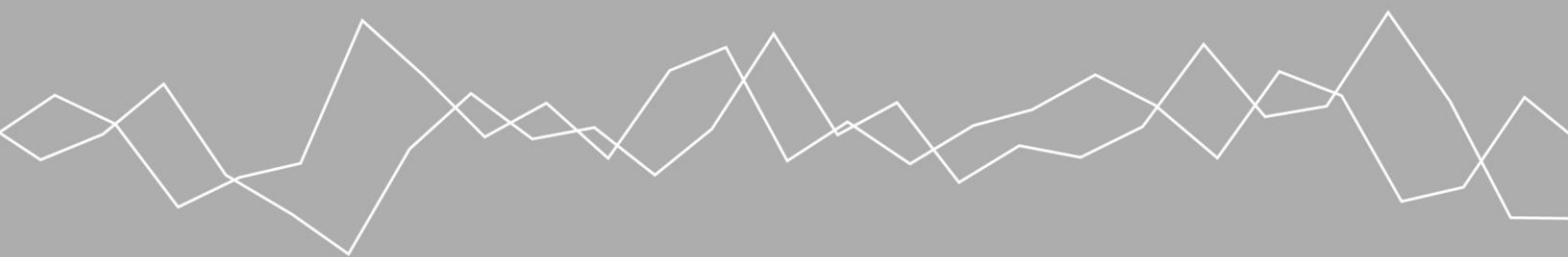

Een lokale divisie van het eengemaakt
octrooigerecht in Nederland

Amsterdam, december 2014
In opdracht van EZ, DG Bedrijfsleven & Innovatie

Een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht in Nederland

Analyse van kosten en baten

Bert Hof
Viktória Kocsis
Ward Rougoor

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2014-61

ISBN 978-90-6733-765-6

Copyright © 2014 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Samenvatting

Het oprichten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht leidt tot kosten van huisvesting en facilitaire diensten voor de overheid. Hier staan baten tegenover zoals een hogere kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid van de octrooirechtspraak. Of deze baten de kosten van het oprichten van een lokale divisie overtreffen is afhankelijk van het gebanteerde toekomstscenario. Als er verschillen tussen de divisies in de verschillende landen van het eengemaakt octrooigerecht blijven bestaan, lijken de baten in de meeste onderscheiden situaties groter te zijn dan de kosten. Als het eengemaakt octrooigerecht evenwel zodanig gaat functioneren dat iedere divisie een hoge kwaliteit en hoge efficiëntie kent, inclusief eenvormige procedures en het overal kunnen hanteren van Engels, lijken de baten in de meeste situaties juist kleiner te zijn dan de kosten.

Achtergrond

Dit rapport bevat de uitwerking en resultaten van het in opdracht van de Directie Innovatie en Kennis van het DG Bedrijfsleven & Innovatie van EZ uitgevoerde onderzoek naar de kosten en baten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht. De Europese Raad en het Europese Parlement hebben in december 2012 twee verordeningen aangenomen om de basis van een nieuw Europees octrooisysteem vast te leggen. De eerste pijler van dit nieuwe systeem is een nieuw type Europees octrooi met eenheidswerking. De tweede pijler is het oprichten van een eengemaakt octrooigerecht (*Unified Patent Court*, UPC) voor octrooirechtspraak. Het doel van deze verandering is het creëren van een Europese interne markt, door het huidige octrooisysteem te vereenvoudigen en het proces van octrooibeschermtng en geschillenbeslechting efficiënter te maken.

Het in dit onderzoek toegepaste analysekader is dat van de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Vanwege de vele onzekerheden die samenhangen met toekomstige ontwikkelingen en vanwege effecten die niet eenvoudig met harde getallen zijn in te vullen is er geen MKBA uitgevoerd met één monetair saldo van baten minus kosten als uitkomst. De toepassing van het analysekader heeft het karakter van het onderzoeken onder welke omstandigheden het aannemelijk is dat het oprichten van een lokale divisie leidt tot maatschappelijke baten die de kosten van het oprichten van een lokale divisie overtreffen. Voor dit onderzoek zijn tevens enkele marktpartijen en experts geconsulteerd (zie Bijlage A).

De analyse richt zich op de baten en kosten voor de Nederlandse maatschappij. Een MKBA is daarbij te zien als een verschillenanalyse: kosten en baten komen voort uit verschillen in uitkomsten tussen de situatie met en de situatie zonder een lokale divisie in Nederland.

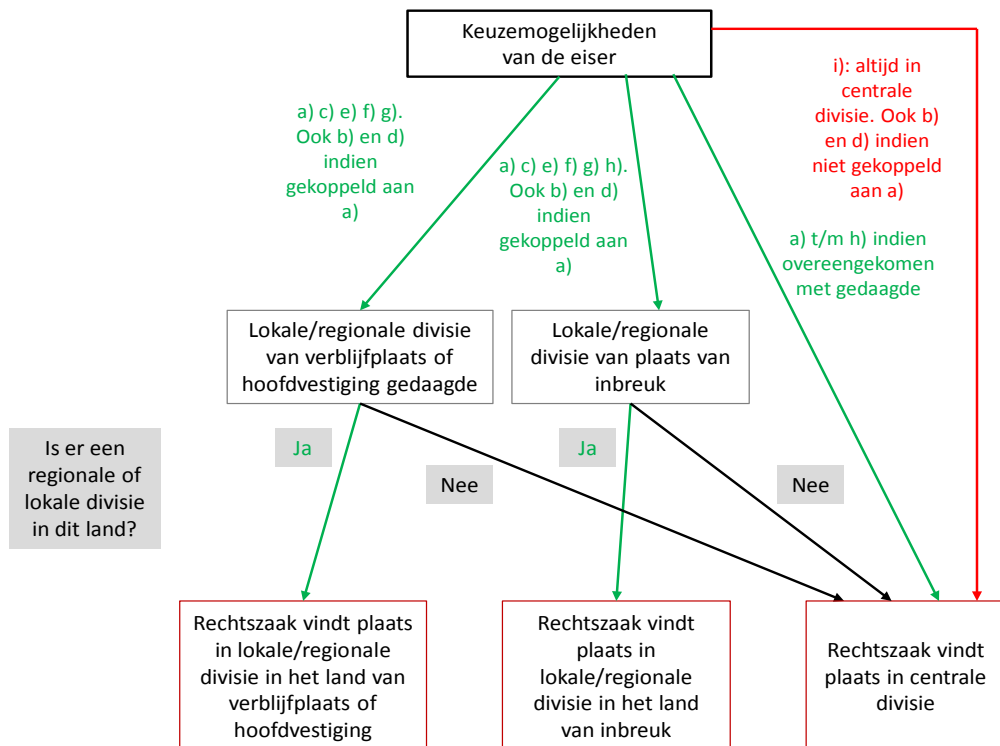
Problemanalyse

In het nieuwe systeem wordt een eengemaakt octrooigerecht opgezet, waar alle houders van Europese octrooien – traditioneel, met eenheidsoctrooibeschermtng of met aanvullend beschermingscertificaat – terecht kunnen in het geval van een dispuut, bijvoorbeeld bij feitelijke of dreigende inbreuk van octrooibeschermtng of het ongeoorloofde gebruik van de innovatie vóór de verlening van het octrooi. De houders van een Europees octrooi met eenheidswerking kunnen alleen naar het eengemaakt octrooigerecht. In een overgangsperiode kunnen de houders van

‘traditionele’ Europese octrooien kiezen tussen nationale rechtbanken of het eengemaakt octrooigerecht, daarna moeten ze naar het eengemaakt octrooigerecht.

Het eengemaakt octrooigerecht gaat bestaan uit centrale divisies (Parijs, Londen en München, met verschillende technologiegebieden), regionale divisies (die worden opgericht door meerdere lidstaten) en lokale divisies (die telkens worden opgericht door en in één lidstaat). Rechtszaken vinden plaats in één van de centrale divisies of bij een lokale of regionale divisie. De grote lijnen hiervan staan grafisch weergegeven in Figuur S.1.

Figuur S.1 Bevoegdheid van de lokale, regionale en centrale divisies van het eengemaakt octrooigerecht

Bron: Gebaseerd op de UPC-agreement.

a) t/m i) refereert aan artikel 32 in de UPC-agreement, dat bepaalt in welke gevallen het Gerecht verantwoordelijk is: "1. Het Gerecht is bij uitsluiting bevoegd om kennis te nemen van:

- vorderingen wegens feitelijke inbreuk of dreiging van inbreuk op octrooien en aanvullende beschermingscertificaten, met inbegrip van reconventionele vorderingen betreffende licenties;
- vorderingen tot verklaring van niet-inbreuk op octrooien en aanvullende beschermingscertificaten;
- vorderingen tot het verkrijgen van voorlopige en bewarende maatregelen of van een verbodsmaatregel;
- vorderingen tot nietigverklaring van een octrooi en tot nietigverklaring van het aanvullende beschermingscertificaat;
- reconventionele vorderingen tot nietigverklaring van een octrooi en tot nietigverklaring van het aanvullende beschermingscertificaat;
- vorderingen tot schadevergoeding op grond van de voorlopige bescherming die wordt verleend door een gepubliceerde Europese octrooiaanvraag;
- vorderingen in verband met het gebruik van de uitvinding voordat het octrooi is verleend of met het recht dat stoelt op voorgebruik van de uitvinding;
- vorderingen tot vergoeding voor licenties op grond van artikel 8 van Verordening (EU) nr. 1257/2012; en
- vorderingen met betrekking tot besluiten van het Europees Octrooibureau bij het uitvoeren van de taken, bedoeld in artikel 9 van Verordening (EU) nr. 1257/2012."

De eiser kan in beginsel kiezen uit de lokale of regionale divisie van de verblijfplaats of hoofdvestiging van de gedaagde en uit de lokale of regionale divisie in het land van inbreuk, met uitzondering van de gevallen betreffende *b*, *d* en *i*, waarvan behandeling altijd (geval *i*) of indien niet gekoppeld aan *a* (gevallen *b* en *d*) door de centrale divisie plaatsvindt. Als een land evenwel geen lokale of regionale divisie heeft, wordt de rechtszaak uitgevoerd door de centrale divisie. (Een eiser kan strategisch kiezen voor bijvoorbeeld een land van inbreuk zonder divisie, zodat de zaak in de centrale divisie zal plaatsvinden.) In alle gevallen behalve *i* kunnen eiser en gedaagde ook overeenkomen de rechtszaak te voeren in de centrale divisie. Eisers met een Europees octrooi zonder eenheidswerking kunnen in de transitieperiode ook de nationale rechtbank kiezen.

De analyse richt zich op twee van de drie opties die Nederland heeft voor de uitwerking van het eengemaakt octrooigerecht: Nederland richt een lokale divisie op, of Nederland richt noch een lokale, noch een regionale divisie samen met andere lidstaten op. Zonder lokale divisie kunnen Nederlandse bedrijven als *eiser* kiezen voor behandeling in een lokale of regionale divisie in een ander land dan Nederland, vooropgesteld dat deze landen hetzij de verblijfplaats of hoofdvestiging van de gedaagde betreffen, hetzij het land van inbreuk. Anders vindt de rechtszaak in één van de vestigingen van de centrale divisie (Parijs, Londen of München) plaats, afhankelijk van het technologiegebied. Sowieso kunnen eiser en gedaagde overeenkomen de rechtszaak te voeren in de centrale divisie. Buitenlandse bedrijven die een Nederlands bedrijf dagen hebben dezelfde keuzes. Met lokale divisie komt er voor de bedrijven de keuzemogelijkheid van een lokale divisie in Nederland bij. De verschillen in uitkomsten tussen de situatie met en de situatie zonder lokale divisie hebben consequenties voor kosten, effecten op de innoverende bedrijven en effecten via de vraag naar en het aanbod van functies die samenhangen met het octrooirecht (rechters, octrooigemachtigden en advocaten).

Werking van het nieuwe systeem

In dit rapport wordt verondersteld dat in 2016 het eengemaakt octrooigerecht in werking treedt en dat de beslissing is om dan al dan niet een Nederlandse lokale divisie te hebben opgericht. Gedurende een overgangperiode van zeven jaar, welke maximaal eenmaal met zeven jaar kan worden verlengd, kunnen bedrijven met een ‘traditioneel’ Europees octrooi kiezen om zaken te laten behandelen door een divisie van het eengemaakt octrooigerecht *of* door een nationale octrooirechtbank. Na de overgangperiode kunnen deze zaken alléén door het eengemaakt octrooigerecht worden behandeld.

De rechters en griffiers in het eengemaakt octrooigerecht – dat zich alleen bezighoudt met Europese octrooien, met of zonder eenheidswerking – worden centraal aangesteld in een *pool*. Voor lokale divisies geldt:

- indien in de betreffende lidstaat voor de inwerkingtreding van de overeenkomst minder dan vijftig octrooirechtszaken per jaar worden afgehandeld, zullen twee rechters van andere deelnemende lidstaten, één rechter uit het betreffende land en indien nodig één technische rechter zitting nemen bij elke rechtszaak;
- indien in de betreffende lidstaat voor de inwerkingtreding van de overeenkomst meer dan vijftig octrooirechtszaken per jaar worden afgehandeld, zullen twee rechters uit het betreffende land, één rechter van een andere EU-lidstaat en indien nodig één technische rechter zitting nemen bij elke rechtszaak. Deze situatie geldt voor Nederland.

Voor regionale divisies geldt dat twee rechters uit het betreffende land, één rechter van een andere EU-lidstaat en indien nodig één technische rechter zitting nemen bij elke rechtszaak. In de centrale divisie en de *Court of Appeal* (Hof van Beroep) zitten geen rechters van het land waar de divisie resp. het Hof zich bevindt.

Ten opzichte van een Nederlandse lokale divisie zullen bij de andere divisies dus minder Nederlandse rechters per zaak betrokken zijn. Als Nederlandse bedrijven met minder Nederlandse rechters worden geconfronteerd ten faveure van rechters van andere nationaliteiten, wat kan dat dan betekenen voor die bedrijven? Als Nederlandse rechters meer ervaring hebben met octrooirechtspraak, kunnen ze wellicht zorgen voor snellere en meer voorspelbare procedures. Hoe groot dit effect is hangt af van het huidige verschil in ervaring, van de vraag of deze verschillen kleiner worden naar mate de *pool* van rechters meer ervaring gaat krijgen én van de consequenties van verschillen voor de doorlooptijd en voorspelbaarheid van procedures.

Op dit moment zijn er verschillen in onder andere doorlooptijd, voorspelbaarheid, procedures en taal tussen de nationale rechtbanken. Een vraag is in hoeverre deze verschillen tussen landen zich blijven manifesteren met betrekking tot lokale en regionale divisies van het eengemaakt octrooigerecht. De toepassing van het octrooirecht zou in beginsel over alle divisies hetzelfde moeten zijn. Er lijkt echter geen garantie te zijn dat alle divisies van het eengemaakt octrooigerecht op precies dezelfde wijze zullen rechtspreken.

Als bij alle divisies op precies dezelfde wijze wordt rechtgesproken, met dezelfde kwaliteitsaspecten als doorlooptijd en voorspelbaarheid, betekent dat een einde aan bestaande verschillen hierin. In hoeverre en hoe lang er verschillen zullen blijven bestaan, wordt pas duidelijk wanneer het systeem in werking is.

Het eengemaakt octrooigerecht zal een *talenregime* kennen dat in grote lijnen als volgt kan worden samengevat:

- De centrale afdeling (divisie) kent als proceduretaal de taal waarin het octrooi is verleend. Dit is Duits, Engels of Frans.
- Lokale en regionale afdelingen (divisies) kennen als proceduretaal de officiële taal van het land. De afdelingen kunnen er ook voor kiezen daarnaast nog andere EU-talen te hanteren.
- Partijen kunnen er in overleg voor kiezen in de taal waarin het octrooi is opgesteld te procederen. Wanneer hierover geen overeenstemming wordt bereikt, kan de president van de lokale afdeling op verzoek van een van beide partijen (en met name rekening houdende met de verweerder) alsnog besluiten dat het proces omwille van billijkheidsoverwegingen zal worden gevoerd in de taal van het octrooi.

Taal ligt met andere woorden vooraf niet vast en wordt per geval bepaald. Bij een Nederlandse lokale divisie is het waarschijnlijk dat Nederlands en Engels de gehanteerde talen zullen worden (bron: EZ). Als Nederland geen lokale divisie opricht, zal naar alle waarschijnlijkheid enkel in de Belgische lokale divisie Nederlands gesproken kunnen worden.

In het geval dat twee Nederlandse bedrijven elkaar treffen in een Nederlandse lokale divisie zal waarschijnlijk Nederlands worden gesproken, tenzij de bedrijven voorkeur hebben voor Engels of de taal waarin het octrooi is opgesteld. Als een niet-Nederlands bedrijf een Nederlands bedrijf treft

in een Nederlandse lokale divisie zal Engels of de taal van het octrooi worden aangehouden. Welke voordelen Nederlands en Engels als gehanteerde talen bij een Nederlandse lokale divisie geeft voor Nederlandse bedrijven hangt in de eerste plaats af van de talen die zullen worden gehanteerd door andere regionale en lokale divisies (welke andere EU-talen naast de officiële taal van het land) en in de tweede plaats welke taal in die divisies in de praktijk wordt gesproken (gehanteerde taal of taal waarin het octrooi is opgesteld).

De (door bedrijven te betalen) kosten van procedures en het materiële en procedurele recht (dat wil zeggen: de tarieven in de vorm van *griffierechten*) bij het eengemaakt octrooigerecht worden uniform voor alle divisies van het eengemaakt octrooigerecht vastgesteld. De keuze tussen divisies wordt hierdoor dus niet beïnvloed.

Kosten

Het eengemaakt octrooigerecht kent een totaalbudget, waaruit onder andere de volgende kosten worden betaald¹:

- Rechters,
- Griffiers,
- Juridische medewerkers,
- Secretaresses,
- Training van rechters,
- Octrooibemiddeling en –arbitrage,
- Tolken in rechtszaken,
- Overhead (maar niet huisvesting),
- Rechtsbijstand (alleen van toepassing op natuurlijke personen).

Dit totaalbudget wordt gefinancierd uit de griffierechten en bijdragen van lidstaten. Deze hangen niet af van de beslissing tot een regionale of lokale divisie. Van een lokale of regionale divisie financieren de lidstaten de kosten van huisvesting en de kosten van facilitaire diensten (in beginsel zowel tijdens als na de overgangperiode). De meerkosten van een lokale divisie zijn dus deze kosten van huisvesting en van facilitaire diensten. Deze kosten kunnen worden ingedeeld naar het moment dat ze optreden. Zie Tabel S.1.

¹ In de overgangsfase worden de kosten van de staf betaald door landen die een hoofdzetel hebben gekregen (Artikel 37(1) van de UPC-Agreement) (bron: EZ).

Tabel S.1 Kostencategorieën en de momenten dat ze optreden

Kostencategorie	Enmalig aan begin	Jaarlijks	Terugkerend
Mogelijke aanpassing of uitbreiding huisvesting	X		
Huur benodigde ruimtes (rechtszaal, kantoorruimte rechters)		X	
Huur van parkeerruimte*		X	
Onderhoud pand, schoonmaak, portiers en beveiliging**		X	
ICT- en AV-middelen	X (aanschaf)	X (onderhoud)	X (vervanging)
Tolk- en vertaalvoorzieningen	X (aanschaf)	X (onderhoud)	X (vervanging)

* Hier kunnen inkomsten (verhuur) tegenover staan; aandachtspunt: geen dubbeling met bestedingseffecten.

** Kan onderdeel zijn van huurkosten.

Het moment waarop kosten vallen is van belang, omdat toekomstige bedragen moeten worden teruggerekend naar 'nu' om ze vergelijkbaar met elkaar te maken. Dit gebeurt door middel van toepassing van een discontovoet, een soort rentevoet. Bedragen die later in de tijd vallen krijgen door verdiscontering een lagere waarde nu. Deze discontovoet is van toepassing op alle toekomstige kosten en baten.

Een andere manier om kosten in te delen is naar 'vast' en 'variabel'. Ten bate van de huidige analyse is dit te interpreteren als: onafhankelijk (vast) of afhankelijk (variabel) van het *aantal rechtszaken* dat daadwerkelijk wordt gevoerd. Dit is van belang omdat het aantal rechtszaken in de toekomst kan variëren, waardoor ook de variabele kosten zullen variëren. Analytisch gezien is het relevant omdat niet vaststaat hoe het aantal rechtszaken zich zal gaan ontwikkelen. Scenario's over de mogelijke ontwikkeling van het aantal rechtszaken beïnvloeden dan de variabele kosten, maar niet de vaste.

De meeste kostenposten lijken onafhankelijk te zijn van het aantal rechtszaken. Geen enkele kostenpost zal lineair afhankelijk zijn van het aantal rechtszaken. Mogelijk zal een toenemend aantal rechtszaken op een gegeven moment hogere kosten van met name portiers en beveiliging betekenen. Ook beïnvloedt de omvang van de gehuurde ruimte het maximum aantal rechtszaken dat kan worden gevoerd. Voor de onderhavige analyse is verondersteld dat alle kosten onafhankelijk zijn van het aantal rechtszaken.

De schatting van de kosten is gemaakt door EZ. Zie Tabel S.2.

Tabel S.2 Kosten van huisvesting en ondersteuning

Kostencategorie	Bedrag jaarlijks	Bedrag eenmalig		Bedrag terugkerend (om de tien jaar)
		Laag	Hoog	
Huisvesting (huur exclusief onderhoud, inclusief parkeerplaatsen)	€ 338.100			
Aanpassingen huisvesting		€ 1.331.250	€ 1.718.750	
Onderhoud huisvesting	€ 40.250			
Inventaris				€ 100.000
Projectvoering		€ 50.000	€ 50.000	
ICT	€ 24.500	€ 100.000	€ 100.000	
AV- en VC-middelen zittingszaal en twee vergaderzalen	€ 17.500	€ 53.000	€ 53.000	
Tolkencabines en -apparatuur		€ 24.200	€ 24.200	€ 8.712
Facilitaire ondersteuning (incl. schoonmaak, portiers en beveiliging)	€ 219.765			
Totaal	€ 640.115	€ 1.558.450	€ 1.945.950	€ 108.712

Bron: aangeleverd door EZ.

De bovenstaande kostenschatting betreft niet een specifieke locatie, maar is gebaseerd op het programma van eisen en kostenkengetallen met betrekking tot het Rijkshuisvestingsstelsel. De kosten kunnen worden gesommeerd over meerdere jaren, waarbij bedragen die in de toekomst (na 2015) vallen worden verdisconteerd met de standaard discontovoet van 5,5 procent (Minister van Financiën, 2011). Deze discontovoet wordt tevens toegepast op alle batenposten. Dit levert de zogenaamde “contante waarde” over meerdere jaren op. Deze bedraagt over de periode van 100 jaar € 14,0 miljoen bij relatief lage kosten van verbouwing en € 14,4 miljoen euro bij relatief hoge kosten van verbouwing.

Baten en toekomstscenario's

Baten zijn in dit rapport ingedeeld in directe, indirecte en externe effecten. Directe effecten hebben betrekking op het aanbod van en de vraag naar diensten betreffende octrooirecht. De aanbodbkant bestaat uit de rechterlijke macht en uit advocaten en octrooigemachtigden, de vraagkant uit de bedrijven die (als eiser of als gedaagde) in een octrooidispuut verwickeld raken. Indirecte effecten zijn de effecten op andere markten dan de ‘markt voor octrooirechtspraak’. Relevant zijn vooral de arbeidsmarkt en het effect van bestedingen. Externe effecten – *spillovers* – zijn effecten waarvoor geen marktprijs bestaat. Deze zouden kunnen optreden als een toegenomen toegankelijkheid en kwaliteit van de octrooirechtspraak leidt tot een sneller innovatieproces en daardoor tot een snellere verspreiding van kennis.

Tabel S.3 vat de mogelijke kosten en effecten samen van een lokale divisie in Nederland van het eengemaakt octrooirecht. Dit zijn de kosten en effecten van een lokale divisie ten opzichte van de situatie zonder lokale divisie.

Tabel S.3 **Samenvatting van mogelijke effecten**

Directe effecten: effecten op en via octrooirechtspraak

Effect lokale divisie op kwaliteit en efficiëntie octrooirechtspraak

Effect aantal rechtszaken op kwaliteit en efficiëntie octrooirechtspraak

Toegankelijkheid en kosten octrooirechtspraak

Indirecte effecten

Werkgelegenheid rechters, griffiers, octrooigemachtigden, advocaten, juridische medewerkers, facilitaire dienstverleners

Bestedingen

Vestigingsklimaat

Externe effecten

Effect op innovaties

Bron: SEO.

Om te kunnen onderzoeken of de baten groter zijn dan de kosten, zijn toekomstscenario's opgesteld. Voor de kenmerken van de centrale divisie en van de lokale en regionale divisies in andere landen worden drie centrale, samenhangende scenario's ('hoofdscenario's') gehanteerd:

1. "Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie." Dit houdt in dat er een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie van alle divisies is. Er zijn geen verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt overal gehanteerd. Advocaten en octrooigemachtigden kunnen in Europa overal hun beroep uitoefenen.
2. "Grote verschillen." Er blijven verschillen bestaan in de kwaliteit en efficiëntie van de divisies, evenals verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt niet overal gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het niet makkelijk om overal het beroep uit te oefenen.
3. "Beperkte verschillen." Enige verschillen in kwaliteit en efficiëntie tussen de divisies blijven bestaan, evenals enige verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt vrijwel overal gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het makkelijker dan nu, maar niet overal even gemakkelijk, om het beroep uit te oefenen.

Binnen deze scenario's wordt bovendien onderscheid gemaakt naar de lengte van de overgangstermijn (zeven of veertien jaar) er worden drie varianten gehanteerd voor de ontwikkeling van het aantal octrooirechtszaken: 'hoog', 'laag' en 'basis'.

Uitkomsten en conclusies

De analyse richt zich op de vraag of het aannemelijk is dat het oprichten van een lokale divisie baten oplevert die groter zijn dan de kosten van het oprichten van een lokale divisie. Hiervoor zijn de facilitaire arbeidsmarktbatens ingeschat, evenals de reis- en verblijfsbatens. Voor de andere baten was een 'puntschatting' onmogelijk, zodat eerst *per baat* is geanalyseerd in hoeverre het aannemelijk is dat deze in isolatie kan zorgen voor een positief saldo van baten minus kosten. In het scenario "hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie" blijkt dat de onderscheiden batencategorieën geen van alle alléén voldoende van omvang zijn om de kosten van een lokale divisie goed te maken. In het scenario "grote verschillen" zijn de meeste batencategorieën op zichzelf niet voldoende van omvang om de kosten van een lokale divisie goed te maken. Een uitzondering in dat scenario wordt wellicht gevormd door de gecombineerde baten van hogere kwaliteit, hogere efficiëntie, eenvormige procedures en toegankelijkheid in de vorm van cultuur en taal. In het scenario

“beperkte verschillen” zijn de batencategorieën op zichzelf niet voldoende van omvang om de kosten van een lokale divisie goed te maken.

De relevante vraag is evenwel niet of één categorie baten voldoende is om de kosten goed te maken. Het gaat erom of het aannemelijk is dat de baten *tezamen* de kosten overstijgen. Dit blijkt te variëren tussen de drie hoofdscenario's:

1. In het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” resulteert alleen in de variant met een hoog aantal octrooirechtszaken en een transitiefase van 7 jaar een positief saldo van baten minus kosten;
2. In het scenario “grote verschillen” resulteert in alle varianten een positief saldo van baten minus kosten;
3. In het scenario “beperkte verschillen” resulteert in de meeste gevallen een positief saldo van baten minus kosten; alleen in de situatie met lage aantallen octrooirechtszaken, een transitieperiode van 14 jaren én hogere verbouwingkosten resulteert een negatief saldo.

Hieruit kan worden geconcludeerd dat:

- de analyses in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” in het algemeen niet ondersteunen dat het aannemelijk is dat de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen;
- de analyses in het scenario “grote verschillen” ondersteunen dat het aannemelijk is dat de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen;
- de analyses in het scenario “beperkte verschillen” in het algemeen ondersteunen dat het aannemelijk is dat de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen.

Of de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen is dus scenario-afhankelijk. Als er beperkte of zelfs grotere verschillen tussen divisies van het eengemaakt octrooigerecht blijven bestaan, zijn de ingeschatte baten in de meeste situaties groter dan de gehanteerde kosten. Als het eengemaakt octrooigerecht zodanig gaat functioneren dat overal een hoge kwaliteit en hoge efficiëntie ontstaat (inclusief eenvormige procedures en het overal kunnen hanteren van Engels) zijn de ingeschatte baten in de meeste situaties juist kleiner dan de gehanteerde kosten.

Het *oprichten* van een lokale divisie heeft daarmee als risico dat deze feitelijk overbodig blijkt, namelijk indien divisies een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie zullen kennen, met overeenkomende procedures en vergelijkbare kosten. Het *nalaten* van het oprichten van een lokale divisie heeft daarentegen als risico dat deze beter wél had kunnen worden opgericht, namelijk als er verschillen tussen divisies blijven bestaan.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
2 Evaluatiekader: maatschappelijke kosten en baten	3
2.1 De Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse	3
2.2 Probleemanalyse, nulalternatief, projectalternatief en scenario's	4
2.3 Inventarisatie van kosten en effecten.....	7
2.4 Inschatten en op geld waarderen van kosten en effecten.....	8
2.5 Verdisconteren en berekenen van de netto contante waarde	8
2.6 Gevoeligheidsanalyses	8
2.7 Tabellen, figuren en interpretatie.....	9
3 Probleemanalyse en inventarisatie van kosten en effecten	11
3.1 Probleemanalyse lokale divisie eengemaakt octrooigerecht	11
3.2 Werking van het eengemaakt octrooigerecht en van een lokale divisie	18
3.3 Inventarisatie van kosten en effecten van een lokale divisie.....	23
4 Bepalende factoren voor kosten en baten van een lokale divisie	31
4.1 Kosten van huisvesting en facilitaire diensten.....	31
4.2 Kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten octrooirechtspraak	32
4.3 Werkgelegenheid, bestedingen en vestigingsklimaat	40
4.4 Innovatie	44
4.5 Factoren en scenario's	45
5 Analyse van kosten en baten van een lokale divisie	51
5.1 Divisies en octrooirechtszaken.....	52
5.2 Schatting van de kosten van huisvesting en facilitaire diensten	58
5.3 Inzet van facilitaire diensten: arbeidsmarktbatens.....	60
5.4 Baten in scenario "hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie"	61
5.5 Baten in scenario "grote verschillen"	69
5.6 Baten in scenario "beperkte verschillen"	74
5.7 Conclusies.....	79
6 Interpretatie	81
Literatuur	83

Bijlage A	Geïnterviewde partijen.....	85
Bijlage B	Locatiekenmerken.....	87
Bijlage C	Varianten voor het aantal octrooirechtszaken	89

1 Inleiding

Dit rapport onderzoekt de kosten en baten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht in Nederland. De kernvraag is onder welke omstandigheden het aannemelijk is dat het oprichten van zo'n lokale divisie leidt tot maatschappelijke baten die de kosten overtreffen. Hiertoe is geanalyseerd wat de verschillen in uitkomsten zijn als er wél een lokale divisie wordt opgericht in vergelijking met de situatie zonder lokale divisie.

De Europese Raad en het Europese Parlement hebben in december 2012 twee verordeningen aangenomen om de basis van een nieuw Europees octrooisysteem vast te leggen.² De eerste pijler van dit nieuwe systeem is een nieuw type Europees octrooi met eenheidswerking. Dit octrooi garandeert bescherming voor innoverende bedrijven in alle gecontracteerde Europese landen: eenheidsoctrooibeschermt (Unitary Patent Protection). De tweede pijler is het oprichten van een eengemaakt octrooigerecht (Unified Patent Court, UPC) voor octrooirechtspraak.³ Het doel van deze verandering is het creëren van een Europese interne markt, door het huidige octrooisysteem te vereenvoudigen en het proces van octrooibeschermt en geschillenbeslechting efficiënter te maken.

De overeenkomst betreffende een eengemaakt octrooigerecht (*Agreement On a Unified Patent Court*) is op 19 februari 2013 ondertekend door 25 EU-lidstaten, waaronder Nederland.⁴ Alle deelnemende lidstaten hebben drie opties voor de uitwerking van het eengemaakt octrooigerecht:

- A. Noch een lokale divisie, noch een regionale divisie oprichten.
- B. Samen met andere lidstaten een regionale divisie oprichten.
- C. Zelf een lokale divisie oprichten.

De Directie Innovatie en Kennis van het DG Bedrijfsleven & Innovatie van EZ verkrijgt middels onderzoek graag inzicht in de baten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht en van de kosten als zo'n lokale divisie niet in Nederland zou komen. De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt ter advisering van de bewindspersonen van EZ en V&J en van de Ministerraad, ten behoeve van besluitvorming over de oprichting van een Nederlandse lokale divisie. De concrete onderzoeksvragen zijn:

1. Wat zijn de maatschappelijke en economische kosten en baten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht in Den Haag?
2. Wat zijn de maatschappelijke en economische kosten en baten van het afzien van een lokale divisie?

Het oprichten van een regionale divisie (optie B) behoort niet tot deze onderzoeksoopdracht. Deze optie is voor Nederland al in een eerder stadium afgefallen. Daarvoor zijn twee redenen. Ten eerste zijn de mogelijkheden voor een regionale divisie met een of meer omringende landen beperkt.

² Verordening (EU) nr. 1257/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2012 tot het uitvoering geven aan nauwere samenwerking op het gebied van de instelling van eenheidsoctrooibeschermt en Verordening (EU) 1260/2012 van de Raad van 17 december 2012 tot het uitvoering geven aan nauwere samenwerking op het gebied van de instelling van eenheidsoctrooibeschermt met betrekking tot de toepasselijke vertaalregelingen.

³ The Select Committee. The Preparatory Committee. An Enhanced European Patent System. Brochure.

⁴ Zie: www.unified-patent-court.org/images/documents/upc-agreement.pdf.

België heeft besloten een lokale divisie op te richten. Engeland, Frankrijk en Denemarken oriënteren zich ieder ook op een lokale divisie. Duitsland zal waarschijnlijk zelfs vier lokale divisies oprichten, naast de centrale divisie in München. Ten tweede kunnen er vraagtekens worden gezet bij het voordeel dat Nederland zou hebben bij een regionale divisie. Samenwerking in de Benelux zou een (te) uitgebreid talenregime betekenen en Nederland heeft al veel expertise in huis, waardoor een samenwerking weinig meerwaarde zou hebben.

Dit rapport bevat de uitwerking en resultaten van het uitgevoerde onderzoek. Het toegepaste analysekader is dat van de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Vanwege de vele onzekerheden die samenhangen met toekomstige ontwikkelingen en vanwege effecten die niet eenvoudig met harde getallen zijn te vullen is er geen MKBA uitgevoerd met één monetair saldo van baten minus kosten als uitkomst. De toepassing van het analysekader van de maatschappelijke kosten-batenanalyse heeft het karakter van het onderzoeken onder welke omstandigheden het aannemelijk is dat het oprichten van een lokale divisie leidt tot maatschappelijke baten die de kosten overtreffen. De analyse richt zich op de baten en kosten voor de Nederlandse maatschappij. Hiertoe is geanalyseerd wat de verschillen in uitkomsten zijn als er wél een lokale divisie wordt opgericht in vergelijking met de situatie zonder lokale divisie. Voor dit onderzoek zijn tevens enkele marktpartijen en experts geconsulteerd (zie Bijlage A).

Hoofdstuk 2 geeft een inleiding op het gehanteerde onderzoekskader: het beleidsevaluatie-instrument Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse (MKBA). Hoofdstuk 3 bevat de probleemanalyse van dit onderzoek en een inventarisatie van kosten en baten. Hoofdstuk 4 onderzoekt de factoren die de hoogte van kosten en baten van een lokale divisie bepalen. Hoofdstuk 5 bevat de analyse van kosten en baten van een lokale divisie. Hoofdstuk 6 geeft de conclusies.

2 Evaluatiekader: maatschappelijke kosten en baten

Dit onderzoek hanteert als analysekader de evaluatiemethodiek van de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA), zonder overigens een volledige MKBA uit te voeren. Kernelementen van dit kader zijn het onderscheid tussen nulalternatief (de situatie zonder lokale divisie) en het projectalternatief (de situatie met lokale divisie) en het werken met verschillende toekomstscenario's.

Dit hoofdstuk geeft een inleiding op het in dit onderzoek gehanteerde evaluatiekader: de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Dit kader wordt toegepast omdat het een analyse bevordert waarin onderscheid wordt gemaakt naar:

- de situatie met en zonder een beleidsmaatregel,
- de situatie nu en in de toekomst,
- welvaartseffecten en verdelingseffecten,
- de omvang van effecten en de waardering van effecten,

en waarin volledigheid van effecten zonder 'rijk rekenen' wordt geborgd en de afhankelijkheid van effecten van onzekere ontwikkelingen in de toekomst naar voren komt.

Vanwege de onzekerheid van toekomstige ontwikkelingen – waardoor een stapeling van toekomstscenario's optreedt – en vanwege moeilijk te kwantificeren effecten bevat dit rapport geen MKBA met één monetair saldo van baten minus kosten. De theorie van de MKBA wordt als kader gehanteerd en de uitvoering van de analyse (in hoofdstuk 5) heeft noodzakelijkerwijs een onderzoekend karakter: onder welke omstandigheden is het aannemelijk dat het oprichten van een lokale divisie leidt tot maatschappelijke baten die de kosten overtreffen?

Paragraaf 2.1 gaat in op het doel van een MKBA en de stappen die het uitvoeren van een MKBA gewoonlijk inhoudt. De paragrafen die daar op volgen lichten deze stappen concreter toe voor de 'beleidsverandering' die in dit rapport wordt onderzocht: het oprichten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht. Paragraaf 2.2 behandelt de probleemanalyse en gaat in op het zogenaamde nulalternatief, het projectalternatief en het belang van toekomstscenario's. Ook de analyseperiode wordt hier besproken. Paragraaf 2.3 bespreekt de inventarisatie van kosten en effecten. Paragraaf 2.4 licht het inschatten en waarderen van effecten toe, paragraaf 2.5 verdiscontering en het berekenen van de contante waarde. Paragraaf 2.6 behandelt gevoeligheidsanalyses en paragraaf 2.7, tot slot van dit hoofdstuk, presentatie en interpretatie. Er wordt telkens aangegeven waar in dit rapport de uitwerking van de verschillende onderdelen plaatsvindt.

2.1 De Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse

Een MKBA schat de kosten en effecten (zowel negatief als positief) in van een wijziging, meestal een beleidsmaatregel. Een MKBA functioneert daarmee als een beleidsevaluatie-instrument. Meestal wordt het *ex ante* ingezet: vóórdat de beslissing valt om een maatregel al dan niet te nemen.

De kern van een MKBA is de causale relatie tussen de beleidsmaatregel en uitkomsten, waarbij rekening wordt gehouden met de uitkomsten zonder de beleidsmaatregel: de *counterfactual*. Daarbij streeft een MKBA naar *volledigheid zonder dubbelstellingen* en naar *vergelijkbaarheid*. Dit houdt in dat *alle* relevante maatschappelijke kosten en effecten worden meegenomen in de analyse (volledigheid), terwijl er tegelijkertijd geen kosten of effecten worden dubbelgeteld (het vaker dan één keer meetellen van effecten die in feite dezelfde zijn).

Vergelijkbaarheid wordt bereikt door de effecten zoveel mogelijk in geld uit te drukken. Zodoende kunnen verschillende effecten met elkaar en met kosten worden vergeleken. Dit maakt het tevens mogelijk een saldo van baten minus kosten te berekenen en het saldo van de ene beleidsmaatregel te vergelijken met het saldo van een andere beleidsmaatregel. De functie van het uitdrukken in geld ligt nadrukkelijk in deze vergelijkbaarheid. Een positief saldo houdt in dat de maatschappelijke baten de maatschappelijke kosten overtreffen, een negatief saldo dat maatschappelijke kosten groter zijn dan de maatschappelijke baten.

De uitvoering van een MKBA bestaat gewoonlijk uit de volgende onderdelen:

- Probleemanalyse.
- Vaststelling van nulalternatief en projectalternatief.
- Vaststelling van analyseperiode en mogelijkkerwijs van scenario's.
- Inventarisatie van kosten en effecten.
- Inschatten van kosten en effecten.
- Het (zoveel mogelijk) op geld waarderen van effecten.
- Het verdisconteren van op geld gewaardeerde effecten en kosten die in de toekomst vallen.
- Het berekenen van de netto contante waarde.
- Het uitvoeren van gevoeligheidsanalyses.
- Het samenvatten van resultaten middels tabellen en figuren.
- Interpretatie van de resultaten.

Het vervolg van dit hoofdstuk licht ieder onderdeel kort toe en geeft daarbij aan hoe het MKBA-kader wordt toegepast op de 'beleidsmaatregel' die wordt onderzocht: de beslissing om in Nederland een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht te vestigen.

2.2 Probleemanalyse, nulalternatief, projectalternatief en scenario's

Probleemanalyse

Een MKBA start met een *probleemanalyse*, waarin op zijn minst duidelijk wordt wat het belang is van de te nemen beleidsbeslissing en welke keuzes hierbij kunnen worden gemaakt. Dit bepaalt de uitgangspunten voor de verdere analyse in de vorm van het nulalternatief en het projectalternatief. De probleemanalyse van de in dit rapport te onderzoeken beleidsbeslissing – het wel of niet oprichten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht – is uitgewerkt in hoofdstuk 3. De aanleiding is dat Nederland, zoals alle lidstaten, drie opties heeft voor de uitwerking van het eengemaakt octrooigerecht (zoals gesteld in de *UPC-agreement*):

- A. Nederland richt niet zelf een lokale divisie op, noch een regionale divisie samen met andere lidstaten;

- B. Nederland richt samen met andere lidstaten een regionale divisie op;
- C. Nederland richt zelf een lokale divisie op.

De onderzoeksvragen in dit rapport sluiten aan bij opties A en C. Optie B wordt in dit rapport verder niet behandeld (zie hoofdstuk 1). Opties A en C kunnen worden vergeleken op de consequenties die ze hebben: kosten, effecten op de innoverende bedrijven en effecten via de vraag naar en het aanbod van functies die samenhangen met het octrooirecht (rechters, octrooigemachtigden en advocaten). Voor deze vergelijking van opties wordt gebruik gemaakt van een verschilanalyse: het verschil tussen optie C (wel een lokale divisie) en optie A (geen lokale divisie). Zoals aangegeven in hoofdstuk 1 betreft het een analyse van de kosten en baten voor de Nederlandse maatschappij.

Nulalternatief, projectalternatief en toekomstscenario's

In een MKBA is een 'projectalternatief' een situatie met een nieuwe beleidsmaatregel. Het 'nulalternatief' is de situatie zonder die maatregel. Een MKBA berekent kosten en baten als *het verschil in uitkomsten tussen het projectalternatief en het nulalternatief*. Op deze manier wordt duidelijk wat het wél nemen van een maatregel oplevert ten opzichte van het niet nemen van die maatregel. Dit levert relevante beslisinformatie op, mits er geen relevante alternatieven of varianten buiten beschouwing worden gelaten. Is aan dat laatste niet voldaan, dan missen er namelijk projectalternatieven of projectvarianten die mogelijk te verkiezen zijn boven het geanalyseerde projectalternatief. Een MKBA kan bijvoorbeeld aangeven dat maatregel X een negatief saldo van maatschappelijke baten minus kosten kent, terwijl er misschien een variant X' bestaat waarin tegen aanzienlijk lagere kosten een groot deel van de baten worden bereikt, wat een positief saldo zou kunnen opleveren. Of een MKBA kan aangeven dat maatregel Y een positief saldo van maatschappelijke baten minus kosten kent, terwijl er misschien een alternatief Z bestaat dat een nóg hoger positief saldo heeft.

Nederland heeft ten aanzien van het eengemaakt octrooigerecht drie keuzes: een lokale divisie oprichten, een regionale divisie oprichten of noch een lokale, noch een regionale divisie oprichten. Het ligt voor de hand om die laatste optie als 'nulalternatief' te beschouwen. Het projectalternatief is dan het oprichten van een lokale divisie⁵. Maatschappelijke kosten en baten betreffen dan verschillen in uitkomsten tussen de situatie *met versus zonder* lokale divisie. Hoofdstuk 3 gaat nader in op het nulalternatief en het projectalternatief.

Als een MKBA over een nog te nemen beslissing gaat, betreft het een blik in de toekomst. Dit gaat altijd met onzekerheid gepaard. Wat toekomstige ontwikkelingen betreft kan er in ieder geval analytisch onderscheid worden gemaakt naar:

- ontwikkelingen die onderdeel zijn van de maatregel die wordt bekeken;
- ontwikkelingen die geen onderdeel zijn van de maatregel die wordt bekeken en die ook niet leiden tot verschillen in uitkomsten tussen het project- en nulalternatief; en
- ontwikkelingen die geen onderdeel zijn van de maatregel die wordt bekeken en die wél leiden tot verschillen in uitkomsten tussen het project- en nulalternatief.

⁵ Er wordt verondersteld dat deze lokatie zich in Den Haag bevindt.

Ontwikkelingen die onderdeel zijn van de maatregel die wordt bekeken horen bij (de definitie en de beschrijving) van het projectalternatief en kunnen aanleiding geven tot verschillen met het nulalternatief (en daardoor leiden tot kosten en effecten). Ontwikkelingen die niet leiden tot verschillen in uitkomsten tussen nul- en projectalternatief zijn voor de inschatting van kosten en baten niet relevant.

Ontwikkelingen die geen onderdeel zijn van de maatregel die wordt bekeken en die wél leiden tot verschillen in uitkomsten tussen het project- en nulalternatief zijn voor de inschatting van kosten en effecten juist wél van belang. In dat geval dient er een scenario te worden opgesteld voor deze toekomstige ontwikkeling. Bij onzekerheid hierover kunnen er meerdere toekomstscenario's worden opgesteld. Dit leidt dan tot verschillende versies van (de invulling en uitkomsten van) het 'nulalternatief'. Door aan elk van deze scenario's de uitvoering van een 'project' (namelijk het oprichten van een lokale divisie) toe te voegen ontstaan eveneens verschillende versies van het 'projectalternatief'. Door de uitvoering van een project te onderzoeken onder verschillende toekomstscenario's wordt duidelijk wat de invloed is van verschillen in toekomstige ontwikkelingen die geen onderdeel zijn van de maatregel die wordt onderzocht. Merk op dat in deze toekomstscenario's ook overheidsbeleid kan voorkomen.

Ontwikkelingen met betrekking tot het eengemaakt octrooigerecht *anders dan* de keuze voor wel/geen lokale divisie zijn voor de huidige analyse een gegeven. Relevante vragen zijn welke autonome ontwikkelingen leiden tot verschillen in uitkomsten tussen het nul- en het projectalternatief en of die ontwikkelingen met enige zekerheid kunnen worden vastgesteld dan wel een grote mate van onvoorspelbaarheid kennen. Of vooral omliggende landen een lokale of regionale divisie oprichten beïnvloedt bijvoorbeeld de effecten van het oprichten van een lokale divisie door Nederland. Nederlandse bedrijven hebben immers meer keuze als meer omringende landen lokale of regionale divisies oprichten. Hoofdstuk 4 voert de scenario-analyse uit.

Analyseperiode

De keuze van de analyseperiode (de periode waarover kosten en baten worden ingeschat) beïnvloedt de hoogte van kosten en baten. Als de uitvoering van een maatregel bijvoorbeeld eerst tot een investering leidt en vervolgens jaarlijks tot baten, zorgt een verlenging van de analyseperiode tot een verbetering in de baten/kosten-verhouding. In Nederland is bij de uitvoering van maatschappelijke kosten-batenanalyses van Rijksweg een periode van 100 jaar – als praktische invulling van 'oneindig' – voorgeschreven⁶. De reden is dat daardoor de nadruk wordt gelegd op de vraag *gedurende welke termijn* er nog verschil is tussen het nulalternatief en het projectalternatief. In de praktijk worden kosten en baten meestal in of tot een bepaald jaartal berekend en wordt een vereenvoudigende veronderstelling gemaakt over het verloop van kosten en baten daarna.

De vraag hoe lang de analyseperiode in de huidige analyse dient te zijn komt neer op de vraag over welke periode het al dan niet hebben van een lokale divisie van belang is voor innoverende bedrijven. Hier lijkt geen natuurlijke tijdgrens aan te zitten, waardoor de analyseperiode op 100 jaar kan worden gesteld. De praktische vraag is dan over welke jaren een inschatting van kosten en baten plaatsvindt en over welke resterende jaren een vereenvoudigende veronderstelling wordt gemaakt. Daar gaat hoofdstuk 5 nader op in.

⁶ Ministerie van Verkeer en Waterstaat, ministerie van Financiën, Centraal Planbureau, RebelGroup (2004), Romijn en Renes (2013, blz. 11).

2.3 Inventarisatie van kosten en effecten

Het inventariseren van kosten en effecten houdt in het systematisch opstellen van een lijst met *mogelijke* kosten en positieve en negatieve effecten van het projectalternatief ten opzichte van het nulalternatief. Dit ter voorbereiding op de daadwerkelijke inschatting van de kosten en baten. De inventarisatie is enerzijds gericht op het *volledig* te zijn in het meenemen van kosten en effecten, anderzijds om geen effecten *dubbel te tellen*, bijvoorbeeld door op verschillende plaatsen hetzelfde effect te meten. Het kan hierbij behulpzaam zijn om effecten in te delen in ‘directe’, ‘indirecte’ en ‘externe’ effecten. Directe effecten betreffen effecten op de ‘markt’ waar een maatregel plaatsvindt, indirecte effecten zijn effecten op andere markten en externe effecten zijn effecten waar geen markt voor bestaat (en dus ook geen marktprijs). Daarnaast ligt het voor de hand kosten en effecten toe te delen aan (economische) actoren.

Directe effecten kunnen in de huidige analyse worden opgevat als effecten op de ‘markt voor octrooirechtspraak’: het aanbod van en de vraag naar diensten betreffende octrooirecht. De aanbodkant bestaat uit de rechterlijke macht en uit advocaten en octrooigemachtigden, de vraagkant uit de bedrijven die (als eiser of als gedaagde) in een octrooidispuut verwickeld raken. Directe effecten van het oprichten van een lokale divisie kunnen voor bedrijven bijvoorbeeld de vorm aannemen van toegenomen toegankelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van de octrooirechtspraak. Voor rechters en advocaten en gemachtigden valt te denken aan effecten die samenhangen met het betrokken zijn bij méér octrooirechtszaken dan zonder een Nederlandse lokale divisie het geval zou zijn, effecten die dus verlopen via ervaring en reputatie.

Indirecte effecten zijn de effecten op andere markten dan de ‘markt voor octrooirechtspraak’. Relevant zijn vooral de arbeidsmarkt, het effect van bestedingen en effecten op het vestigingsklimaat. Door een lokale divisie kan de vraag naar Nederlandse rechters, griffiers, octrooigemachtigden, advocaten en juridische medewerkers en facilitaire dienstverleners hoger liggen dan zonder zo’n divisie het geval zou zijn. Het eventuele gevolg hiervan voor de kwaliteit van de rechtspraak is al behandeld onder de *directe* effecten. Hier gaat het om de effecten *op de arbeidsmarkt*, die in het bijzonder relevant worden als er zonder lokale divisie werkloosheid zou optreden. Verder wordt er met een lokaal octrooigerecht mogelijk meer in Nederland *besteed*, deels door niet-Nederlanders, bijvoorbeeld in de horeca en bij de lokale middenstand⁷. Tot slot zou een lokaal octrooigerecht kunnen leiden tot een aantrekkelijker *vestigingsklimaat* voor innovatieve bedrijven in Nederland.

Externe effecten – *spillovers* – zijn effecten waarvoor geen marktprijs bestaat. Deze zouden kunnen optreden als de toegenomen toegankelijkheid en kwaliteit van de octrooirechtspraak (zie directe effecten) leidt tot een sneller innovatieproces en daardoor tot een snellere verspreiding van kennis (bijvoorbeeld door octrooicitaties).

Hoofdstuk 3 geeft de inventarisatie van de effecten van een lokale divisie. Hoofdstuk 4 werkt de kosten en effecten nader uit en hoofdstuk 5 kwantificeert.

⁷ Of er wordt met een lokale divisie meer door Nederlandse ingezetenen in Nederland besteed *in plaats van* in het buitenland.

2.4 Inschatten en op geld waarderen van kosten en effecten

In een MKBA wordt op basis van de inventarisatie van kosten en effecten ingeschat welke kosten en effecten zich daadwerkelijk zullen voordoen en wat de omvang van deze kosten en effecten is. Het inschatten van effecten wordt ook wel ‘kwantificeren’ genoemd en het op geld waarderen (in euro’s uitdrukken) van de ingeschatte effecten ‘monetariseren’. Bij onzekerheid over de omvang van kosten en effecten of van de waardering van effecten kunnen bijvoorbeeld bandbreedtes worden gehanteerd. De inschatting en waardering van kosten en effecten vormt de kern van de maatschappelijke kosten-batenanalyse.

De mate van precisie van een MKBA is afhankelijk van de beschikbaarheid van gegevens en van (wetenschappelijk) bewijs voor op te treden effecten. Omdat het bij een ex ante MKBA een nog door te voeren maatregel betreft, is deze precisie nooit honderd procent, waardoor een MKBA niet kan leiden tot één zekere getalsmatige uitkomst. Het inschatten van kosten en effecten betreft immers een blik in de toekomst op basis van huidige cijfers, kennis en uitgevoerd onderzoek. Een maatregel die nieuw is in de zin dat deze nog nooit eerder in deze vorm is doorgevoerd, *kan* niet gepaard gaan met harde empirische bewijzen voor de effectiviteit, dat wil zeggen met zekere en precieze uitspraken over de effectiviteit op basis van wetenschappelijk gefundeerd, empirisch onderzoek, *tenzij* op basis van wetenschappelijk uitgevoerde experimenten op kleine schaal deze effectiviteit is ingeschat en de resultaten daaruit kunnen worden geëxtrapoleerd.

Om deze reden bevat een MKBA vaak een bandbreedte van geschatte kosten en effecten, gepaard met een analyse op de afhankelijkheid van de uitkomsten van omgevingsscenario’s (zie paragraaf 2.2) en van specifieke veronderstellingen op effectiviteit en waarderingen van effecten (zie paragraaf 2.6). Een andere manier van het inzetten van het analysekader van de MKBA is om niet zozeer in te zetten op de berekening van een monetair saldo, maar op de voorwaarden waaronder een uitkomst meer baten oplevert dan kosten. De aannemelijkheid van deze voorwaarden kan dan iets zeggen over de aannemelijkheid van een positief saldo. Deze benadering volgen we in hoofdstuk 5.

2.5 Verdisconteren en berekenen van de netto contante waarde

Verdisconteren (contant maken) is het omrekenen van toekomstige kosten en baten naar geldwaarden van nu. Hiervoor is in Nederland een standaard discontovoet van 5,5 procent voorgeschreven. Het berekenen van de netto contante waarde (NCW) is het optellen van de verdisconteerde baten minus de verdisconteerde kosten over de bestudeerde periode.

2.6 Gevoeligheidsanalyses

Scenario-analyses en gevoeligheidsanalyses zijn een integraal onderdeel van een MKBA. Van sommige kosten of effecten of waarderingen van effecten is misschien bekend binnen welke *bandbreedte* ze zich bevinden. In dat geval kunnen deze bandbreedtes worden gehanteerd bij de

inschatting van kosten en effecten. Als hier minder over bekend is, of als een ‘stapeling’ van bandbreedtes dreigt, is het uitvoeren van een *gevoeligheidsanalyse* een alternatief. In dat geval wordt bekeken in hoeverre de uitkomsten van de MKBA afhangen van specifieke veronderstellingen met betrekking tot kosten, effecten en waarderingen, door deze te variëren en te analyseren hoe dat de uitkomsten beïnvloedt. Dit geeft een indruk van de mate waarin de uitkomsten ‘robuust’ zijn.

Het uitvoeren van een *scenario-analyse* sluit aan bij het hanteren van verschillende toekomstscenario's, waardoor de afhankelijkheid van de uitkomsten in de MKBA van autonome ontwikkelingen duidelijk wordt.

2.7 Tabellen, figuren en interpretatie

Tabellen en figuren worden opgesteld om de informatie in de verschillende stadia van een MKBA overzichtelijk weer te geven en samen te vatten. Dit betreft met name de ingeschatte kosten en effecten (nog zonder waardering) en de (op geld gewaarde) baten en kosten. Hierbij worden ook de effecten opgenomen waarvoor geen monetarisering mogelijk blijkt: kwalitatief of kwantitatief ingeschatte effecten. Een tabel of figuur die al deze effecten samenvat geeft zodoende het totaaloverzicht en daarmee *input* voor de vraag of de betreffende maatregel (in dit geval: oprichting van een lokale divisie) grotere maatschappelijke baten brengt dan kosten, en ook waar de onzekerheden zitten en waar kansen liggen voor optimalisering. Dit rapport bevat slechts enkele samenvattende tabellen, omdat er geen volledige MKBA is uitgevoerd, maar een analyse van de aannemelijkheid van een positief saldo van maatschappelijke baten minus kosten onder verschillende (toekomstige) omstandigheden.

3 Probleemanalyse en inventarisatie van kosten en effecten

Wat is de aanleiding om na te denken over het oprichten van een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht in Nederland? En welke kosten en baten zijn daarvan te verwachten? Dit hoofdstuk beantwoordt deze vragen middels een probleemanalyse en een inventarisatie van kosten en effecten. Tevens worden elementen van het eengemaakt octrooigerecht en van een lokale divisie toegelicht die van belang zijn voor een goed begrip van de materie en voor de analyse van kosten en baten.

Paragraaf 3.1 bevat de probleemanalyse van dit onderzoek en gaat in op de voorliggende keuze om al dan niet een lokale divisie van het eengemaakt octrooigerecht op te richten. Paragraaf 3.2 behandelt enkele elementen van het eengemaakt octrooigerecht die van belang zijn voor een inschatting van kosten en effecten. Paragraaf 3.3 geeft de inventarisatie van effecten.

3.1 Probleemanalyse lokale divisie eengemaakt octrooigerecht

Achtergrond en aanleiding: Europese overeenkomst

Zoals gesteld in hoofdstuk 1 hebben de Europese Raad en het Europese Parlement in december 2012 de basis van een nieuw Europees octrooisysteem vastgelegd: het nieuwe type Europees octrooi met eenheidswerking, welke bescherming in alle gecontracteerde Europese landen garandeert en het een eengemaakt octrooigerecht (Unified Patent Court, UPC) voor octrooirechtspraak. Bedrijven die gebruik maken van eenheidsoctrooibeschermt kunnen alleen bij het eengemaakt octrooigerecht terecht.

De overeenkomst betreffende een eengemaakt octrooigerecht (*Agreement On a Unified Patent Court*) is op 19 februari 2013 ondertekend door 25 EU-lidstaten.⁸ De overeenkomst moet op het moment van schrijven nog door ten minste 13 staten, waaronder Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, worden geratificeerd voordat het in werking kan treden. De oorspronkelijke doelstelling was om ratificatie begin 2015 te bereiken.⁹ Inmiddels (september 2014) wordt ratificatie niet verwacht voor eind 2015.¹⁰ Na de ratificatie komt een overgangperiode van zeven jaar, met een mogelijkheid van verlenging met nogmaals zeven jaar¹¹.

Eenheidsoctrooibeschermt

Figuur 3.1 illustreert het huidige systeem van octrooibeschermt. Figuur 3.2 geeft de belangrijkste veranderingen weer met betrekking tot octrooibeschermt en het octrooigerecht in de overgangperiode. Figuur 3.3 doet dat voor de periode daarna.

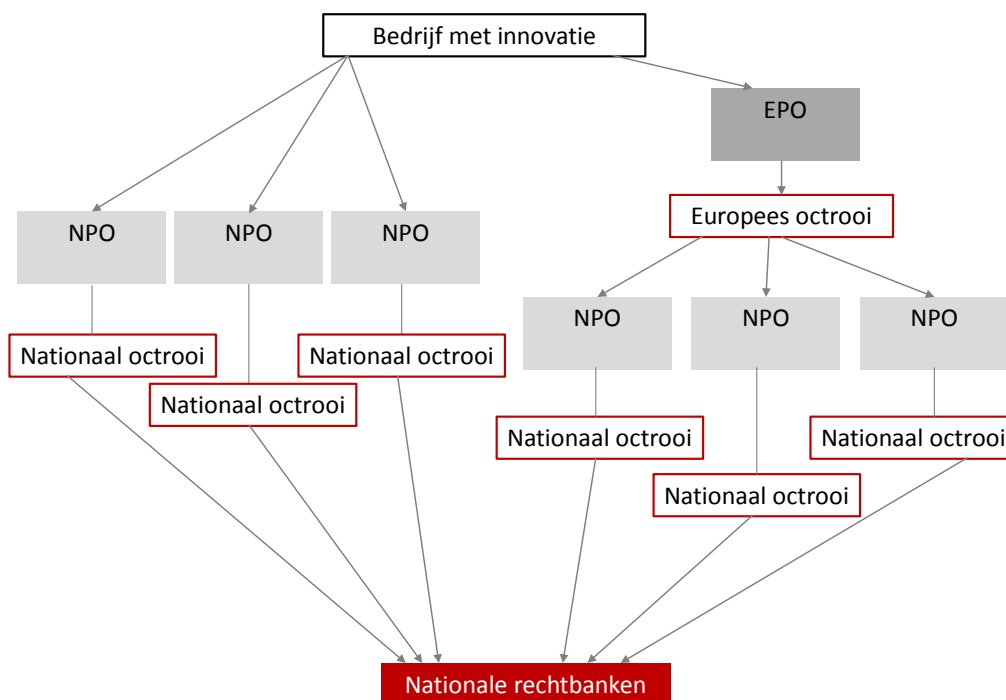
⁸ Zie: www.unified-patent-court.org/images/documents/upc-agreement.pdf.

⁹ www.unified-patent-court.org/about-the-upc/15-category-b.

¹⁰ www.unified-patent-court.org/images/documents/roadmap-201409.pdf.

¹¹ www.unified-patent-court.org/about-the-upc/17-category-d.

Figuur 3.1 Het huidige octrooisysteem

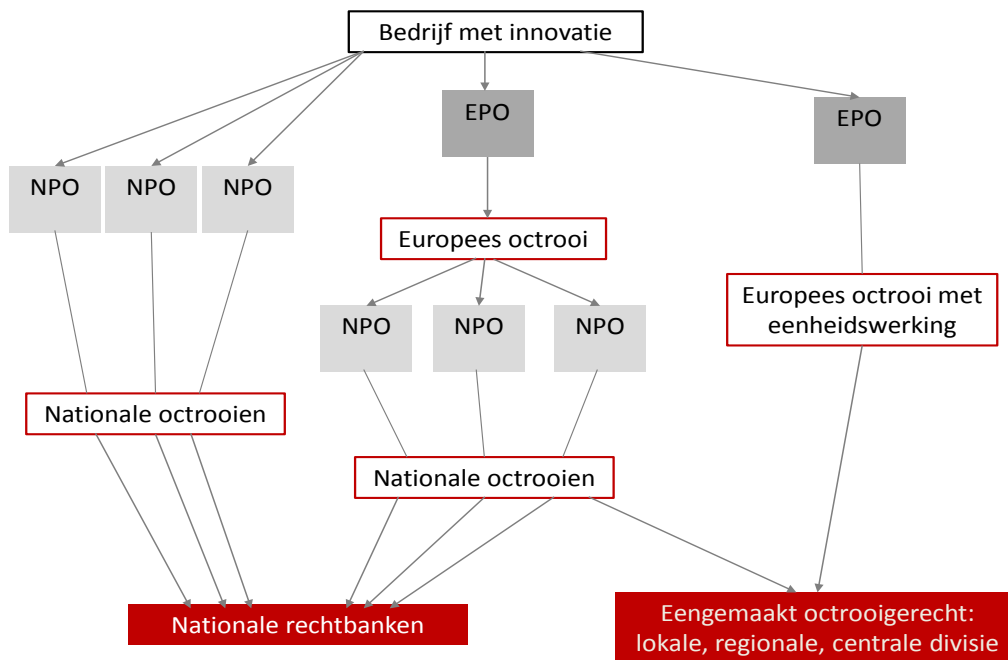

Afkortingen: NPO: National Patent Office; EPO: European Patent Office.

Bron: SEO Economisch Onderzoek, gebaseerd op in de tekst genoemde documenten.

In het huidige systeem (Figuur 3.1) kunnen bedrijven octrooibeschermering aanvragen bij verschillende nationale octrooi centra (links in de figuur) en via het Europees Octrooibureau (*European Patent Office*, EPO, rechts in de figuur). Hierdoor krijgen ze respectievelijk nationale octrooien in de aangevraagde landen of een ‘traditioneel’ Europees octrooi (d.i. zonder eenheidswerking) dat in de aangevraagde landen van toepassing is (in de vorm van nationale octrooien). In het geval van octrooibeschermering bij verschillende nationale octrooi centra is sprake van een complex aanvraagproces en daarmee gepaard gaande kosten en doorlooptijd en van onzekerheid vanwege de mogelijke verschillende uitkomsten in verschillende landen. In het geval van octrooibeschermering via het Europees Octrooibureau is er geen complex aanvraagproces, maar zullen bij geschillen (en andere *post-grant* zaken) in verschillende landen steeds de nationale rechtbanken uit die landen betrokken zijn.

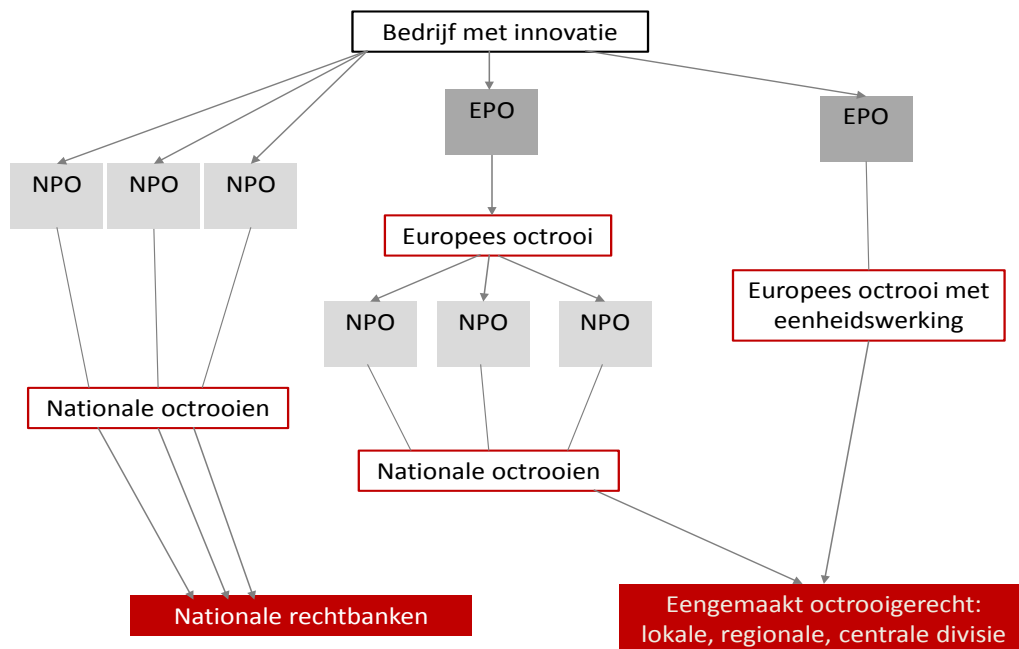
Figuur 3.2 Het octrooisysteem in de overgangperiode

Afkortingen: NPO: National Patent Office; EPO: European Patent Office.

Bron: SEO Economisch Onderzoek, gebaseerd op in de tekst genoemde documenten.

Figuur 3.3 Het octrooisysteem na de overgangperiode

Afkortingen: NPO: National Patent Office; EPO: European Patent Office.

Bron: SEO Economisch Onderzoek, gebaseerd op in de tekst genoemde documenten.

In het nieuwe systeem (rechts in Figuur 3.2 en Figuur 3.3) wordt een derde optie toegevoegd: innoverende bedrijven kunnen nu ook een Europees octrooi met eenheidswerking aanvragen bij het Europees Octrooibureau. Dit heeft ten doel het *post-grant*-proces (alles na verlening van het octrooi) eenvoudiger en efficiënter te maken. De beschikbare typen octrooibescherming wijzigen niet tussen de overgangperiode en de periode daarna. Het verschil is dat in de overgangperiode (Figuur 3.2) houders van ‘traditionele’ Europese octrooien bij geschillen kunnen kiezen tussen nationale rechtbanken en het eengemaakt octrooigerecht¹², terwijl ze na de overgangperiode naar het octrooigerecht moeten (Figuur 3.3).

Het eengemaakt octrooigerecht

In het geval van een dispuut – bijvoorbeeld bij feitelijke of dreigende inbreuk van octrooibescherming of het ongeoorloofde gebruik van de innovatie vóór de verlening van het octrooi, schadevergoeding en vergoeding voor licenties (zie artikel 32 van de UPC-agreement) – kan een onderneming terecht bij een rechtbank. In het huidige systeem dienen bedrijven met nationale octrooien rechtspraak aan te vragen bij de nationale rechtbanken. Bedrijven met traditionele Europese octrooien moeten ook naar de nationale rechtbanken. Met octrooien in meerdere landen betekent dit een vermeerdering van het aantal processen en dus de kosten en de doorlooptijd en onzekerheid. In het nieuwe systeem wordt een eengemaakt octrooigerecht opgezet, waar *alle* houders van Europese octrooien – traditioneel, met eenheidsoctrooibescherming of met aanvullend beschermingscertificaat¹³ – terecht kunnen. De houders van een Europees octrooi met eenheidswerking kunnen alleen naar het eengemaakt octrooigerecht. In de overgangperiode kunnen de houders van ‘traditionele’ Europese octrooien kiezen tussen nationale rechtbanken of het eengemaakt octrooigerecht, daarna moeten ze naar het eengemaakt octrooigerecht.

De UPC-agreement bepaalt de bevoegdheid van het eengemaakt octrooigerecht (zie Tekstvak 3.1). Het eengemaakt octrooigerecht gaat bestaan uit centrale divisies (Parijs, Londen en München, met verschillende technologiegebieden; zie Bijlage II in *UPC-agreement*), regionale divisies (die worden opgericht door meerdere lidstaten) en lokale divisies (die telkens worden opgericht door en in één lidstaat). Rechtszaken vinden plaats in één van de centrale divisies of bij een lokale of regionale divisie. De grote lijnen hiervan staan grafisch weergegeven in Figuur 3.4.

¹² Dit kan middels ‘opt out’ (m.b.t. het octrooi) en doordat er een keuze bestaat om bij een rechtszaak te kiezen voor behandeling bij het eengemaakt octrooigerecht of de nationale rechtbank.

¹³ Met een aanvullend beschermingscertificaat kan na het aflopen van een octrooi vijf jaar extra exclusiviteit worden verkregen. Een aanvullend beschermingscertificaat is onder bepaalde voorwaarden verkrijgbaar voor octrooien op het gebied van medicatie en gewasbeschermingsmiddelen. Omwille van overzichtelijkheid is het aanvullend beschermingscertificaat niet opgenomen in Figuur 3.2 en Figuur 3.3.

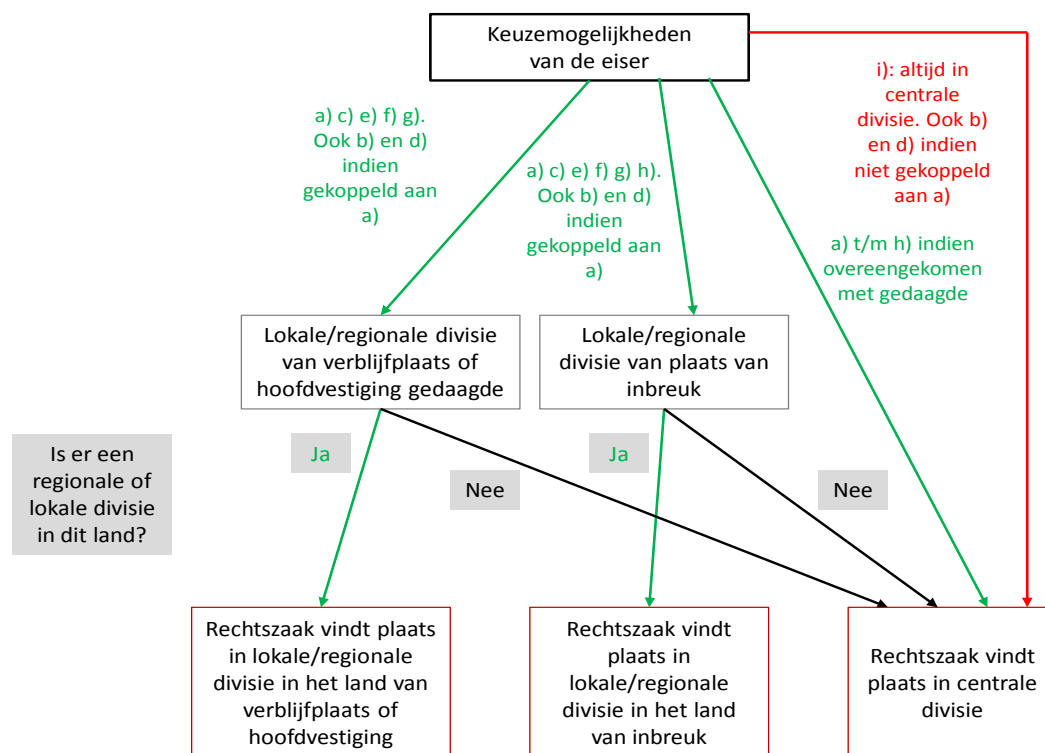
Tekstvak 3.1 Bevoegdheid van het eengemaakt octrooigerecht ('het Gerecht')

Artikel 32 in de *UPC-agreement* bepaalt in welke gevallen het Gerecht verantwoordelijk is.

“1. Het Gerecht is bij uitsluiting bevoegd om kennis te nemen van:

- a) vorderingen wegens feitelijke inbreuk of dreiging van inbreuk op octrooien en aanvullende beschermingscertificaten, met inbegrip van reconventionele vorderingen betreffende licenties;
- b) vorderingen tot verklaring van niet-inbreuk op octrooien en aanvullende beschermingscertificaten;
- c) vorderingen tot het verkrijgen van voorlopige en bewarende maatregelen of van een verbodsmaatregel;
- d) vorderingen tot nietigverklaring van een octrooi en tot nietigverklaring van het aanvullende beschermingscertificaat;
- e) reconventionele vorderingen tot nietigverklaring van een octrooi en tot nietigverklaring van het aanvullende beschermingscertificaat;
- f) vorderingen tot schadevergoeding op grond van de voorlopige bescherming die wordt verleend door een gepubliceerde Europese octrooiaanvraag;
- g) vorderingen in verband met het gebruik van de uitvinding voordat het octrooi is verleend of met het recht dat stoelt op voorgebruik van de uitvinding;
- h) vorderingen tot vergoeding voor licenties op grond van artikel 8 van Verordening (EU) nr. 1257/2012; en
- i) vorderingen met betrekking tot besluiten van het Europees Octrooibureau bij het uitvoeren van de taken, bedoeld in artikel 9 van Verordening (EU) nr. 1257/2012.”

Figuur 3.4 Bevoegdheid van de lokale, regionale en centrale divisies van het eengemaakt octrooigerecht

Bron: Gebaseerd op de UPC-agreement. Zie Tekstvak 3.1 voor de uitleg van a) t/m i).

De eiser kan in beginsel kiezen uit de lokale of regionale divisie van de verblijfplaats of hoofdvestiging van de gedaagde en uit de lokale of regionale divisie in het land van inbreuk, met uitzondering van de in Tekstvak 3.1 genoemde gevallen betreffende *b*, *d* en *i*, waarvan behandeling altijd (geval *i*) of indien niet gekoppeld aan *a* (gevallen *b* en *d*) door de centrale divisie plaatsvindt. Als een land evenwel geen lokale of regionale divisie heeft, wordt de rechtszaak uitgevoerd door de centrale divisie. (Een eiser kan strategisch kiezen voor bijvoorbeeld een land van inbreuk zonder divisie, zodat de zaak in de centrale divisie zal plaatsvinden.) In alle gevallen behalve *i* kunnen eiser en gedaagde ook overeenkomen de rechtszaak te voeren in de centrale divisie. Eisers met een Europees octrooi zonder eenheidswerking kunnen in de transitieperiode ook de nationale rechtbank kiezen.

De beleidskeuzes

Zoals gesteld in hoofdstuk 2 richt de analyse zich op twee van de drie opties die Nederland heeft voor de uitwerking van het eengemaakt octrooigerecht: Nederland richt een lokale divisie op, of Nederland richt noch een lokale, noch een regionale divisie samen met andere lidstaten op. Zonder lokale divisie kunnen Nederlandse bedrijven als *eiser* kiezen voor behandeling in een lokale of regionale divisie in een ander land dan Nederland, vooropgesteld dat deze landen hetzij de verblijfplaats of hoofdvestiging van de gedaagde betreffen, hetzij het land van inbreuk. Anders vindt de rechtszaak in één van de vestigingen van de centrale divisie (Parijs, Londen of München) plaats, afhankelijk van het technologiegebied. Zoals hierboven gesteld kunnen eiser en gedaagde in de meeste gevallen ook onderling

overeenkomen de rechtszaak te voeren in de centrale divisie. Buitenlandse bedrijven die een Nederlands bedrijf dagen hebben dezelfde keuzes. Met lokale divisie komt er voor de bedrijven de keuzemogelijkheid van een lokale divisie in Nederland bij¹⁴. De situaties met en zonder lokale divisie kunnen worden vergeleken op consequenties voor kosten, effecten op de innoverende bedrijven en effecten via de vraag naar en het aanbod van functies die samenhangen met het octrooirecht (rechters, octrooigemachtigden en advocaten).

Relatie tussen alternatieven en onderzoeksvragen

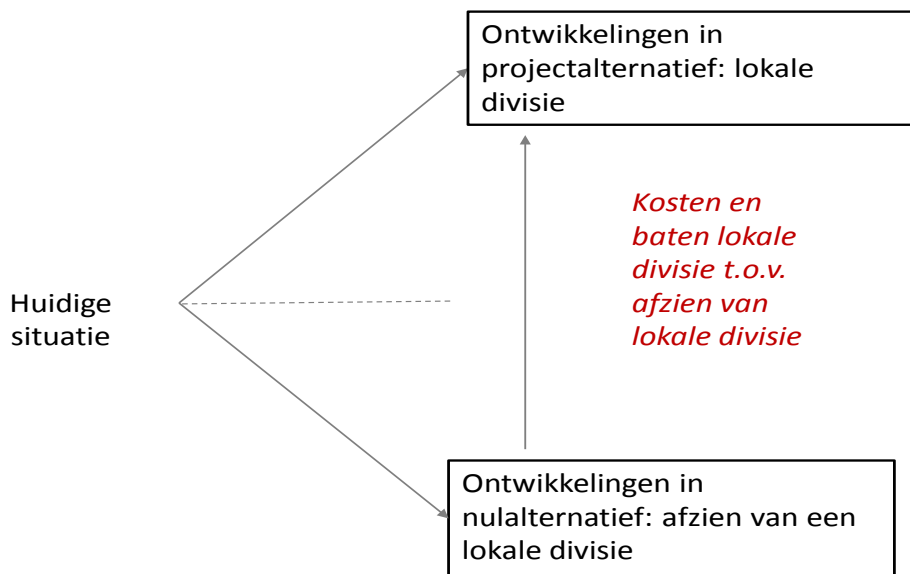
Een MKBA vergelijkt om verschillende redenen het projectalternatief met een nulalternatief. Op deze manier wordt een onderscheid gemaakt tussen de invloed van *autonome ontwikkelingen* enerzijds en de invloed van het *wel of niet uitvoeren van een project* anderzijds. Ook betekent het dat alle ontwikkelingen die *niet* leiden tot verschillende uitkomsten tussen nul- en projectalternatief, niet in kaart hoeven te worden gebracht, omdat deze geen kosten of baten van het projectalternatief ten opzichte van het nulalternatief kunnen veroorzaken. Dit betreft met name het effect van het nieuwe type Europees octrooi met eenheidswerking en het eengemaakt octrooigerecht.

Figuur 3.5 geeft het nulalternatief en het projectalternatief weer, waarbij het nulalternatief bestaat uit het afzien van het oprichten van een lokale divisie en het projectalternatief uit het oprichten van een lokale divisie¹⁵.

¹⁴ We gaan er in de analyse van uit dat er wordt gekozen uit *wel of geen* lokale divisie, zonder rekening te houden met de mogelijkheid dat een eenmaal opgerichte lokale divisie in theorie zou kunnen worden stopgezet.

¹⁵ Verondersteld is een lokale divisie in Den Haag. Hiervoor bestaan verschillende huisvestingsopties: huur van (een deel van) een privaat pand of rijksgebouw of in het Paleis van Justitie.

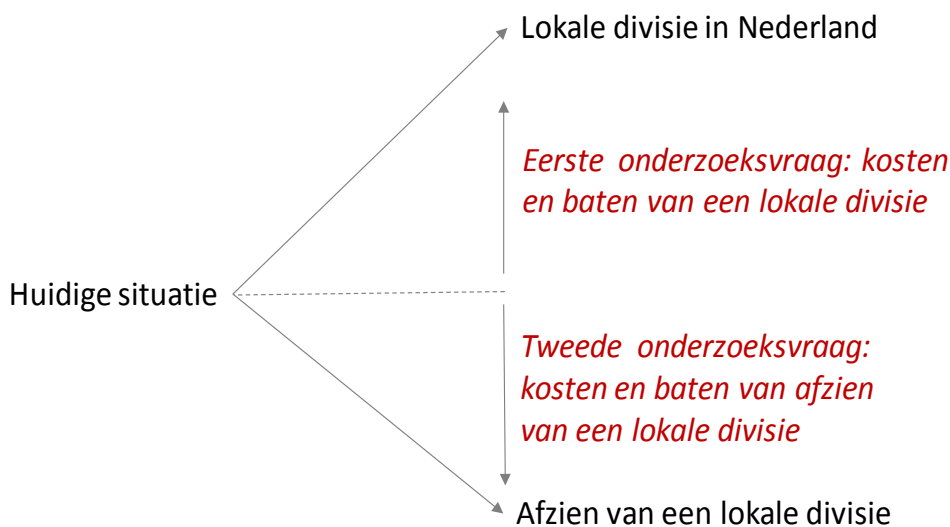
Figuur 3.5 Beleidsalternatieven en nul- en projectalternatief in een MKBA

Bron: SEO Economisch Onderzoek.

De twee onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 1) zijn als volgt gerelateerd aan het nul- en projectalternatief. De eerste vraag betreft de kosten en baten van een lokale divisie in Nederland, de tweede vraag de kosten en baten van het afzien van zo'n lokale divisie. Deze onderzoeksvragen kunnen separaat van elkaar worden beantwoord als ze worden vergeleken met de huidige situatie als referentiepunt. Zie Figuur 3.6.

Figuur 3.6 Onderzoeksvragen en beleidsalternatieven t.o.v. huidige situatie

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Figuur 3.6 neemt de huidige situatie als uitgangspunt. Als er wordt afgezien van een lokale divisie, leidt dat tot kosten en baten ten opzichte van de huidige situatie. Als er een lokale divisie komt,

leidt dat eveneens tot kosten en baten ten opzichte van de huidige situatie. In een Maatschappelijke Kosten-Batenanalyse is het gebruikelijk om niet zozeer uit te gaan van de situatie ‘nu’, maar van uitkomsten indien een ‘project’ niet wordt uitgevoerd (het ‘nulalternatief’) en van de kosten en baten van de uitvoering van een project (‘projectalternatief’) ten opzichte van dat nulalternatief. Zie hoofdstuk 2. In dat geval fungeert het afzien van een lokale divisie als nulalternatief en worden de kosten en baten van een lokale divisie afgezet tegen dat nulalternatief.

Een ander impliceert dat de vraag “wat zijn de maatschappelijke en economische kosten en baten van het afzien van een lokale divisie?” ten behoeve van de analyse is geconcretiseerd als: “wat zijn de voor de berekening van maatschappelijke kosten en baten relevante ontwikkelingen als er wordt afgezien van een lokale divisie?”

De relatie tussen Figuur 3.5 (vergelijking met nulalternatief) en Figuur 3.6 (vergelijking met de huidige situatie) is als volgt:

- als er ten opzichte van de huidige situatie kosten of negatieve effecten ontstaan in het nulalternatief die door vestiging van een lokale divisie niet meer optreden, zijn dat *baten* van de lokale divisie (vermeden kosten of vermeden negatieve effecten);
- als er ten opzichte van de huidige situatie positieve effecten ontstaan in het nulalternatief die door vestiging van een lokale divisie niet meer optreden, zijn dat *negatieve effecten* van de lokale divisie;
- als er ten opzichte van de huidige situatie positieve effecten ontstaan in het projectalternatief die zonder vestiging van een lokale divisie niet zouden optreden, zijn dat *baten* van de lokale divisie;
- als er ten opzichte van de huidige situatie in het projectalternatief kosten of negatieve effecten ontstaan door vestiging van een lokale divisie die niet zouden optreden zonder lokale divisie, zijn dat aan de lokale divisie toerekenbare *kosten of negatieve effecten*.

3.2 Werking van het eengemaakt octrooigerecht en van een lokale divisie

Deze paragraaf behandelt enkele elementen van het eengemaakt octrooigerecht die van belang zijn voor een goed begrip van de werking ervan en voor de inschatting van kosten en effecten.

Overgang van het huidige naar het nieuwe systeem

De doelstelling is dat de overeenkomst betreffende een eengemaakt octrooigerecht begin 2015 door alle landen is geratificeerd, zodat de overeenkomst in werking kan treden. De inwerkingtreding zal gebeuren op de eerste dag van de vierde maand na¹⁶:

- ratificatie door minstens 13 deelnemende landen, waaronder zeker Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk;
- de datum van inwerkingtreding van de wijzigingen van Verordening (EU) nr. 1215/2012 (Brussel I Verordening) m.b.t. de UPC-Agreement.

¹⁶ Zie: www.unified-patent-court.org/about-the-upc/15-category-b. De laatste datum is bepalend.

Op het moment van schrijven hebben vijf landen het ratificatieproces afgerond. We veronderstellen dat in 2016 het eengemaakt octrooigerecht in werking zal treden (zie paragraaf 3.1) en dat de beslissing is om dan al dan niet een Nederlandse lokale divisie te hebben opgericht. In het nulalternatief is er geen lokale divisie in Nederland (zie paragraaf 3.1), in het projectalternatief wel.

Wat betreft het gebruik van nationale octrooirechtbanken geldt het volgende. Gedurende een overgangperiode van zeven jaar, welke maximaal één maal met zeven jaar kan worden verlengd, kunnen bedrijven met een ‘traditioneel’ Europees octrooi kiezen om zaken te laten behandelen door een divisie van het eengemaakt octrooigerecht *of* door een nationale octrooirechtbank. Na de overgangperiode kunnen deze zaken alléén door het eengemaakt octrooigerecht worden behandeld.

Een en ander impliceert:

- dat er *twee scenario's* zijn met betrekking tot de lengte van de overgangperiode (zeven *of* veertien jaar);
- dat het gebruik van een nationale rechtbank (in Nederland: de Rechtbank Den Haag¹⁷) *versus* het eengemaakt octrooigerecht zal verschillen tussen *de overgangperiode en de periode daarna*.

Deze consequenties worden nader uitgewerkt in hoofdstuk 4 en 5.

Rechters en griffiers en de band met nationale rechtspraak

De rechters en griffiers in het eengemaakt octrooigerecht – dat zich alleen bezighoudt met Europese octrooien, met of zonder eenheidswerking – worden centraal aangesteld in een *pool*. Voor lokale divisies geldt¹⁸:

- indien in de betreffende lidstaat voor de inwerkingtreding van de overeenkomst minder dan vijftig octrooirechtzaken per jaar worden afgehandeld, zullen twee rechters van andere deelnemende lidstaten, één rechter uit het betreffende land en indien nodig één technische rechter zitting nemen bij elke rechtszaak;
- indien in de betreffende lidstaat voor de inwerkingtreding van de overeenkomst meer dan vijftig octrooirechtzaken per jaar worden afgehandeld, zullen twee rechters uit het betreffende land, één rechter van een andere EU-lidstaat en indien nodig één technische rechter zitting nemen bij elke rechtszaak. Deze situatie geldt voor Nederland.

Voor regionale divisies geldt dat twee rechters uit het betreffende land, één rechter van een andere EU-lidstaat en indien nodig één technische rechter zitting nemen bij elke rechtszaak. In de centrale divisie en de *Court of Appeal* (Hof van Beroep) zitten geen rechters van het land waar de divisie resp. het Hof zich bevindt.

Ten opzichte van een Nederlandse lokale divisie zullen bij de andere divisies dus minder Nederlandse rechters per zaak betrokken zijn. Als Nederlandse bedrijven met minder Nederlandse rechters worden geconfronteerd ten faveure van rechters van andere nationaliteiten, wat kan dat dan betekenen voor die bedrijven? Als Nederlandse rechters meer ervaring hebben met octrooirechtspraak, kunnen ze wellicht zorgen voor snellere en meer voorspelbare procedures. Hoe groot dit effect is hangt af van het huidige verschil in ervaring, van de vraag of deze verschillen

¹⁷ De Rechtbank Den Haag heeft in Nederland exclusieve bevoegdheid voor het behandelen van intellectueel-eigendomszaken.

¹⁸ Zie: Allen & Overy (2014).

kleiner worden naar mate de *pool* van rechters meer ervaring gaat krijgen én van de consequenties van verschillen voor de doorlooptijd en voorspelbaarheid van procedures.

Op dit moment zijn er verschillen in onder andere doorlooptijd, voorspelbaarheid en procedures tussen de nationale rechtbanken. Een vraag is in hoeverre deze verschillen tussen landen zich blijven manifesteren met betrekking tot lokale en regionale divisies van het eengemaakt octrooigerecht. De toepassing van het octrooirecht zou in beginsel over alle divisies hetzelfde moeten zijn¹⁹. Er lijkt echter geen garantie te zijn dat alle divisies van het eengemaakt octrooigerecht op precies dezelfde wijze zullen rechtspreken²⁰.

Als bij alle divisies op precies dezelfde wijze wordt rechtgesproken, met dezelfde kwaliteitsaspecten als doorlooptijd en voorspelbaarheid, betekent dat een einde aan bestaande verschillen hierin. In hoeverre en hoe lang er verschillen zullen blijven bestaan, wordt pas duidelijk wanneer het systeem in werking is. Voor de huidige analyse is het opstellen van scenario's hierover noodzakelijk: zie hoofdstuk 4.

Taal

Het talenregime van het eengemaakt octrooigerecht is gecompliceerd. Zie Tekstvak 3.2, dat de relevante artikelen uit de UPC-Agreement weergeeft.

¹⁹ Zo is het voorkómen van *forum shopping* een expliciet streven van het UPC. Dit betekent dat de kwaliteit van rechtbank en rechters en ook te volgen procedures en jurisprudentie zoveel mogelijk gelijkgetrokken moeten worden. Het UPC schrijft op haar website (UPC, 2013): “The panels will have multinational composition and all the judges of the Court shall have the highest standard of competence and thus guarantee that all divisions of the UPC are equally competent. All divisions will be governed by the same rules of procedure and the jurisprudence of the UPC Court of Appeal. [...]”

²⁰ Cremers et al, (2013) laten bijvoorbeeld de mogelijkheid open dat er verschillen blijven of ontstaan met betrekking tot bifurcatie (het apart behandelen van validiteit- en inbreukzaken) en de omgang met betrekking tot kort geding: “[...] it is plausible that the UPC may give rise to a new type of forum shopping if local divisions differ systematically in their willingness to grant pan-European injunctions and/or to separate the infringement and validity proceedings”. Alan Johnson (IAM Magazine, 2013) stelt onder meer dat in de VS ondanks het bestaan van uniforme regelgeving en jurisprudentie onderlinge verschillen bestaan in de wijze waarop rechtbanken rechtspreken. Behalve bifurcatie, omgang met kort geding (*injunctions*) en ook taal zouden ten aanzien van het eengemaakt octrooigerecht tal van andere, misschien subtielere zaken een rol kunnen gaan spelen.

Tekstvak 3.2 Het talenregime van het eengemaakt octrooigerecht volgens artikelen 49-51 van de UPC-Agreement.

Artikel 49. Proceduretaal bij het Gerecht van eerste aanleg

1. De proceduretaal bij de lokale en regionale afdelingen is een officiële taal van de Europese Unie, die de officiële taal of een van de officiële talen is van de overeenkomstsluitende lidstaat waar de betrokken afdeling zich bevindt, dan wel de officiële taal of talen, bepaald door de overeenkomstsluitende staten die een regionale afdeling delen.
2. Onverminderd lid 1, kunnen de overeenkomstsluitende lidstaten een of meer officiële talen van het Europees Octrooibureau als proceduretaal bij hun lokale of regionale afdeling bepalen.
3. De partijen kunnen overeenkomen de taal waarin het octrooi is verleend, als proceduretaal te gebruiken, mits de bevoegde kamer daarmee instemt. Indien de kamer niet met hun keuze instemt, kunnen de partijen verzoeken de zaak naar de centrale afdeling te verwijzen.
4. Met goedvinden van de partijen kan de bevoegde kamer, om praktische redenen en billijkheidshalve, besluiten de taal waarin het octrooi is verleend als proceduretaal te gebruiken.
5. Op verzoek van een der partijen kan de president van het Gerecht van eerste aanleg, na de andere partijen en de bevoegde kamer te hebben gehoord, uit billijkheidsoverwegingen en rekening houdend met alle omstandigheden en met de standpunten van de partijen, in het bijzonder het standpunt van de verweerder, besluiten de taal waarin het octrooi is verleend als proceduretaal te gebruiken. De president van het Gerecht van eerste aanleg beoordeelt dan of er behoefte is aan specifieke vertaling en vertolking.
6. De proceduretaal bij de centrale afdeling is de taal waarin het betrokken octrooi is verleend.

Artikel 50. Proceduretaal bij het Hof van beroep

1. Bij het Hof van beroep wordt dezelfde proceduretaal gebruikt als in eerste aanleg.
2. Onverminderd lid 1 kunnen de partijen overeenkomen de taal waarin het octrooi is verleend als proceduretaal te gebruiken.
3. In uitzonderlijke gevallen kan het Hof van beroep, voor zover het passend wordt geacht, besluiten om, voor de gehele of een deel van de procedure, een andere officiële taal van een overeenkomstsluitende lidstaat als proceduretaal te gebruiken, mits de partijen daarmee instemmen.

Artikel 51. Andere taalregelingen

1. Elke kamer van het Gerecht van eerste aanleg en het Hof van beroep kan, voor zover passend, de vertalingsvoorschriften terzijde stellen.
2. Op verzoek van een der partijen en voor zover passend, wordt door elke afdeling van het Hof van beroep en het Gerecht van eerste aanleg voorzien in vertolking ten behoeve van de partijen bij de mondelinge behandeling.
3. Onverminderd artikel 49, lid 6, kan de verweerder die zijn verblijfplaats, hoofdvestiging of vestiging in een lidstaat heeft, in geval van een inbreukprocedure bij de centrale afdeling, op verzoek een vertaling van belangrijke stukken in de taal van de lidstaat van verblijf of van de hoofdvestiging of, bij ontstentenis daarvan, van de vestiging, krijgen in de volgende gevallen:
 - a) overeenkomstig artikel 33, lid 1, derde of vierde alinea, is de centrale afdeling bevoegd, en
 - b) de taal van de procedure voor de centrale afdeling is geen officiële taal van de lidstaat waar de verweerder zijn verblijfplaats of hoofdvestiging of, bij ontstentenis daarvan, zijn vestiging heeft, en
 - c) de verweerder heeft onvoldoende kennis van de proceduretaal.

Bron: letterlijke weergave van de artikelen 49-51 van de UPC-Agreement.

In grote lijnen kan het talenregime als volgt worden samengevat:

- De *centrale afdeling* (divisie) kent als proceduretaal de taal waarin het octrooi is verleend. Dit is Duits, Engels of Frans.
- *Lokale en regionale afdelingen* (divisies) kennen als proceduretaal de officiële taal van het land. De afdelingen kunnen er ook voor kiezen daarnaast nog andere EU-talen te hanteren.
- Partijen kunnen er in overleg voor kiezen in *de taal waarin het octrooi is opgesteld* te procederen²¹. Wanneer hierover geen overeenstemming wordt bereikt, kan de president van de lokale afdeling op verzoek van een van beide partijen (en met name rekening houdende met de verweerder) alsnog besluiten dat het proces omwille van billijkheidsoverwegingen zal worden gevoerd in de taal van het octrooi.

Taal ligt met andere woorden vooraf niet vast en wordt per geval bepaald. Bij een Nederlandse lokale divisie is het waarschijnlijk dat Nederlands en Engels de gehanteerde talen zullen worden (bron: EZ). Als Nederland geen lokale divisie opricht, zal naar alle waarschijnlijkheid enkel in de Belgische lokale divisie Nederlands gesproken kunnen worden.

In het geval dat twee Nederlandse bedrijven elkaar treffen in een Nederlandse lokale divisie zal waarschijnlijk Nederlands worden gesproken, tenzij de bedrijven voorkeur hebben voor Engels of de taal waarin het octrooi is opgesteld. Als een niet-Nederlands bedrijf een Nederlands bedrijf treft in een Nederlandse lokale divisie zal Engels of de taal van het octrooi worden aangehouden. Welke voordelen Nederlands en Engels als gehanteerde talen bij een Nederlandse lokale divisie geeft voor Nederlandse bedrijven hangt in de eerste plaats af van de talen die zullen worden gehanteerd door andere regionale en lokale divisies (welke andere EU-talen naast de officiële taal van het land) en in de tweede plaats welke taal in die divisies in de praktijk wordt gesproken (gehanteerde taal of taal waarin het octrooi is opgesteld).

Artikelen 49(5) en 51(2) geven de mogelijkheid aan van vertolking. In de *preliminary rules of procedure* wordt deze optie nader toegelicht, zie Tekstvak 3.3.

Tekstvak 3.3 Het vertaal- en vertolkregiem volgens de rule of procedure 109

Rule 109

1. At the latest one month before the oral hearing including any separate hearing of witnesses and experts a party may lodge an [a]pplication for simultaneous interpretation which shall contain:

- (a) an indication of the language to or from which the party requests simultaneous interpretation during the oral hearing;
- (b) the reasons for the [r]equest;
- (c) the field of technology concerned;
- (d) any other information of relevance for the [r]equest.

2. The judge-rapporteur shall decide whether and to what extent simultaneous interpretation is appropriate and shall, instruct the Registry to make all necessary arrangements for simultaneous interpretation. In the event that the judge-rapporteur refuses to order simultaneous interpretation the parties may request arrangements to be made, so far as practically possible, for simultaneous interpretation at their cost.

²¹ Duits, Frans en Engels zijn de officiële talen van het Europese Octrooibureau.

3. The judge-rapporteur may decide on his own motion to order simultaneous interpretation and shall instruct the Registry and inform the parties accordingly.
4. A party wishing to engage an interpreter at its own expense shall inform the Registry at the latest two weeks before the oral hearing.

Verzoeken tot vertolking door de rechtbank kunnen dus worden afgewezen. Het is niet helemaal duidelijk of het realistisch is om vertolking in het Nederlands te verzoeken. Ook dit zal van geval tot geval moeten blijken.

Tot slot dienen alle aangeleverde documenten (op eigen kosten) te worden vertaald in de proceduretaal (regel 7 van de *draft rules* van het UPC). Op het moment dat de proceduretaal de ‘eigen’ taal is, levert dit dus een voordeel op. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat deze kosten uiteindelijk worden gedragen door de verliezende partij.

Griffierechten

De (door bedrijven te betalen) kosten van procedures en het materiële en procedurele recht (dat wil zeggen: de tarieven in de vorm van griffierechten) bij het eengemaakt octrooigerecht worden uniform voor alle divisies van het eengemaakt octrooigerecht vastgesteld. De keuze tussen divisies wordt hierdoor dus niet beïnvloed²².

3.3 Inventarisatie van kosten en effecten van een lokale divisie

Deze paragraaf brengt de mogelijke kosten en effecten van het oprichten van een lokale divisie in beeld. Doel is compleet te zijn in het identificeren van mogelijke kosten en baten, zonder deze dubbel te tellen. Het systematisch benoemen van de kosten en effecten vergemakkelijkt de analyse. Hoofdstuk 4 werkt de aldus geïdentificeerde kosten en effecten nader uit (met bijzondere aandacht voor de factoren die de omvang ervan bepalen), hoofdstuk 5 bevat de kwantificering van de kosten en baten.

Zoals toegelicht in paragraaf 2.3 delen we effecten in als directe, indirecte en externe effecten. Directe effecten hebben betrekking op het aanbod van en de vraag naar diensten betreffende octrooirecht. De aanbodkant bestaat uit de rechterlijke macht en uit advocaten en octrooigemachtigden, de vraagkant uit de bedrijven die (als eiser of als gedaagde) in een octrooidispuut verwickeld raken. Indirecte effecten zijn de effecten op andere markten dan de ‘markt voor octrooirechtspraak’. Relevant zijn vooral de arbeidsmarkt, het effect van bestedingen en effecten op het vestigingsklimaat. Externe effecten – spillovers – zijn effecten waarvoor geen marktprijs bestaat. Deze zouden kunnen optreden als een toegenomen toegankelijkheid en kwaliteit

²² De tarieven van Europese octrooien met eenheidswerking in vergelijking met die zonder eenheidswerking en nationale octrooien kunnen wel de keuze van bedrijven voor *type octrooi* beïnvloeden. Een bijkomende vraag is of de tarieven van het eengemaakt octrooigerecht ook invloed uitoefenen op de keuze voor type octrooi en de keuze om wel of niet te procederen. Zie verder hoofdstuk 5. In de overgangperiode kunnen houders van een ‘traditioneel’ Europees octrooi kiezen tussen procederen bij een nationale octrooirechtbank of bij het eengemaakt octrooigerecht. Deze keuze zal worden beïnvloed door de tarieven van het eengemaakt octrooigerecht in vergelijking met die van nationale octrooirechtbanken. Zie eveneens hoofdstuk 5.

van de octrooirechtspraak leidt tot een sneller innovatieproces en daardoor tot een snellere verspreiding van kennis.

3.3.1 Kosten

Het eengemaakt octrooigerecht kent een totaalbudget, waaruit onder andere de volgende kosten worden betaald (UPC-Agreement; DG Internal Market and Services, 2011) ²³:

- Rechters,
- Griffiers,
- Juridische medewerkers,
- Secretaresses,
- Training van rechters,
- Octrooibemiddeling en –arbitrage,
- Tolken in rechtszaken,
- Overhead (maar niet huisvesting),
- Rechtsbijstand (alleen van toepassing op natuurlijke personen).

Dit totaalbudget wordt gefinancierd uit de griffierechten en bijdragen van lidstaten. Deze hangen niet af van de beslissing tot een regionale of lokale divisie²⁴. Van een lokale of regionale divisie financieren de lidstaten de kosten van huisvesting en de kosten van facilitaire diensten (Artikel 37(1) van de UPC-agreement) (in beginsel zowel tijdens als na de overgangperiode). **De meerkosten van een lokale divisie zijn dus deze kosten van huisvesting en van facilitaire diensten.**

De volgende kostenposten vallen onder de door de overheid te financieren kosten van huisvesting en facilitaire ondersteuning:

- huur²⁵ van benodigde ruimtes (rechtszaal, kantoorruimte rechters),
- mogelijke kosten van aanpassing of uitbreiding,
- huur van parkeerruimte,
- kosten van onderhoud, schoonmaak, portiers en beveiliging,
- kosten van ICT- en AV-middelen (aanschaf, onderhoud, vervanging) en
- kosten van tolk- en vertaalvoorzieningen (maar niet die van het tolken en vertalen zelf) (aanschaf, onderhoud, vervanging).

²³ Ingevolge artikel 37(1) van de UPC-Agreement zullen gedurende de transitieperiode centrale faciliteiten en administratieve staf worden betaald door de landen Frankrijk, Duitsland, VK en Luxemburg (bron: EZ).

²⁴ Hoe meer de griffierechten de kosten dekken, des te minder de overheden hoeven bij te dragen aan het totaalbudget van het octrooigerecht. Het streven is dat na de overgangperiode het octrooigerecht financieel onafhankelijk wordt van deze bijdragen van de lidstaten. Dit is alleen mogelijk als griffierechten de genoemde kosten gaan dekken. Zie Table XV.1 (blz. 94) in *Study on the Caseload and financing of the Unified Patent Court* (Preliminary Findings of DG Internal Market and Services, 7.1.2011). Daarin loopt zelfs in het scenario met “high fee income” het tekort op het totaalbudget op van € 3,6 miljoen in 2015 via € 5,1 miljoen in 2019 en ongeveer € 9,7 miljoen in 2020 naar ongeveer € 11,1 miljoen in 2022.

²⁵ Op basis van de door EZ aangeleverde informatie wordt uitgegaan van huur in plaats van koop of nieuwbouw. Wel is het mogelijk dat er verbouwing of uitbreiding dient plaats te vinden.

Posten als parkeerruimte, onderhoud, schoonmaak, portiers en beveiliging kunnen ook geïntegreerd zijn in de huursom van een pand. Verder geldt dat tegenover sommige kostenposten ook *inkomsten* kunnen staan, zoals betaalde parkeerruimte.

Er kan onderscheid worden gemaakt naar kosten die *jaarlijks terugkeren* en kosten die *eenmalig zijn* of alleen om de zoveel jaar optreden. In de laatste categorie vallen de mogelijke kosten van aanpassing of uitbreiding en aanschaf en vervanging van ICT- en AV-apparatuur en tolk- en vertaalvoorzieningen.

Optioneel worden overleg- en kantoorruimtes (voor partijen, advocaten en octrooigemachtigden) en restauratie- en hotelfaciliteiten aangeboden. Deze opties behoren evenwel niet tot de kostenschatting in hoofdstuk 5 en worden daarom in dit rapport verder niet behandeld.

3.3.2 Directe effecten

Directe effecten van het oprichten van een lokale divisie hebben betrekking op de bedrijven en op de rechters, advocaten en octrooigemachtigden.

Voor de inschatting van de effecten voor *bedrijven* is van belang wat de elementen zijn van octrooirechtspraak die van invloed zijn op hun kosten en opbrengsten en in welke mate deze afhangen van het wel of niet oprichten van een Nederlandse lokale divisie. We hanteren hiervoor de volgende categorieën:

- **Kwaliteit** heeft betrekking op het rechtspreken zelf: de uiteindelijke uitspraak en de onderbouwing ('voorspelbaarheid') daarvan.
- **Efficiëntie** heeft betrekking op het proces van het rechtspreken voor zover direct van invloed op de kosten voor bedrijven.
- **Toegankelijkheid** betreft het gemak waarmee een bedrijf zich redt met de octrooirechtspraak.
- **Kosten** hebben betrekking op kosten die beginsel los staan van de uiteindelijke uitspraak, de efficiëntie en de toegankelijkheid.

De reden om deze categorieën te hanteren is om overlap tussen begrippen (en de daarmee samenhangende baten) te voorkomen. In de literatuur en de praktijk worden de begrippen regelmatig door elkaar en zonder duidelijke afbakening gebruikt. Onder de categorie *efficiëntie* valt volgens bovenstaande indeling bijvoorbeeld een langere doorlooptijd, die voor bedrijven waarschijnlijk gepaard gaat met hogere kosten van de inhuur van advocaten en octrooigemachtigden. Het ontbreken van een lokale divisie houdt meer reis- en verblijfkosten in, wat valt onder *kosten*. Onderdeel van de *toegankelijkheid* is bijvoorbeeld de gehanteerde taal, terwijl vertaalkosten van documenten onder kosten vallen. Kwaliteit wordt beïnvloed door de inhoudelijke kennis en ervaring van rechters (zie hierna). Zowel kwaliteit als toegankelijkheid bevatten subjectieve elementen: wat door het ene bedrijf wordt gewaardeerd, kan door een ander bedrijf juist als nadeel worden gezien (bijvoorbeeld meer praktische versus meer principiële rechters; uitgebreidere of beknoptere motivatie). Ook kan er een afruil zijn tussen kwaliteit (uitputtende behandeling) en efficiëntie (snelle behandeling).

Voor *rechters, advocaten en octrooigemachtigden* betreft het effecten die samenhangen met het betrokken zijn bij meer octrooirechtszaken dan zonder een Nederlandse lokale divisie het geval zou zijn. Een

deel van deze effecten verloopt via ervaring en reputatie. Minder ervaring kan bijvoorbeeld de kwaliteit en efficiëntie van de rechtspraak doen verminderen²⁶. Dit heeft weer consequenties voor bedrijven. Indien de in octrooirecht gespecialiseerde rechters, advocaten en octrooigemachtigden als een ‘sector’ kunnen worden gezien die bovengemiddeld productief is – ook ten opzichte van andere onderdelen van de rechtspraak – betekent een verkleining van deze sector een verlaging van de productiviteit in Nederland.

Een vraag is of het oprichten van een lokale divisie in Nederland invloed kan hebben op de kwaliteit (en efficiëntie, toegankelijkheid en kosten) van octrooirechtspraak in andere divisies (in andere landen). Dit is voor Nederlandse bedrijven relevant, omdat er octrooirechtzaken zullen zijn waarbij Nederlandse bedrijven als eiser of gedaagde zijn betrokken en die worden afgewikkeld in een divisie in een ander land, of Nederland nu een lokale divisie opricht of niet. Omdat het niet duidelijk is of dit effect zal optreden en omdat het hoogstens een bescheiden effect lijkt te kunnen betreffen, wordt er in dit rapport van geabstraheerd. Zie Tekstvak 3.4.

Tekstvak 3.4 Over de mogelijke relatie tussen een Nederlandse lokale divisie en de octrooirechtspraak in andere landen

Er zijn twee mogelijke kanalen voor een invloed van een Nederlandse lokale divisie op de kwaliteit elders: via Nederlandse rechters die in de *pool* zitten (zie paragraaf 3.2); en via de Nederlandse octrooirechtspraak als voorbeeldfunctie. Wat *Nederlandse rechters in de pool* betreft, zou de invloed kunnen zijn dat mét lokale divisie meer Nederlandse rechters in de pool zitten, wat de kwaliteit van rechtspraak verhoogt. Inderdaad zou het mogelijk kunnen zijn dat zonder lokale divisie het aantal in octrooirechtspraak gespecialiseerde, Nederlandse rechters afneemt (door afname van het aantal octrooirechtzaken in Nederland, zie hoofdtekst), waardoor het aantal Nederlandse rechters in de pool afneemt, waardoor de ‘kwaliteit van rechters’ in de pool lager komt te liggen. Dit laatste veronderstelt minder kennis, ervaring en dergelijke bij rechters uit andere landen en tevens dat het aantal Nederlandse rechters in de pool afhangt van het aantal octrooirechtzaken in Nederland. Zelfs als een deel van de geschetste verbanden optreedt, lijkt er in de praktijk hoogstens een bescheiden invloed op de kwaliteit van de octrooirechtspraak te kunnen plaatsvinden. Deze invloed doet zich alleen gelden in die gevallen waarbij er met lokale divisie sprake is van een Nederlandse rechter die optreedt bij een divisie in een ander land, terwijl er zonder lokale divisie een andere rechter met minder ervaring zou zijn ingezet. Merk op dat hoewel er landen zullen zijn met minder ervaring dan in Nederland het geval is, er ook landen als Duitsland en Engeland meedoen met divisies, met veel (in Duitsland zelfs meer) ervaring en een eveneens hoge kwaliteit octrooirechtspraak. Wat *Nederland als voorbeeldfunctie* betreft, zou het kunnen zijn dat de Nederlandse octrooirechtspraak voor andere divisies een voorbeeld is van hoge kwaliteit en efficiëntie en daarbij horende procedures, waarvan een stimulans kan uitgaan op de kwaliteit, efficiëntie en procedures in die andere divisies. Ook voor dit argument geldt dat er andere landen met een hoge efficiëntie en kwaliteit meedoen met divisies. Het is de vraag of en in hoeverre het geschetste ‘voorbeeld-effect’ in de praktijk zal optreden. Voor beide mogelijke effecten geldt dat ze ons inziens niet goed zijn te kwantificeren.

²⁶ Dit betreft zowel rechters als advocaten en octrooigemachtigden. Zonder lokale divisie worden Nederlandse rechters minder ingezet, wat ten koste kan gaan van de octrooirechtspraak in Nederland, dat wil zeggen – na de overgangperiode – de rechtspraak betreffende nationale octrooien (door de nationale rechtbank).

3.3.3 Indirecte effecten

Door een lokale divisie kan de vraag naar Nederlandse rechters, griffiers, octrooigemachtigden, advocaten, juridische medewerkers en facilitaire dienstverleners hoger liggen dan zonder zo'n divisie het geval zou zijn²⁷. Het eventuele gevolg hiervan voor de kwaliteit van de rechtspraak is al behandeld onder de directe effecten. Hier gaat het om de effecten op *de arbeidsmarkt*, die in het bijzonder relevant worden als er zonder lokale divisie werkloosheid zou optreden. De mogelijke invloed hiervan op de economie van Nederland als geheel lijkt overigens op voorhand beperkt, vanwege de waarschijnlijk beperkte extra arbeidsvraag ten opzichte van de totale, bestaande arbeidsvraag. Verder wordt er met een lokaal octrooigerecht mogelijk meer in Nederland *besteed*, deels door niet-Nederlanders, bijvoorbeeld in de horeca en bij de lokale middenstand. Tot slot zou een lokaal octrooigerecht kunnen leiden tot een aantrekkelijker *vestigingsklimaat* voor innovatieve bedrijven in Nederland. Op het moment dat buitenlandse advocatenkantoren, octrooigemachtigden of andere bedrijven zich in Nederland vestigen vanwege de aanwezigheid van een lokale divisie, leidt dat tot meer belastinginkomsten, extra bestedingen en extra arbeidsvraag (voor zover niet alle benodigde werknemers worden 'ingevlogen'). Omgekeerd: als door het uitblijven van een lokale divisie bedrijven, advocaten en octrooigemachtigden uit Nederland vertrekken, betekent dat een afname van belastinginkomsten, bestedingen en afname van arbeidsvraag.

3.3.4 Externe effecten

Een lokale divisie zal *an sich* waarschijnlijk geen externe (onbeprijste) effecten teweegbrengen. Mogelijke effecten via de omvang van de 'octrooirechtsector' vallen al onder de directe effecten. Alleen als een lokale divisie uiteindelijk zou leiden tot meer innovaties door bedrijven, is er mogelijk sprake van externe effecten. De waarde van (geoctrooierde) innovatie komt in de eerste plaats het bedrijf dat innoveert toe, maar zal ook tot baten leiden voor consumenten en voor andere bedrijven. De baten van innovatie zijn daarmee deels extern. Mogelijke effecten via innovatie rubriceren wij onder externe effecten.

3.3.5 Overzicht

Tabel 3.1 vat de mogelijke kosten en effecten samen van een lokale divisie in Nederland van het eengemaakt octrooigerecht. Dit zijn de kosten en effecten van een lokale divisie ('projectalternatief') ten opzichte van de situatie zonder lokale divisie ('nulalternatief').

²⁷ In lokale en regionale divisies in andere landen en in de centrale divisie zullen Nederlandse rechters minder, maar niet helemaal niet, betrokken zijn (zie paragraaf 3.2).

Tabel 3.1 Samenvatting van mogelijke kosten en effecten

Kosten

Huisvesting en ondersteuning

Directe effecten: effecten op en via octrooirechtspraak

Effect lokale divisie op kwaliteit en efficiëntie octrooirechtspraak

Effect aantal rechtszaken op kwaliteit en efficiëntie octrooirechtspraak

Toegankelijkheid en kosten octrooirechtspraak

Indirecte effecten

Werkgelegenheid rechters, griffiers, octrooigemachtigden, advocaten, juridische medewerkers, facilitaire dienstverleners

Bestedingen

Vestigingsklimaat

Externe effecten

Effect op innovaties

Bron: SEO.

Maatschappelijke kosten en baten kunnen worden opgesteld vanuit het perspectief van één land of van meerdere landen. Bij de kosten en baten van een lokale divisie in Nederland gaat het om het Nederlandse perspectief. Binnen Nederland kunnen verschillende betrokken of beïnvloede partijen worden onderscheiden. Het toewijzen van kosten en baten aan deze ‘actoren’ is een belangrijk hulpmiddel voor de inschatting van kosten en baten. Met betrekking tot het oprichten van een lokale divisie kunnen worden onderscheiden:

- de (rijks)overheid,
- innoverende bedrijven,
- andere bedrijven, zoals horeca/middenstand,
- rechters, octrooigemachtigden en advocaten,
- andere werknemers binnen de octrooirechtspraak,
- werknemers buiten de octrooirechtspraak,
- consumenten.

Het onderscheid naar ‘actoren’ maakt onder andere inzichtelijk welke partijen kosten en effecten ervaren, het helpt mee om volledig te zijn in de mee te nemen kosten en effecten zonder deze dubbel te tellen én het maakt duidelijk of kosten en effecten alleen een ‘verschuiving’ binnen Nederland teweegbrengen of leiden tot kosten en effecten op het niveau van de Nederlandse maatschappij als geheel.

Tabel 3.2 deelt de mogelijke optredende kosten en baten in naar (groepen) actoren en geeft middels plussen (baten) en minnen (kosten of negatieve effecten) aan welke effecten zouden kunnen optreden.

Tabel 3.2 Mogelijke baten (+) en kosten en negatieve effecten (-) van een lokale divisie naar groepen actoren

	Overheid	Werkzaam in octrooi- rechtspraak	Elders werkzaam	Innoverende bedrijven	Andere bedrijven	Consu- menten	Totaal
<i>Kosten</i>							
Huisvesting en ondersteuning	-						-
<i>Directe effecten: effecten op en via octrooirechtspraak</i>							
Effect lokale divisie op kwaliteit en efficiëntie octrooirechtspraak				+			+
Effect aantal rechtszaken op kwaliteit en efficiëntie octrooirechtspraak		+		+			+
Toegankelijkheid en kosten octrooirechtspraak				+			+
<i>Indirecte effecten</i>							
Werkgelegenheid	+	+					+
Bestedingen	+				+		+
Vestigingsklimaat	+		+		+		+
<i>Externe effecten</i>							
Effect op innovaties				+		+	+
Totaal	+/-	+	+	+	+	+	+/-

Bron: SEO.

Dat in Tabel 3.2 bij de overheid niet alleen *kosten* (van huisvesting en ondersteuning) staan, heeft te maken met het feit dat als er (indirecte) effecten zijn op de werkgelegenheid en via bestedingen en het vestigingsklimaat, een deel van deze effecten de vorm aanneemt van veranderingen in belastinginkomsten. Overigens kent een lokale divisie geen directe financiële baten voor Nederland: griffierechten vloeien rechtstreeks naar de Centrale Divisie en worden centraal vastgesteld (en kunnen niet variëren tussen divisies).

Wat opvalt aan Tabel 3.2 is dat er behoudens de kosten voor de overheid voor huisvesting en ondersteuning geen andere kosten of negatieve effecten te verwachten zijn. De afweging om al dan niet een lokale divisie op te richten kan derhalve worden gebaseerd op de omvang van de genoemde kosten voor de overheid versus de baten. Hoofdstuk 4 gaat in op de bepalende factoren voor de (kosten en) baten, hoofdstuk 5 werkt kwantitatief uit.

4 Bepalende factoren voor kosten en baten van een lokale divisie

Ter voorbereiding op de analyse van kosten en baten gaat dit hoofdstuk in op de omstandigheden waaronder kosten en baten optreden en op de factoren die de omvang van kosten en baten beïnvloeden. Het hoofdstuk werkt toe naar drie hoofdscenario's met betrekking tot de werking van het eengemaakt octrooigerecht. Deze scenario's en varianten met betrekking tot de lengte van de overgangstermijn en het aantal toekomstige octrooirechtszaken vormen een 'kapstok' voor de analyses in hoofdstuk 5.

Dit hoofdstuk gaat voor de in hoofdstuk 3 geïnventariseerde kosten en baten na of en zo ja onder welke omstandigheden deze optreden en welke factoren de omvang bepalen. Dit leidt tot elementen voor verschillende toekomstscenario's.

In de analyses van dit rapport is de invloed van precieze locatie- en huisvestingskenmerken op de keuze tussen divisies door bedrijven niet nader onderzocht. Eveneens is geabstraheerd van mogelijke consequenties van specifieke locatie- en huisvestingskenmerken voor de hoogte van kosten voor bedrijven en voor de verdeling van baten. Zie Bijlage B voor een toelichting.

Paragraaf 4.1 gaat in op de kosten. Paragraaf 4.2 behandelt de kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak, paragraaf 4.3 effecten op werkgelegenheid, bestedingen en via het vestigingsklimaat en paragraaf 4.4 effecten op innovatie. Paragraaf 4.5 vat de bepalende factoren samen en stelt (kwalitatieve) scenario's op.

4.1 Kosten van huisvesting en facilitaire diensten

Bij een lokale divisie financiert de Nederlandse overheid de kosten van huisvesting en de kosten van facilitaire diensten (zie paragraaf 3.3.1). Deze kosten kunnen worden ingedeeld naar het moment dat ze optreden. Zie Tabel 4.1.

Tabel 4.1 Kostencategorieën en de momenten dat ze optreden

Kostencategorie	Enmalig aan begin	Jaarlijks	Terugkerend
Mogelijke aanpassing of uitbreiding huisvesting	X		
Huur benodigde ruimtes (rechtszaal, kantoorruimte rechters)		X	
Huur van parkeerruimte*		X	
Onderhoud pand, schoonmaak, portiers en beveiliging**		X	
ICT- en AV-middelen	X (aanschaf)	X (onderhoud)	X (vervanging)
Tolk- en vertaalvoorzieningen	X (aanschaf)	X (onderhoud)	X (vervanging)

* Hier kunnen inkomsten (verhuur) tegenover staan; aandachtspunt: geen dubbeling met bestedingseffecten.

** Kan onderdeel zijn van huurkosten.

Het moment waarop kosten vallen is van belang, omdat toekomstige bedragen moeten worden teruggerekend naar 'nu' om ze vergelijkbaar met elkaar te maken. Dit gebeurt door middel van toepassing van een discontovoet, een soort rentevoet - zie ook hoofdstuk 2. Bedragen die later in de tijd vallen krijgen door verdiscontering een lagere waarde nu.

Een andere manier om kosten in te delen is naar 'vast' en 'variabel'. Ten bate van de huidige analyse is dit te interpreteren als: onafhankelijk (vast) of afhankelijk (variabel) van het *aantal rechtszaken* dat daadwerkelijk wordt gevoerd. Dit is van belang omdat het aantal rechtszaken in de toekomst kan variëren, waardoor ook de variabele kosten zullen variëren. Analytisch gezien is het relevant omdat niet vaststaat hoe het aantal rechtszaken zich zal gaan ontwikkelen. Scenario's over de mogelijke ontwikkeling van het aantal rechtszaken beïnvloeden dan de variabele kosten, maar niet de vaste.

De meeste kostenposten lijken onafhankelijk te zijn van het aantal rechtszaken. Geen enkele kostenpost zal lineair afhankelijk zijn van het aantal rechtszaken. Mogelijk zal een toenemend aantal rechtszaken op een gegeven moment hogere kosten van met name portiers en beveiliging betekenen. Ook beïnvloedt de omvang van de gehuurde ruimte het maximum aantal rechtszaken dat kan worden gevoerd.

4.2 Kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten octrooirechtspraak

In welke situaties hangen de kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak voor Nederlandse bedrijven af van het al dan niet oprichten van een lokale divisie? Eén situatie is dat in een Nederlandse divisie een *hogere kwaliteit of efficiëntie* wordt geboden dan in andere divisies in andere landen. Een andere situatie is dat zonder een lokale divisie *minder rechtszaken in Nederland* plaatsvinden, waardoor via minder ervaring van rechters, advocaten en octrooigemachtigden een verslechtering van de kwaliteit of efficiëntie van de (overgebleven) rechtszaken optreedt. De *toegankelijkheid* van een Nederlandse lokale divisie voor Nederlandse bedrijven zal altijd hoger liggen dan elders, en de *(reis- en verblijf-)kosten* lager. Hoe groot het toegankelijkheidsvoordeel is, hangt af van procedures en taalregimes in andere divisies. En hoe groot het kostenvoordeel is, hangt af van of en waar er in de buurt van Nederland divisies worden opgericht.

Een belangrijke bepalende factor voor de totale baten is *het totale aantal te voeren octrooirechtszaken*. Zoals hierna zal blijken, ligt dit iets genuanceerder. Ook waar een rechtszaak plaatsvindt als Nederland géén lokale divisie heeft, is van belang, evenals de situaties waarin een Nederlands bedrijf als er wél een lokale divisie is, daarvoor kan kiezen én een voordeel ervaart.

Deze paragraaf neemt Europese octrooien met eenheidswerking als uitgangspunt. De afsluitende paragraaf van dit hoofdstuk gaat nader in op Europese octrooien zonder eenheidswerking en op nationale octrooien.

Kwaliteits- en efficiëntieverschillen Nederland en elders

Als er in de startsituatie – de situatie anno 2014 – in Nederland een hogere kwaliteit en efficiëntie in de octrooirechtspraak wordt geboden dan in andere relevante landen, dan zijn voor de omvang van de baten van zo'n hogere kwaliteit en efficiëntie van belang:

- ten opzichte van welke landen deze verschillen bestaan;
- hoe lang en in welke mate deze verschillen in het nieuwe systeem (Europese octrooien met eenheidswerking, eenheidsoctrooigerecht) blijven bestaan;
- in welke situaties Nederlandse bedrijven profijt trekken van verschillen in kwaliteit en efficiëntie;
- hoe vaak dit in de toekomst zal gebeuren.

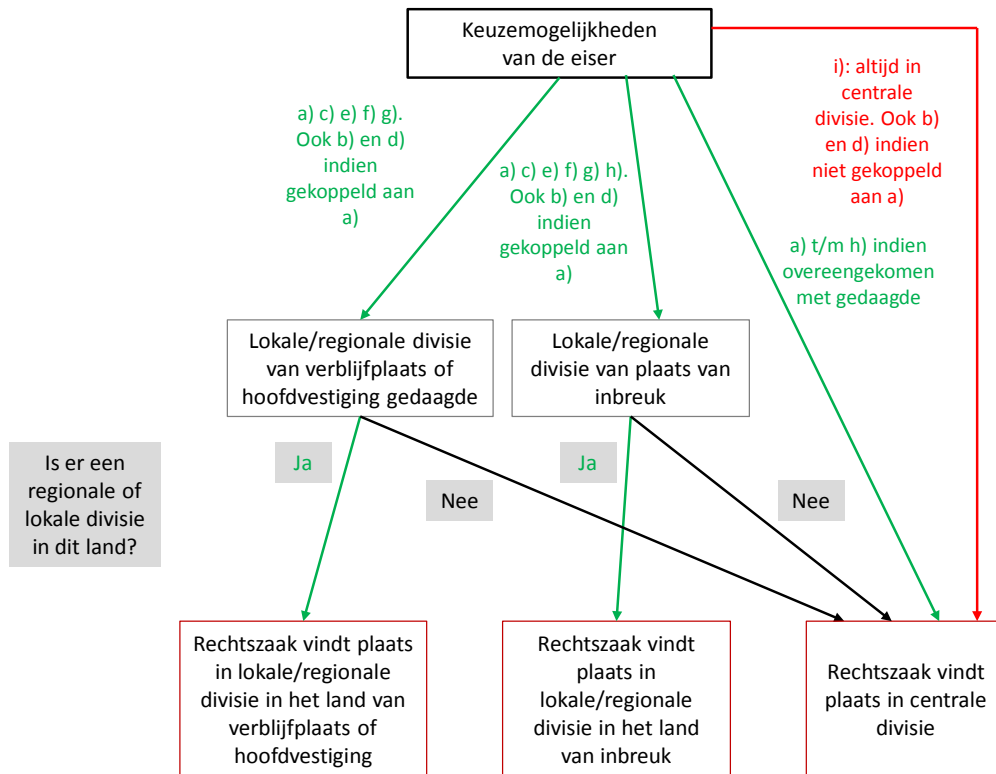
De bedoeling van het nieuwe systeem is dat er géén verschillen zijn (zie paragraaf 3.2). Als – na verloop van tijd – bij alle divisies op dezelfde wijze wordt rechtgesproken, met even ervaren rechters en dezelfde procedures, zullen er geen verschillen in kwaliteit en efficiëntie meer bestaan. Maar dit streven sluit niet uit dat het tijd kost voordat alle divisies eenzelfde mate van kwaliteit en efficiëntie bieden en het biedt ook geen garantie dat er niet *enige* verschillen in kwaliteit en efficiëntie kunnen blijven bestaan. Als Nederlandse rechters bijvoorbeeld een voorsprong blijven hebben op rechters uit sommige andere landen in termen van ervaring met octrooirechtspraak, dan kunnen ze wellicht zorgen voor snellere en meer voorspelbare procedures.

De landen ten opzichte waarvan Nederland een kwaliteits- en efficiëntievoordeel heeft, zijn van belang omdat zo'n voordeel alleen kan optreden bij octrooirechtszaken in landen waar de kwaliteit en efficiëntie lager ligt dan in Nederland het geval zou zijn geweest, als in Nederland een lokale divisie had bestaan.

Een door divisies geboden hogere kwaliteit en efficiëntie vertaalt zich onder andere in lagere kosten voor bedrijven, via de inhuur van advocaten en octrooigemachtigden.

Het aantal octrooirechtszaken waarbij landen met een lagere kwaliteit en efficiëntie zijn betrokken, is mede bepalend voor de totale baten. In welke situaties gebeurt dit en geeft het hebben van een lokale divisie voor Nederlandse bedrijven een voordeel? Hiervoor herhalen we Figuur 3.4:

Figuur 4. Keuzemogelijkheden eiser bij octrooidisputen

Bron: Figuur 3.4. Zie Tekstvak 3.1 voor de uitleg van a) t/m i).

Stel een Nederlands bedrijf is een *eiser* in een octrooidispuut. Als de gedaagde niet Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft en Nederland niet een land van inbreuk is, kan de eiser niet kiezen voor een Nederlandse lokale divisie. Voordelen kunnen dus alleen optreden als de gedaagde *wel* Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft of Nederland een land van inbreuk is. Stel dit is het geval en Nederland heeft géén lokale divisie. In ieder geval kan de rechtszaak dan plaatsvinden in de centrale divisie. Als kwaliteit en efficiëntie bij de centrale divisie op een vergelijkbaar niveau liggen als in Nederland (zou het een lokale divisie hebben gehad), dan is er geen voordeel op dit gebied voor Nederlandse bedrijven. Misschien kan het eisende bedrijf voor een ander land kiezen, namelijk als er in meerdere landen tegelijk inbreuk plaatsvindt. Als daar een land tussen zit met een met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie, zijn er wederom geen voordelen op dit vlak van een Nederlandse lokale divisie. Samenvattend, **als een Nederlands bedrijf eiser is, treden voordelen van een lokale divisie in termen van kwaliteit en efficiëntie enkel op in de gevallen waarbij tegelijkertijd voldaan is aan deze drie voorwaarden:**

- de gedaagde heeft Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging of Nederland is een land van inbreuk;
- er is geen andere divisie in een ander land van inbreuk dat een met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie kent;
- de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie.

Stel een Nederlands bedrijf is een *gedaagde* in een octrooidispuut. De eiser kiest dan waar de rechtszaak plaatsvindt. De keuze is uit Nederland (immers, de gedaagde is een Nederlands bedrijf)

of een ander land als dat (ook) een land van inbreuk is. Als Nederland geen lokale divisie heeft, betekent een keuze voor de Nederlandse optie feitelijk een keuze voor de centrale divisie. Als de eiser een ander land (van inbreuk) kiest, kan het Nederlandse bedrijf proberen met de eiser overeen te komen de rechtszaak tóch in de centrale divisie te houden. Dit betekent: **als een Nederlands bedrijf gedaagde is, treden er voordelen van een lokale divisie op in termen van kwaliteit en efficiëntie als aan één van deze vier combinaties van voorwaarden is voldaan:**

- de eiser heeft alleen Nederland te kiezen omdat Nederland het enige land van inbreuk is; of er is ook een ander land van inbreuk maar de eiser kiest voor Nederland; én de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie;
- er is (ook) een ander land van inbreuk, de eiser kiest dat andere land; dat land heeft een divisie; én dat land kent niet een met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie; de eiser gaat niet akkoord met een eventuele wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken;
- er is (ook) een ander land van inbreuk, de eiser kiest dat andere land; dat land heeft geen divisie; én de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie;
- de eiser gaat akkoord met een wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken; én de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie.

Voor een inschatting van de baten is derhalve nodig:

- in hoeveel octrooirechtszaken een Nederlands bedrijf als *eiser* optreedt;
- in hoeveel van deze rechtszaken tegelijkertijd is voldaan aan de drie voorwaarden dat (1) de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft of dat Nederland een land van inbreuk is; (2) er geen andere divisie is in een ander land van inbreuk dat een met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie kent; en (3) de centrale divisie geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie kent;
- in hoeveel octrooirechtszaken een Nederlands bedrijf als *gedaagde* optreedt;
- in hoeveel van deze rechtszaken is voldaan aan één van de vier combinaties van voorwaarden:
 - 1) dat de eiser alleen Nederland kan kiezen omdat Nederland het enige land van inbreuk is, of er ook een ander land van inbreuk is, maar de eiser kiest voor Nederland; en de centrale divisie geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie kent;
 - 2) dat er (ook) een ander land van inbreuk is, de eiser dat andere land kiest; dat land heeft een divisie; en dat land kent niet een met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie; de eiser gaat niet akkoord met een eventuele wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken;
 - 3) dat er (ook) een ander land van inbreuk is, de eiser dat andere land kiest; dat land heeft geen divisie; en de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie;
 - 4) dat de eiser akkoord gaat met een wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken; en de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare kwaliteit en efficiëntie.
- een inschatting van de kwaliteits- en efficiëntieverschillen en de waarde daarvan²⁸.

²⁸ Dit kan te maken hebben met kosten voor bedrijven of met de uitkomst van rechtszaken (voorspelbaarheid, rechtszekerheid).

Het aantal zaken waarbij een Nederlands bedrijf als eiser of gedaagde betrokken is, kan gezien worden als een deelverzameling van het *totale aantal* octrooirechtzaken dat zal plaatsvinden. Op basis van bovenstaande kan worden gesteld:

- hoe lager het niveau van kwaliteit en efficiëntie bij de centrale divisie ten opzichte van Nederland (als Nederland een lokale divisie zou hebben), des te hoger de baten van een lokale divisie;
- hoe meer andere landen er zijn met een lager niveau van kwaliteit en efficiëntie ten opzichte van Nederland (als Nederland een lokale divisie zou hebben), des te hoger de baten van een lokale divisie.

Toegankelijkheid

Toegankelijkheid kan worden onderverdeeld in drie elementen: taal, procedureverschillen die op zich geen efficiëntie-, kwaliteits- en kostenverschillen inhouden (want die vallen al onder een der andere categorieën) en een cultureel aspect dat moeilijk meetbaar is. Het culturele aspect houdt in dat bedrijven het als makkelijker ervaren om met Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden een rechtszaak te hebben met een Nederlandse rechter in vergelijking met een rechtszaak in een ander land zonder of met minder Nederlandse rechters.

Van het *culturele aspect* van toegankelijkheid kan worden gesteld dat het altijd in enige mate zal blijven bestaan, ook als alle divisies op dezelfde manier rechtspreken en dergelijke. Het is wel de vraag wat het gewicht is van dit aspect in relatie tot beter meetbare elementen als taal, procedures, kwaliteit, efficiëntie en kosten. De invloed van *taal* is in de eerste plaats afhankelijk van de taalregimes en vertolkpraktijk in de divisies. De mogelijkheid om – naast in België – in een Nederlandse divisie Nederlands te spreken geeft altijd *enig* voordeel, ook als in andere divisies bijvoorbeeld Engels zal worden gesproken. Zie ook paragraaf 3.2. Bij een Nederlandse lokale divisie is het waarschijnlijk dat voor Nederlands en Engels als gehanteerde talen wordt gekozen. Of dat voordelen geeft voor Nederlandse bedrijven hangt in de eerste plaats af van de talen die zullen worden gehanteerd in de andere divisies. Als de gehanteerde talen verschillen, is de volgende vraag welke voordelen er precies kleven aan het procederen in het Nederlands of Engels. De mogelijke invloed van *procedureverschillen* hangt af van de mate waarin deze worden gelijkgetrokken over alle divisies.

Voor het optreden van toegankelijkheidsbaten gelden dezelfde voorwaarden als bij kwaliteit en efficiëntie, met dien verstande dat het nu om taal, procedures en cultuur gaat. Dus **als een Nederlands bedrijf eiser is, treden voordelen van een lokale divisie in termen van taal, procedures en cultuur enkel op in de gevallen waarbij tegelijkertijd voldaan is aan deze drie voorwaarden:**

- de gedaagde heeft Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging of Nederland is een land van inbreuk;
- er is geen andere divisie in een ander land van inbreuk dat een met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur kent;
- de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur.

En **als een Nederlands bedrijf gedaagde is, treden er voordelen van een lokale divisie op in termen van taal, procedures en cultuur als aan één van deze vier combinaties van voorwaarden is voldaan:**

- de eiser heeft alleen Nederland te kiezen omdat Nederland het enige land van inbreuk is; of er is ook een ander land van inbreuk maar de eiser kiest voor Nederland; én de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur;
- er is (ook) een ander land van inbreuk, de eiser kiest dat andere land; dat land heeft een divisie; én dat land kent niet een met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur; de eiser gaat niet akkoord met een eventuele wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken;
- er is (ook) een ander land van inbreuk, de eiser kiest dat andere land; dat land heeft geen divisie; én de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur;
- de eiser gaat akkoord met een wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken; én de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur.

Voor een inschatting van de baten zijn inschatting nodig vergelijkbaar met die bij kwaliteit en efficiëntie:

- in hoeveel octrooirechtszaken een Nederlands bedrijf als *eiser* optreedt;
- in hoeveel van deze rechtszaken tegelijkertijd is voldaan aan de drie voorwaarden dat (1) de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft of dat Nederland een land van inbreuk is; (2) er geen andere divisie is in een ander land van inbreuk dat een met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur kent; en (3) de centrale divisie geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur kent;
- in hoeveel octrooirechtszaken een Nederlands bedrijf als *gedaagde* optreedt;
- in hoeveel van deze rechtszaken is voldaan aan één van de vier combinaties van voorwaarden:
 - 1) dat de eiser alleen Nederland kan kiezen omdat Nederland het enige land van inbreuk is, of er is ook een ander land van inbreuk, maar de eiser kiest voor Nederland; en de centrale divisie geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur kent;
 - 2) dat er (ook) een ander land van inbreuk is, de eiser dat andere land kiest; dat land heeft een divisie; en dat land kent niet een met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur; de eiser gaat niet akkoord met een eventuele wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken;
 - 3) dat er (ook) een ander land van inbreuk is, de eiser dat andere land kiest; dat land heeft geen divisie; en de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur;
 - 4) dat de eiser akkoord gaat met een wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken; en de centrale divisie kent geen met Nederland vergelijkbare toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur.
- een inschatting van de verschillen in toegankelijkheid in termen van taal, procedures en cultuur en de waarde daarvan²⁹.

²⁹ Deze verschillen kunnen van invloed zijn op de te maken kosten (onder andere via inhuur van advocaten en octrooigemachtigden) of effect hebben via de uitkomst van rechtszaken.

Op basis van bovenstaande kan worden gesteld:

- hoe meer de centrale divisie gaat afwijken ten opzichte van Nederland (als Nederland een lokale divisie zou hebben) in termen van (taal,) cultuur en procedures, des te hoger de baten van een lokale divisie;
- hoe meer andere landen gaan afwijken ten opzichte van Nederland (als Nederland een lokale divisie zou hebben) in termen van (taal,) cultuur en procedures, des te hoger de baten van een lokale divisie.

Reis-en verblijfkosten³⁰

Reis- en verblijfkosten zullen zonder lokale divisie hoger liggen dan met, omdat de mogelijkheid ontbreekt om in Nederland een octrooirechtszaak te houden. Hoe hoog extra reis- en verblijfkosten zijn, hangt deels af van *de oprichting van andere divisies*. Reis- en verblijfkosten betreffen zowel directe kosten voor bedrijven, als de inhuur van advocaten en octrooigemachtigden, die ook reis- en verblijfkosten maken.

Altijd als een rechtszaak niet in Nederland plaatsvindt, terwijl een Nederlands bedrijf voor de lokale divisie had gekozen als die zou bestaan of als de eiser voor deze Nederlandse lokale divisie kiest, geeft een lokale divisie voordelen in termen van minder reis- en verblijfkosten. Als een Nederlands bedrijf *eiser* is, treden voordelen van een lokale divisie in termen van minder reis- en verblijfkosten op als de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft of Nederland een land van inbreuk is – en de eiser uiteraard voor de Nederlandse lokale divisie kiest. De omvang van de voordelen is afhankelijk van *waar de rechtszaak zonder lokale divisie had plaatsgevonden*: de centrale divisie of een divisie in een ander land van inbreuk. Als een Nederlands bedrijf *gedaagde* is, treden er voordelen van een lokale divisie op in termen van minder reis- en verblijfkosten als aan één van deze vier combinaties van voorwaarden is voldaan:

- de eiser heeft alleen Nederland te kiezen omdat Nederland het enige land van inbreuk is; of er is ook een ander land van inbreuk maar de eiser kiest voor Nederland; in dat geval is het verschil in reis- en verblijfkosten tussen een Nederlandse divisie en de centrale divisie van belang;
- er is (ook) een ander land van inbreuk, de eiser kiest dat andere land; dat land heeft een divisie; de eiser gaat niet akkoord met een eventuele wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken; in dat geval is het verschil in reis- en verblijfkosten tussen een Nederlandse divisie en de betreffende divisie in een ander land van belang;
- er is (ook) een ander land van inbreuk, de eiser kiest dat andere land; dat land heeft geen divisie; in dat geval is het verschil in reis- en verblijfkosten tussen een Nederlandse divisie en de centrale divisie van belang;
- de eiser gaat akkoord met een wens van de gedaagde om de centrale divisie te gebruiken; in dat geval is het verschil in reis- en verblijfkosten tussen een Nederlandse divisie en de centrale divisie van belang.

Effecten via het aantal octrooirechtszaken in Nederland

Een lokale divisie zal er voor zal zorgen dat er *meer octrooirechtszaken in Nederland worden afgewikkeld* ten opzichte van een situatie dat er geen lokale divisie is. Zonder lokale divisie vinden alleen nog rechtszaken ten aanzien van nationale octrooiën in Nederland plaats. Het verschil tussen het aantal octrooirechtszaken in Nederland mét lokale divisie en het aantal (nationale) octrooirechtszaken in Nederland zonder lokale divisie vormt een eerste uitgangspunt voor effecten die lopen via het

³⁰ Griffierechten zullen niet verschillen tussen de divisies. Zie hoofdstuk 3.

aantal octrooirechtszaken. Hierbij dient wel rekening te worden gehouden met het feit dat het onder het nieuwe systeem van Europese octrooien en het eengemaakt octrooigerecht *makkelijker zal worden als Nederlandse advocaat en octrooigemachtigde om in andere deelnemende landen het beroep uit te oefenen* bij octrooirechtszaken aldaar. Immers, de octrooiwetgeving, de kwaliteit, de efficiëntie en de procedures zullen tussen landen steeds minder gaan verschillen. Hoe meer verschillende divisies op elkaar gaan lijken, des te gemakkelijker kunnen Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden door Nederlandse of buitenlandse bedrijven worden ingehuurd, wat effecten via minder ervaring beperkt. Overigens geldt dat ook voor advocaten en octrooigemachtigden uit andere landen. Het ligt voor de hand dat de *concurrentie eerder toe- dan afneemt*, ook de concurrentie in eigen land mét lokale divisie.

Nederlandse rechters zullen in het nieuwe systeem worden ingezet in de ‘pool’ van het eengemaakt octrooigerecht. Bij octrooirechtszaken in Nederland met een lokale divisie zijn dat altijd twee rechters, bij zaken elders (in een andere divisie) zijn minder Nederlandse rechters betrokken (zie paragraaf 3.2). Dit laatste bepaalt mede mogelijke kwaliteits- en efficiëntieverschillen tussen een Nederlandse lokale divisie en andere divisies; zie eerder. Zonder lokale divisie zullen er *voor de nationale octrooirechtspraak minder Nederlandse rechters met ervaring met Europese octrooien beschikbaar zijn*. De mate waarin dit afbreuk doet aan de kwaliteit van de Nederlandse nationale octrooirechtspraak is afhankelijk van hoe vaak Nederlandse rechters zonder lokale divisie minder worden ingezet bij octrooirechtszaken en van het belang van ervaring voor de kwaliteit.

Het belang van effecten via ervaring van Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden wordt beïnvloed door *het aantal ‘overgebleven’ (nationale) octrooirechtszaken in Nederland zonder lokale divisie*. In de eerste plaats zullen het immers bedrijven verwikkeld in deze octrooirechtszaken zijn die een beroep doen op ‘lokale’ advocaten en octrooigemachtigden. Maar in het nieuwe systeem betreft het ook de *beschikbaarheid van advocaten en octrooigemachtigden voor rechtszaken elders*. Als er minder vraag naar Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden is zonder lokale divisie (dan met), dan heeft dit consequenties voor Nederlandse bedrijven die advocaten of octrooigemachtigden willen inhuren indien daardoor:

- de kosten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland toenemen;
- de kwaliteit van geleverde diensten afneemt of sommige diensten niet meer in Nederland worden aangeboden, wat kostenverhogend kan werken voor de bedrijven die elders advocaten en octrooigemachtigden gaan inhuren.

Kosten zouden kunnen toenemen als er sprake is van een schaaffect op het niveau van de sector als geheel (een krimpende sector leidt dan tot hogere kosten per advocaat of octrooigemachtigde) of op het niveau van advocatenkantoren (als minder zaken per kantoor betekent dat de kosten per zaak hoger worden). Het eerste lijkt niet erg waarschijnlijk. Als het tweede effect bestaat, is het de vraag of het zich ook op de langere termijn zal blijven voordoen, met de mogelijkheid tot aanpassingen binnen advocatenkantoren en fusies op deze markt.

Kwaliteit neemt af als de (overgebleven) advocaten en octrooigemachtigden door minder ervaring met octrooirechtspraak minder effectieve of efficiënte dienstverlening kunnen bieden. Sommige (gespecialiseerde) diensten worden misschien helemaal niet meer in Nederland aangeboden.

Als zonder lokale divisie minder vraag naar advocaten en octrooigemachtigden resulteert, is er – dus – minder werkgelegenheid. Dit valt in beginsel onder indirecte effecten: zie volgende paragraaf. Als het aanbod van diensten door Nederlandse in octrooirecht gespecialiseerde advocaten en octrooigemachtigden als hoogproductief kan worden gezien, dat wil zeggen ook productiever dan in andere rechtsgebieden, dan verliest Nederland aan productiviteit, ook als dat niet in werkloosheid resulteert. Wel is het aannemelijk dat als productiviteitsverlies optreedt, dit op langere termijn wordt gecorrigeerd door aanpassingen via de sectorstructuur, de arbeidsmarkt, onderwijskeuzes en dergelijke.

Samengevat zijn effecten via minder octrooirechtszaken in Nederland afhankelijk van:

- de mate waarin Nederlandse *rechters* minder worden ingezet in Europese octrooirechtszaken als Nederland geen lokale divisie zou hebben ten opzichte van de inzet als Nederland wel een lokale divisie heeft;
- de consequenties daarvan in termen van de *kwaliteit* voor de overgebleven nationale octrooirechtszaken in Nederland;
- het *aantal* nationale octrooirechtszaken;
- de mate waarin er minder vraag is naar Nederlandse *advocaten en octrooigemachtigden* in Europese octrooirechtszaken als Nederland geen lokale divisie zou hebben ten opzichte van de vraag als Nederland wel een lokale divisie heeft; waarbij er rekening gehouden moet worden met de mate waarin het binnen Europa makkelijker wordt om in andere landen het beroep uit te oefenen;
- de consequenties daarvan in termen van de *beschikbaarheid, kwaliteit en efficiëntie* van diensten van Nederlandse advocaten- en octrooigemachtigden; de betekenis daarvan (onder andere kosten) voor bedrijven;
- het *aantal* Europese octrooirechtszaken waarbij Nederlandse bedrijven betrokken zijn.

Hierbij kan nog het volgende worden opgemerkt. Niet alleen het *verschil* in inzet van rechters en in vraag naar advocaten en octrooigemachtigden tussen de situatie *met en zonder* lokale divisie is van belang, maar mogelijk ook de ontwikkeling in deze inzet resp. vraag in het nieuwe systeem zonder lokale divisie in Nederland *ten opzichte van de huidige situatie*. Als de vraag naar Nederlandse rechters, advocaten en octrooigemachtigden zou toenemen in het nulalternatief, betekent een lokale divisie extra vraag. Als de vraag naar Nederlandse rechters, advocaten en octrooigemachtigden afneemt in het nulalternatief, betekent het projectalternatief het (deels) opheffen van die afname. De effecten hiervan kunnen verschillen. Bepalende factoren hierbij zijn onder meer de ontwikkeling in het *aantal Europese octrooirechtszaken* en – voor advocaten en octrooigemachtigden – zoals hierboven reeds gesteld de mate waarin het gemakkelijker wordt in andere landen het beroep uit te oefenen.

4.3 Werkgelegenheid, bestedingen en vestigingsklimaat

De in de vorige paragraaf behandelde effecten betrof zogenaamde directe effecten: effecten via het aanbod van en de vraag naar diensten ten bate van de octrooirechtspraak. Deze paragraaf behandelt de indirecte effecten, via met name de arbeidsmarkt, bestedingen en het vestigingsklimaat.

Een deel van de indirecte effecten heeft een relatie met de directe effecten (paragraaf 4.2) of de kosten (paragraaf 4.1). Dit betreft:

- de *toename in de vraag naar met name advocaten en octrooigemachtigden* als gevolg van het oprichten van een lokale divisie. Dit heeft mogelijk een kwaliteitseffect en een productiviteitseffect (zie paragraaf 4.2) en een effect via de werkgelegenheid (zie hierna);
- de *inzet van (door Nederland gefinancierde) facilitaire diensten bij een lokale divisie* (onderhoud, schoonmaak, portiers en beveiliging). Dit is onderdeel van de kosten van een lokale divisie (paragraaf 4.1) en heeft mogelijk een effect via de werkgelegenheid (zie hierna).

Werkgelegenheid

Het oprichten van een lokale divisie leidt tot arbeidsvraag in verband met de *facilitaire diensten* bij zo'n divisie (zie paragraaf 4.1) en doordat het aantal octrooirechtszaken in Nederland en daardoor de inzet van onder andere *advocaten en octrooigemachtigden* toeneemt (zie paragraaf 4.2). Een toename in de arbeidsvraag kan een welvaartseffect betekenen indien het *aanpassingskosten* op de arbeidsmarkt vermijdt of als er sprake is van *structurele werkloosheid*³¹. Behalve om facilitaire diensten en advocaten en octrooigemachtigden gaat het ook om de inzet van (Nederlandse) rechters, griffiers, juridische medewerkers, secretaresses en tolken (zie hoofdstuk 3). Wat rechters betreft zijn er evenwel geen welvaartseffecten via de arbeidsmarkt te verwachten (behoudens via ervaring, zie paragraaf 4.2), vanwege de benoeming voor het leven.

Aanpassingskosten vinden plaats als zonder lokale divisie de werkgelegenheid voor met name Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden gespecialiseerd in de octrooirechtspraak terugloopt, waardoor een deel van deze advocaten en octrooigemachtigden een andere baan of andere specialisatie zal zoeken. Deze aanpassingskosten worden vermeden als met lokale divisie de terugloop in werkgelegenheid niet of in mindere mate optreedt.

Welvaartseffecten kunnen ook optreden als een lokale divisie (langdurige) werkloosheid opheft.³² Dit effect is daarmee afhankelijk van de mate waarin werkloosheid optreedt (in functies benodigd voor de facilitaire diensten en bij advocaten, octrooigemachtigden en dergelijke) en van de mate waarin deze werkloosheid wordt opgeheven door extra arbeidsvraag.

Het risico op werkloosheid hangt samen met opleidingsniveaus. Over een langere periode geven mbo-, hbo- en wo-opleidingen lagere risico's op werkloosheid dan havo/vwo en lager als eindniveau. Sinds het begin van de crisis (2009) geven hbo- en wo-opleidingen het laagste risico op werkloosheid³³. Als het werkloosheidspercentage (als aandeel van de beroepsbevolking) onder *advocaten en octrooigemachtigden* overeenkomt met het gemiddelde onder hoger opgeleiden over 2000-2013, dan bedraagt dat ongeveer vier procent (CBS Statline, 2014a). Dit lage percentage wordt bevestigd door de spanningsindicator van UWV, die de arbeidsmarkt in het eerste kwartaal van

³¹ Het bestaan van (arbeids-)marktimperfecties is een noodzakelijke voorwaarde voor het optreden van indirecte welvaartseffecten via de arbeidsmarkt. In een economie waarin prijzen markten ruimen en vraag en aanbod ogenblikkelijk reageren op prijssignalen kan een veranderde vraag naar arbeid geen welvaartseffecten teweegbrengen. Zie Elhorst et al. (2004) en Romijn en Renes (2013).

³² De inzet van andere productiefactoren (met name grond en onroerend goed) kan in theorie op dezelfde wijze gepaard gaan met welvaartseffecten als er sprake is van onderbenutting (zoals leegstand en braakliggend terrein). We gaan ervan uit dat een lokale divisie niet leidt tot benutting van voor bedrijvigheid bestemde grond of onroerend goed welke anders structureel onbenut zou blijven (d.w.z. welke anders niet voor bedrijvigheid of voor andere doelen zou worden aangewend).

³³ Zie bijvoorbeeld: www.trendsbeeld.minocw.nl/grafieken/3_1_2_36.php.

2014 voor juristen als “krap” typeert (UWV (2014)). Een lokale divisie zal derhalve geen nijpend werkloosheidsprobleem onder advocaten en octrooigemachtigden oplossen.

Samengevat zijn effecten via de arbeidsmarkt afhankelijk van:

- de mate waarin op het functieniveau van facilitaire diensten, griffiers, juridische medewerkers, secretaresses en tolken (structurele) werkloosheid optreedt;
- de mate waarin zonder lokale divisie de werkgelegenheid terugloopt (met name bij advocaten en octrooigemachtigden, griffiers en juridische medewerkers), zodat aanpassingskosten op de arbeidsmarkt optreden;
- de mate waarin een lokale divisie zorgt voor de inzet van Nederlandse ingezetenen bij facilitaire diensten, griffiers, juridische medewerkers, secretaresses en tolken;
- de mate waarin een lokale divisie via een toename van octrooirechtszaken in Nederland zorgt voor vraag naar advocaten en octrooigemachtigden.

Bestedingen

Bestedingseffecten kunnen optreden als het oprichten van een lokale divisie buitenlandse werknemers aantrekt (om te werken in de lokale divisie) of als vanwege octrooirechtszaken in Nederland meer buitenlandse bedrijven, advocaten en octrooigemachtigden in Nederland verblijven (en meer Nederlandse bedrijven, advocaten en octrooigemachtigden in Nederland verblijven, daar waar ze zonder lokale divisie in een ander land zouden verblijven). De bestedingen zelf zijn geen welvaartseffect: het gaat om de (bruto) toegevoegde waarde (“winst”) van de extra bestedingen. Effecten hangen af van:

- het aantal buitenlandse werknemers en hun bestedingen in Nederland;
- het extra aantal werknemers van buitenlandse bedrijven, advocaten en octrooigemachtigden dat in Nederland verblijft en het aantal werknemers van Nederlandse bedrijven, advocaten en octrooigemachtigden dat in plaats van in het buitenland nu in Nederland verblijft; hun bestedingen in Nederland;
- de toegevoegde waarde die samenhangt met de bestedingen.

Vestigingsklimaat

Concrete effecten via het vestigingsklimaat treden op zodra de afwezigheid van een lokale divisie een reden voor bedrijven is om uit Nederland te vertrekken, of de aanwezigheid van een lokale divisie een reden voor buitenlandse bedrijven om zich in Nederland te vestigen. Als vestigingsbeslissingen afhangen van de oprichting van een lokale divisie, lopen de effecten daarvan via bestedingen (van de werknemers van de betreffende bedrijven), werkgelegenheid (aanpassingskosten, werkloosheid) en winstbelastingen.

Eventuele effecten op de vestigingskeuzes van bedrijven lopen via de eerder genoemde (directe) effecten van het oprichten van een lokale divisie: kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak. Als in Nederland momenteel een hoge kwaliteit en efficiëntie van de octrooirechtspraak wordt geboden ten opzichte van andere landen, zal het niet oprichten van een lokale divisie geen reden zijn voor vertrek (immers: ‘elders is het slechter’), tenzij de kwaliteit en efficiëntie in Nederland ver terugloopt (door een kleiner aantal octrooirechtszaken). Hetzelfde geldt voor een ten opzichte van andere landen toegankelijke octrooirechtspraak. Het wel oprichten van een lokale divisie (met een hoge kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid) zou in theorie bedrijven kunnen aantrekken. Dit zou het geval zijn als bedrijven, door zich in Nederland te

vestigen, voordelen behalen door vaker te kunnen kiezen voor behandeling in de Nederlandse lokale divisie. Dit betreft enkel de gevallen waarin bedrijven in een octrooirechtszaak verwickeld raken als gedaagde, waarbij de eiser dan niet kiest voor behandeling in het land van inbreuk. De kans dat bedrijven vestigingskeuzes maken op dit soort overwegingen lijkt klein.

De nabijheid van een lokale divisie in het land waar een bedrijf gevestigd is geeft voordelen in termen van minder reis- en verblijfkosten. Ook deze voordelen treden alleen op in de gevallen waarin bedrijven in een octrooirechtszaak verwickeld raken als gedaagde, waarbij de eiser dan niet kiest voor behandeling in het land van inbreuk. Hiervoor geldt eveneens dat de kans dat bedrijven vestigingskeuzes maken op dit soort overwegingen klein lijkt.

Blijft over de mogelijkheid dat als gevolg van het afwezig zijn van een lokale divisie het aanbod van gespecialiseerde advocaten en octrooigemachtigden in Nederland afneemt (en met lokale divisie het aanbod toeneemt) en dat deze ontwikkeling van invloed is op vertrek (vestiging) van bedrijven. Zoals gesteld in paragraaf 4.2 zal *zonder* lokale divisie dit aanbod vooral afnemen als in het nieuwe systeem advocaten en octrooigemachtigden *niet* makkelijk in andere landen het beroep kunnen uitoefenen, dus als er verschillen tussen divisies in verschillende landen blijven bestaan. Anders kunnen Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden ook in andere landen worden ingezet. En *met* lokale divisie neemt het aanbod sneller toe als in het nieuwe systeem advocaten en octrooigemachtigden makkelijker in andere landen het beroep kunnen uitoefenen, dus als er weinig verschillen tussen divisies in verschillende landen blijven bestaan. Dan kunnen ook buitenlandse advocaten en octrooigemachtigden in Nederland worden ingezet.

Stel dat Nederland geen lokale divisie opricht en dat hierdoor inderdaad het aanbod van gespecialiseerde diensten in Nederland afneemt. Er zullen dan bedrijven zijn die in geval van een octrooirechtszaak een advocaat of octrooigemachtigde in een ander land inhuren, namelijk het land waar de rechtszaak plaatsvindt. Alleen als van te voren te voorspellen is dat zulke rechtszaken zich voornamelijk in een specifiek land optreden én als dat land wat andere factoren betreft een met Nederland vergelijkbare aantrekkelijkheid kent voor vestiging, zal dit voor een bedrijf aanleiding kunnen zijn om zich in dat land te gaan vestigen. De voordelen hiervan bestaan dan vooral uit de *nabijheid* van advocaten en octrooigemachtigden.

Stel dat Nederland wel een lokale divisie opricht en dat hierdoor het aanbod van gespecialiseerde diensten in Nederland juist toeneemt. Alleen als bedrijven kunnen voorspellen dat de octrooirechtszaken waarin ze verwickeld raken zich voornamelijk in Nederland zullen afspelen én als hun land van vestiging wat andere factoren betreft een met Nederland vergelijkbare aantrekkelijkheid kent voor vestiging³⁴, zal dit voor een bedrijf aanleiding kunnen zijn om zich in Nederland te gaan vestigen. De voordelen hiervan bestaan dan wederom uit de *nabijheid* van advocaten en octrooigemachtigden.

De geschetste vestigingskeuzes zijn ons inziens niet kwantitatief te voorspellen. Hoofdstuk 5 beperkt zich wat dit betreft daarom tot kwalitatieve uitspraken.

³⁴ Als het andere land veel aantrekkelijker is op andere gebieden, zal een bedrijf niet naar Nederland verhuizen. Als het andere land veel onaantrekkelijker is op andere gebieden, zal het ook zonder lokale divisie in Nederland wel willen verhuizen.

4.4 Innovatie

Effecten op innovatie hangen in de eerste plaats af van de mate waarin directe effecten (zie paragraaf 4.2) optreden: effecten van een lokale divisie op de kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak voor Nederlandse bedrijven. Er zijn twee manieren waarop in theorie innovaties en de verspreiding van innovaties kunnen worden beïnvloed:

- gegeven het aantal innovaties zorgen een hogere kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid en lagere kosten van de octrooirechtspraak voor een snellere verspreiding van kennis uit deze innovaties;
- een hogere kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid en lagere kosten van de octrooirechtspraak zorgen ervoor dat bedrijven meer geneigd zijn tot innovatie.

Wat de *verspreiding van kennis* uit bestaande innovaties betreft is het niet op voorhand duidelijk dat hogere kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid en lagere kosten van de octrooirechtspraak zouden leiden tot snellere verspreiding van kennis. Immers, het gaat hier om rechtszaken over octrooien, die juist strekken tot bescherming van (de toepassing van kennis uit) innovaties.

Wat het *aantal innovaties* betreft gaat de mogelijke invloed via het aantal octrooien, waarbij de effecten via kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak zó omvangrijk zouden moeten zijn, dat ze een rol gaan spelen bij de beslissing om al dan niet te innoveren. Het ligt voor de hand dat effecten op innovatie in de eerste plaats verlopen via de mogelijkheid tot nieuwe Europese octrooien met eenheidswerking, in de tweede plaats via het hieraan gekoppelde octrooirecht (met het eengemaakt octrooigerecht) en pas op de derde plaats via het oprichten van een lokale divisie. Europe Economics (2014) heeft middels enquêtes de effecten van octrooien met eenheidswerking en van het eengemaakt octrooigerecht onderzocht. Bij het effect van octrooien met eenheidswerking lijkt geen onderscheid te zijn gemaakt naar effecten op het aantal octrooien (gegeven innovaties) en effecten op innovaties. Ongeveer een vijfde van de respondenten geeft aan dat octrooien zullen toenemen (blz. 34-35), zonder dat overigens deze toename getalsmatig wordt ingevuld. Dit is dus een effect van nieuwe octrooien, niet van het octrooi(ge)recht of een lokale divisie. Harhoff (2009) merkt over een “unified and integrated European patent litigation system” op dat zo’n systeem niet alleen overtredingen corrigeert, maar ook leidt tot minder onzekerheid en kosten zou verlagen. Dit kan volgens hem stimulerend werken voor innovatie, hoewel moeilijk te kwantificeren. Dit betreft een mogelijk (maar niet ingeschat) effect van het octrooi(ge)recht en wederom niet van een lokale divisie.

Alleen als een lokale divisie – gegeven nieuwe octrooien en het octrooigerecht met divisies elders – onzekerheid en kosten zou verlagen (kwaliteit, toegankelijkheid en efficiëntie zou verhogen) kan er een effect zijn op innovatie. Andere factoren zullen dan nog steeds veel belangrijker zijn, waardoor dit effect op zijn best beperkt is. Kwantitatief inschatten van dit effect is ons inziens niet mogelijk. Hoofdstuk 5 beperkt zich daarom tot kwalitatieve uitspraken.

Effecten via innovaties zijn samengevat afhankelijk van:

- het effect van een lokale divisie op kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak;
- de mate waarin kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak effect hebben op de beslissing van bedrijven om al dan niet te innoveren.

4.5 Factoren en scenario's

Gebaseerd op de voorgaande analyse deelt subparagraaf 4.5.1 de bepalende factoren voor de kosten en baten van een Nederlandse lokale divisie in naar toekomstige ontwikkelingen die onafhankelijk zijn van de beslissing om al dan niet een lokale divisie op te richten ('omgevingsfactoren'), toekomstige ontwikkelingen die verschillen tussen het nulalternatief (zonder lokale divisie) en het projectalternatief (met lokale divisie) en het belang en de waardering van effecten voor de maatschappij. De omgevingsfactoren worden in subparagraaf 4.5.2 gebruikt om samenhangende toekomstscenario's op te stellen. De geïdentificeerde verschillen tussen nul- en projectalternatief en het belang en de waardering van die verschillen vormen het startpunt van hoofdstuk 5.

4.5.1 Factoren

Gebaseerd op de voorgaande analyse kunnen bepalende factoren voor de kosten en baten van een Nederlandse lokale divisie worden ingedeeld naar:

- Toekomstige ontwikkelingen die (naar verwachting) *onafhankelijk* zijn van de beslissing om al dan niet een lokale divisie op te richten, maar wel invloed hebben op de omvang van kosten of effecten: 'omgevingsfactoren';
- Toekomstige ontwikkelingen die *verschillen* tussen het nulalternatief (zonder lokale divisie) en het projectalternatief (met lokale divisie) en daarmee invloed hebben op de omvang van kosten of effecten;
- Het belang en de waardering van effecten voor de maatschappij.

Omgevingsfactoren

Omgevingsfactoren zijn factoren die niet of nauwelijks afhangen van de beslissing om al dan niet een lokale divisie op te richten, maar wel invloed hebben op de omvang van kosten of effecten. Op basis van de analyses tot dusver kunnen de volgende omgevingsfactoren worden geïdentificeerd³⁵:

1. Het aantal octrooirechtszaken in de toekomst³⁶, meer specifiek:
 - a. het aantal octrooirechtszaken betreffende Europese octrooien waarbij een Nederlands bedrijf eiser is; en waarbij de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft of waarbij Nederland een land van inbreuk is;
 - b. het aantal octrooirechtszaken betreffende Europese octrooien waarbij een Nederlands bedrijf gedaagde is;
 - c. het totale aantal nationale octrooirechtszaken in Nederland en het aantal waarbij een Nederlands bedrijf eiser of gedaagde is.
2. De keuzes van andere landen om lokale en regionale divisies op te richten.
3. Kwaliteit en efficiëntie in de centrale divisie en in lokale en regionale divisies in andere landen.
4. Procedures, taalregimes en vertolkpraktijk in lokale en regionale divisies in andere landen.
5. Culturele verschillen tussen landen.
6. De mate waarin het gemakkelijker wordt voor advocaten en octrooigemachtigden om in andere landen het beroep uit te oefenen (beïnvloed door 2, 3, 4 en 5).

³⁵ Bij deze indeling is geabstraheerd van de overgangperiode, waarover meer in subparagraaf 4.5.2.

³⁶ Als het oprichten van een lokale divisie het aantal octrooien en daarmee het aantal octrooirechtszaken beïnvloedt, is het aantal octrooirechtszaken strikt genomen geen 'omgevingsfactor' in de analyse.

Nulalternatief en verschillen met het projectalternatief

Dit betreft verschillen tussen de ontwikkeling zonder lokale divisie en met lokale divisie. Op basis van de analyses tot dusver kunnen de volgende ontwikkelingen worden geïdentificeerd:³⁷

1. Het aantal Europese octrooirechtszaken dat in Nederland wordt gehouden (met een lokale divisie: projectalternatief).
2. De divisies waar zonder Nederlandse lokale divisie (*nulalternatief*) octrooirechtszaken met betrekking tot Europese octrooiën worden gehouden waar Nederlandse bedrijven bij betrokken zijn, indien deze met een Nederlandse lokale divisie (*projectalternatief*) in die Nederlandse lokale divisie hadden plaatsgevonden. Dit kan een van de drie vestigingen van de centrale divisie zijn of een van de lokale of regionale divisies in andere landen.
3. De mate waarin zonder Nederlandse lokale divisie (*nulalternatief*) Nederlandse rechters worden ingezet bij Europese octrooirechtszaken (in vergelijking met ‘nu’).
4. De mate waarin met Nederlandse lokale divisie (*projectalternatief*) Nederlandse rechters worden ingezet bij Europese octrooirechtszaken.
5. De mate waarin zonder Nederlandse lokale divisie (*nulalternatief*) Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden worden ingezet bij Europese octrooirechtszaken (in vergelijking met ‘nu’).
6. De mate waarin met Nederlandse lokale divisie (*projectalternatief*) Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden worden ingezet bij Europese octrooirechtszaken.
7. Door de Nederlandse overheid te financieren kosten van een lokale divisie (huisvesting en facilitaire diensten).
8. De inzet van facilitaire diensten, griffiers, juridische medewerkers, secretaresses en tolken bij een Nederlandse lokale divisie (*projectalternatief*), voor zover dit Nederlandse ingezetenen betreft en er op deze functieniveaus structurele werkloosheid bestaat of aanpassingskosten op de arbeidsmarkt zijn te verwachten zonder lokale divisie (*nulalternatief*).
9. De inzet van buitenlandse werknemers bij een Nederlandse lokale divisie; hun bestedingen in Nederland.
10. Het verblijf van werknemers van buitenlandse bedrijven, buitenlandse advocaten en octrooigemachtigden in Nederland als Nederland een lokale divisie heeft (*projectalternatief*) (beïnvloed door 1); hun bestedingen in Nederland.
11. Het verblijf van werknemers van Nederlandse bedrijven, advocaten en octrooigemachtigden in het buitenland in plaats van in Nederland als Nederland geen lokale divisie heeft (*nulalternatief*) (beïnvloed door 2).

Belang en waardering van effecten

Gegeven ontwikkelingen die onafhankelijk zijn van de beslissing om een lokale divisie op te richten en gegeven verschillen in ontwikkeling tussen nul- en projectalternatief, kunnen de volgende factoren worden geïdentificeerd die belang en waardering van effecten bepalen³⁸:

1. De situaties waarin Nederlandse bedrijven profijt hebben van verschillen in kwaliteit, efficiëntie, taal, procedures en cultuur tussen divisies.

³⁷ Factoren die alleen tot kwalitatieve uitspraken leiden in hoofdstuk 5 komen niet voor in deze lijst, te weten vertrek van bedrijven naar het buitenland als er geen lokale divisie komt en komst van bedrijven naar Nederland als gevolg van een lokale divisie.

³⁸ Factoren die alleen tot kwalitatieve uitspraken leiden in hoofdstuk 5 komen niet voor in deze lijst, te weten winstbelastingen en de mate waarin kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak effect hebben op verspreiding van kennis en innovatie.

2. Kwaliteits- en efficiëntieverschillen, verschillen in taal, procedures en cultuur in divisies en de waarde daarvan voor bedrijven.
3. Reis- en verblijfkosten.
4. Het belang van ervaring van rechters voor de kwaliteit en efficiëntie van de octrooirechtspraak. De waarde daarvan voor bedrijven.
5. Het belang van de inzet van Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden in Europese octrooirechtszaken voor de kosten, kwaliteit en beschikbaarheid van hun dienstverlening. De waarde daarvan voor bedrijven.
6. De mate waarin er in Nederland sprake is van een hoogproductieve, in octrooirecht gespecialiseerde 'sector'.
7. De hoogte van aanpassingskosten op de arbeidsmarkt.
8. De mate waarin er structurele werkloosheid heerst op de arbeidsmarkt.
9. De toegevoegde waarde die samenhangt met bestedingen.

4.5.2 Scenario's

Overgangstermijn: twee varianten binnen elk scenario

De voorgaande subparagraaf heeft nog geen rekening gehouden met de overgangstermijn van het huidige naar het nieuwe systeem. In deze overgangperiode kunnen houders van een 'traditioneel' Europees octrooi (d.i. zonder eenheidswerking) kiezen tussen procederen bij een nationale octrooirechtbank of bij het eengemaakt octrooigerecht (na de overgangperiode alleen bij het eengemaakt octrooigerecht). Deze keuze zal onder andere worden beïnvloed door de tarieven van het eengemaakt octrooigerecht in vergelijking met die van nationale octrooirechtbanken. In *elk* op te stellen toekomstscenario zal een overgangstermijn dienen te worden gehanteerd, waarin het gebruik van het eengemaakt octrooigerecht lager zal liggen dan daarna, vanwege de mogelijkheid bij Europese octrooien zonder eenheidswerking om ook nog van de nationale octrooirechtbank gebruik te maken. Voor deze overgangstermijn zullen bovendien in elk scenario **twee varianten** worden gehanteerd: een lengte van de overgangperiode van zeven en van veertien jaar (zie hoofdstuk 3).

Aantal octrooirechtszaken: drie varianten

Zoals gesteld beïnvloedt het aantal octrooirechtszaken de omvang van baten van een lokale divisie. Hiervoor worden daarom in elk scenario – na de overgangperiode – in beginsel drie varianten gehanteerd, die we hier kwalificeren als 'hoog', 'laag' en 'basis'. Concrete uitwerking vindt plaats in hoofdstuk 5.

Aantal divisies

Voor het aantal divisies in andere landen wordt uitgegaan van de meest actuele informatie hierover. In kwalitatieve gevoeligheidsanalyses wordt onderzocht hoe resultaten veranderen als er meer of minder divisies dan dat zouden resulteren.

Kenmerken van andere divisies

Voor kenmerken van de centrale divisie en vooral van de lokale en regionale divisies worden **drie centrale, samenhangende scenario's** ('hoofdscenario's') gehanteerd:

1. *Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie.* Dit houdt in dat er een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie van alle divisies is. Er zijn geen verschillen in procedures, taalregimes

en vertolkpraktijk. Engels wordt overal gehanteerd. Advocaten en octrooigemachtigden kunnen in Europa overal hun beroep uitoefenen.

2. *Grote verschillen.* Er blijven verschillen bestaan in de kwaliteit en efficiëntie van de divisies, evenals verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt niet overal gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het niet makkelijk om overal het beroep uit te oefenen.
3. *Beperkte verschillen.* Enige verschillen in kwaliteit en efficiëntie tussen de divisies blijven bestaan, evenals enige verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt vrijwel overal gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het makkelijker dan nu, maar niet overal even gemakkelijk, om het beroep uit te oefenen.

Het scenario “Grote verschillen” is van deze drie het meest te vergelijken met de huidige situatie, waarbij in de huidige situatie nog geen sprake is van een Europees octrooi met eenheidswerking of een eengemaakt octrooigerecht. Het scenario “Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” is als een ‘uiterst’ scenario te zien, omdat alle huidige verschillen verdwijnen en een hoge kwaliteit en efficiëntie resulteert.

De overige in de vorige subparagraaf genoemde factoren zijn onderdeel van het inschatten van de kosten en baten van een lokale divisie (verschil tussen project- en nulalternatief), wat plaatsvindt in hoofdstuk 5.

Samenvatting van toekomstscenario’s

Tabel 4.2 vat de te hanteren hoofdscenario’s met varianten samen.

Tabel 4.2 Samenvatting van toekomstscenario's

Hoofdscenario's	Varianten overgangstermijn	Varianten aantal octrooirechtszaken	
Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie	Zeven jaar	laag	
		basis	
	Veertien jaar	hoog	
		laag	
	Grote verschillen	Zeven jaar	basis
			hoog
Veertien jaar		laag	
		basis	
Beperkte verschillen		Zeven jaar	hoog
			laag
	Veertien jaar	basis	
		hoog	

De kern van de scenario's wordt gevormd door de eerste kolom in Tabel 4.2, wat drie te onderscheiden hoofdscenario's oplevert. Deze gelden in beginsel voor de periode ná de overgangstermijn. De lengte van de overgangstermijn (tweede kolom) bepaalt vervolgens hoe lang het duurt om in deze situatie te geraken. De varianten met betrekking tot het aantal octrooirechtszaken (derde kolom) zijn op te vatten als een 'vermenigvuldigingsfactor' om te komen tot de totale baten.

5 Analyse van kosten en baten van een lokale divisie

Dit hoofdstuk hanteert de in hoofdstuk 4 geformuleerde scenario's als hulpmiddel om de vraag te beantwoorden: hoe aannemelijk is het dat de baten van het oprichten van een lokale divisie hoger zijn dan de kosten van huisvesting en facilitaire diensten? De kosten en baten zijn hierbij op te vatten als verschillen in uitkomsten tussen de situatie mét versus de situatie zonder een lokale divisie.

Dit hoofdstuk neemt een schatting van de kosten van huisvesting en facilitaire diensten van een lokale divisie als uitgangspunt en stelt de vraag: hoe aannemelijk is het dat de baten van het oprichten van een lokale divisie hoger zijn dan deze kosten? De in hoofdstuk 4 opgestelde toekomstscenario's fungeren hierbij als hulpmiddel.

De reden dat er geen maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) met één monetaire uitkomst is opgesteld, is dat er teveel toekomstige onbekenden zijn en teveel onzekerheden omtrent de omvang van effecten. Dit zou getallen opleveren met een enorme bandbreedte, zonder dat het behulpzaam is voor een beslissing. Door de afhankelijkheid van toekomstscenario's te benadrukken en te onderzoeken onder welke omstandigheden het aannemelijk is dat baten de kosten overtreffen, ontstaat ons inziens het meeste inzicht.

Het toepassen van het analysekader van een MKBA (zie hoofdstuk 2 en 3) betekent dat de kosten en baten zijn op te vatten als verschillen in uitkomsten tussen de situatie mét versus de situatie zonder een lokale divisie. Dit vereenvoudigt de analyse, omdat factoren die in de toekomst veranderen, maar niet per se tot verschillen leiden niet in detail hoeven te worden geanalyseerd, zoals de invloed van het nieuwe type Europees octrooi met eenheidswerking en van het eengemaakt octrooigerecht. De invloed van deze factoren wordt feitelijk samengevat door te werken met verschillende toekomstscenario's en varianten.

Paragraaf 5.1 vult de elementen 'aantal divisies' en 'aantal octrooirechtszaken' uit de scenario's nader in. Paragraaf 5.2 licht de schatting van de kosten van huisvesting en facilitaire diensten toe. Paragraaf 5.3 gaat in op de baten die onafhankelijk zijn van scenario's en van varianten voor het aantal octrooirechtszaken, namelijk de arbeidsmarktbatens als gevolg van de inzet van facilitaire diensten in het voor de lokale divisie gehuurde pand.

Vervolgens wordt er geanalyseerd in hoeverre het aannemelijk is dat baten kosten overtreffen in de drie hoofdscenario's. De analyse start telkens met de baten die het makkelijkst te kwantificeren zijn: de besparingen op reis- en verblijfkosten. Vervolgens wordt voor de overige baten per type baat steeds de vraag gesteld of het aannemelijk is dat deze zo'n omvang heeft dat het saldo van baten (inclusief de arbeidsmarktbatens en de besparingen op reis- en verblijfkosten) minus kosten positief uitvalt. Elk scenario sluit af met een sommatie over alle baten, gebaseerd op conservatieve veronderstellingen over de omvang hiervan.

Paragraaf 5.4 start met het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”. De reden om de analyse met dit scenario te starten is dat het van de drie scenario’s de laagste baten genereert. Als baten dan al de kosten zouden overtreffen, is het duidelijk dat dit zeker zal gelden voor de andere twee scenario’s. Paragraaf 5.5 analyseert de baten onder het scenario “grote verschillen”. Dit scenario genereert juist de hoogste baten. Als de kosten dan al de baten zouden overtreffen, is het duidelijk dat dit zeker zal gelden voor de andere twee scenario’s. Paragraaf 5.6 behandelt de baten onder het scenario “beperkte verschillen”. Paragraaf 5.7 concludeert.

5.1 Divisies en octrooirechtzaken

5.1.1 Oprichting van divisies elders

Welke andere landen divisies oprichten speelt een rol bij de bepaling van de baten omdat het beïnvloedt waar, anders dan in Nederland, rechtzaken kunnen plaatsvinden (zie Figuur 4.1), wat van invloed is op de baten van kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en (reis-)kosten. Figuur 5.1 geeft voor de EU-landen aan of ze het UPC-verdrag hebben ondertekend, of er een (afdeling van) de centrale divisie komt en wat de meest recente kennis is met betrekking tot de oprichting van lokale en regionale divisies. Verwachtingen staan tussen () weergegeven.

Figuur 5.1 EU-landen, het UPC-verdrag en divisies

EU-land	UPC-verdrag ondertekend?	Centrale divisie?	Lokale divisie?	Participatie in regionale divisie?
België	Ja	-	Ja	(Nee)
Bulgarije	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Cyprus	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Denemarken	Ja	-	Ja	(Nee)
Duitsland	Ja	Afdeling	Ja (4x)	(Nee)
Estland	Ja	-	(Nee)	Ja
Finland	Ja	-	Ja	(Nee)
Frankrijk	Ja	Centrale divisie	Ja	(Nee)
Griekenland	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Hongarije	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Ierland	Ja	-	?	?
Italië	Ja	-	Ja	(Nee)
Kroatië	Nee	-	n.v.t.	n.v.t.
Letland	Ja	-	(Nee)	Ja
Litouwen	Ja	-	(Nee)	Ja
Luxemburg	Ja	-	Nee	Nee
Malta	Ja	-	Nee	Nee
Nederland	Ja	-	Te beslissen	Nee
Oostenrijk	Ja	-	?	?
Polen	Nee	-	n.v.t.	n.v.t.
Portugal	Ja	-	?	?
Roemenië	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Slovenië	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Slowakije	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Spanje	Nee	-	n.v.t.	n.v.t.
Tsjechië	Ja	-	(Nee)	(Ja)
Verenigd Koninkrijk	Ja	Afdeling	Ja (minstens 1)	?
Zweden	Ja	-	(Nee)	Ja

Bron: www.unified-patent-court.org/committee-members; An Enhanced European Patent System. The Select Committee. The Preparatory Committee; Kevin Mooney, Young Eplaw: The Unitary Patent Package – Update, 28 April 2014; Roadmap of the The Preparatory Committee. of the UPC, updated September 2014.

De inschatting van baten gaat uit van de divisies zoals aangegeven in de groengekleurde cellen van de tabel in Figuur 5.1. Vervolgens wordt – als kwalitatieve ‘gevoeligheidsanalyse’ – nagegaan of de inschatting in belangrijke mate zou veranderen als er meer of juist minder divisies worden opgericht. Er worden meer divisies opgericht als de EU-landen die niet in kolom drie, vier of vijf een groengekleurde cel hebben, toch een divisie oprichten (Ierland, Kroatië, Polen, Spanje). Er worden minder divisies opgericht als de EU-landen die in kolom drie, vier of vijf een groengekleurde cel hebben, toch niet een divisie oprichten, of na verloop van tijd een divisie ontmantelen.

5.1.2 Varianten voor het aantal octrooirechtszaken

Het aantal octrooirechtszaken speelt op verschillende manieren een rol bij de bepaling van de baten:

- Het aantal zaken dat in een Nederlandse lokale divisie wordt behandeld (*projectalternatief*) beïnvloedt effecten via de werkgelegenheid, bestedingen en kwaliteit, dat laatste via de ervaring van rechters, advocaten en octrooigemachtigden;
- Het aantal zaken dat vóór de systeemwijziging van Europese octrooien in Nederland wordt behandeld en het aantal zaken ná wijziging, zonder Nederlandse lokale divisie (*nulalternatief*) bepaalt mede de omvang van deze effecten;
- Het aantal zaken waarbij Nederlandse bedrijven als gedaagde of eiser zijn betrokken speelt een rol omdat daarbij effecten via de kwaliteit, efficiëntie, toegankelijkheid en kosten van de octrooirechtspraak kunnen optreden (zie paragraaf 4.2 en paragraaf 4.5).

Aantal octrooirechtszaken in Nederland in recente jaren

DG Internal Market and Services (2011, blz. 15-16) geeft voor 2009 aan dat er in Nederland 104 octrooirechtszaken zijn geweest (het gaat om gestarte octrooirechtszaken). Hiervan is naar schatting 95 procent gerelateerd aan Europese octrooien. Uit ons door de Raad voor de rechtspraak ter beschikking gestelde gegevens blijkt dat er in de jaren 2011-2013 107-114 octrooirechtszaken per jaar zijn gevoerd³⁹.

Aantal octrooirechtszaken in Nederland vanaf 2016

Het aantal toekomstige octrooirechtszaken is onbekend, zodat daarvoor inschattingen moeten worden gemaakt. Het gaat daarbij ook om de verdeling tussen octrooirechtszaken die voor een nationaal gerechtshof worden afgewikkeld versus octrooirechtszaken die voor het eengemaakt octrooigerecht worden afgewikkeld. Ná de transitieperiode komt dat overeen met rechtszaken aangaande nationale octrooien versus rechtszaken aangaande Europese octrooien (traditioneel of met eenheidswerking). Tijdens de transitieperiode kunnen rechtszaken die betrekking hebben op Europese octrooien met eenheidswerking enkel bij het eengemaakt octrooigerecht worden afgewikkeld, maar ‘traditionele’ octrooien kunnen ook bij de nationale rechtbanken worden afgewikkeld.

Als er in Nederland geen lokale divisie zou komen, zullen er gedurende de transitieperiode bij de rechtbank Den Haag rechtszaken betreffende nationale octrooien én (sommige) rechtszaken

³⁹ Dit betreft het aantal afgedane octrooirechtszaken waarin een beslissing is genomen. Het aantal octrooirechtszaken dat is afgedaan zonder beslissing zou het aantal zaken verhogen. De relatie met de 104 “gestarte” octrooirechtszaken in 2009 (zoals geciteerd in DG Internal Market and Services, 2011) is ons onduidelijk.

betreffende ‘traditionele’ Europese octrooien worden afgewikkeld. De resterende rechtszaken betreffende ‘traditionele’ Europese octrooien én rechtszaken betreffende Europese octrooien met eenheidswerking worden afgewikkeld in een der divisies van het eengemaakt octrooigerecht. Na de transitieperiode vinden er in Nederland geen rechtszaken betreffende Europese octrooien meer plaats: enkel rechtszaken betreffende nationale octrooien.

Bijlage C gaat in detail in op de constructie van drie varianten voor het aantal octrooirechtszaken dat in Nederland wordt behandeld in een lokale divisie: de basisvariant, lage variant en hoge variant. De basisvariant sluit aan bij het recente aantal octrooirechtszaken in Nederland, de andere twee varianten wijken hier naar boven (hoog) en naar beneden (laag) van af. Bijlage C gaat ook in op het aantal zaken dat wordt afgewikkeld door de nationale octrooirechtbank: alle rechtszaken betreffende nationale octrooien en – in de transitieperiode – zaken betreffende Europees octrooien zonder eenheidswerking voor zover er wordt gekozen om deze door de nationale octrooirechtbank te laten behandelen. Dit leidt eveneens tot drie varianten voor het aantal octrooirechtszaken in Nederland zonder lokale divisie. De varianten vormen de basis voor de bepaling van het aantal octrooirechtszaken waarbij Nederlandse bedrijven zijn betrokken.

Zaken waarbij Nederlandse bedrijven als gedaagde of eiser zijn betrokken

Hoofdstuk 4 stelde vast dat een lokale divisie nuttig kan zijn voor Nederlandse bedrijven in bepaalde situaties, waarbij het in ieder geval rechtszaken dient te betreffen waarbij:

- een Nederlands bedrijf eiser is én de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft of waarbij Nederland een land van inbreuk is (als niet aan deze voorwaarde is voldaan, kan het Nederlandse bedrijf niet kiezen voor de lokale divisie in Nederland); of
- een Nederlands bedrijf gedaagde is (in dat geval heeft de eisende partij de mogelijkheid om voor de lokale divisie in Nederland te kiezen).

In Bijlage C zijn varianten opgesteld voor het aantal octrooirechtszaken in Nederland indien een lokale divisie wordt opgericht, ingedeeld in nationale octrooien, Europese octrooien zonder eenheidswerking tijdens de transitiefase, Europese octrooien met eenheidswerking tijdens de transitiefase en alle Europese octrooien ná de transitiefase. Helaas zijn er geen cijfers beschikbaar met betrekking tot de nationaliteit van eisers of gedaagden bij octrooirechtszaken in het recente verleden in Nederland. Hierover maken we daarom noodzakelijkerwijs veronderstellingen. Hierbij houden we rekening met de schattingen van Cremers et al. (2013) dat veertig procent van de zaken in Nederland enkel Nederlandse gedaagden kent en tevens ongeveer veertig procent enkel Nederlandse eisers. We hanteren de aandelen zoals vermeld in Tabel 5.1. Hierbij zijn alleen de rechtszaken relevant die Europese octrooien betreffen, omdat rechtszaken die nationale octrooien betreffen niet in een divisie van het eengemaakt octrooigerecht kunnen worden behandeld. Als de gedaagde Nederlands is, gaan we ervan uit dat de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging heeft.

Tabel 5.1 Verdeling van Europese octrooirechtszaken in Nederland over nationaliteiten

	Gedaagde is NLS	Gedaagde is niet NLS	Totaal
Eiser is NLS	25 %	25 %	50 %
Eiser is niet NLS	25 %	25 %	50 %
Totaal	50 %	50 %	100 %

Bron: zie tekst. Betreft veronderstellingen.

Tabel 5.1 heeft alleen betrekking op Europese octrooirechtszaken die met lokale divisie in Nederland plaatsvinden. Bij deze rechtszaken kunnen baten voor Nederlandse bedrijven optreden ten opzichte van de situatie zonder lokale divisie. Zonder lokale divisie zullen na de transitieperiode deze rechtszaken immers buiten Nederland plaatsvinden. Europese octrooirechtszaken die met lokale divisie niet in Nederland plaatsvinden, kunnen niet tot baten leiden⁴⁰.

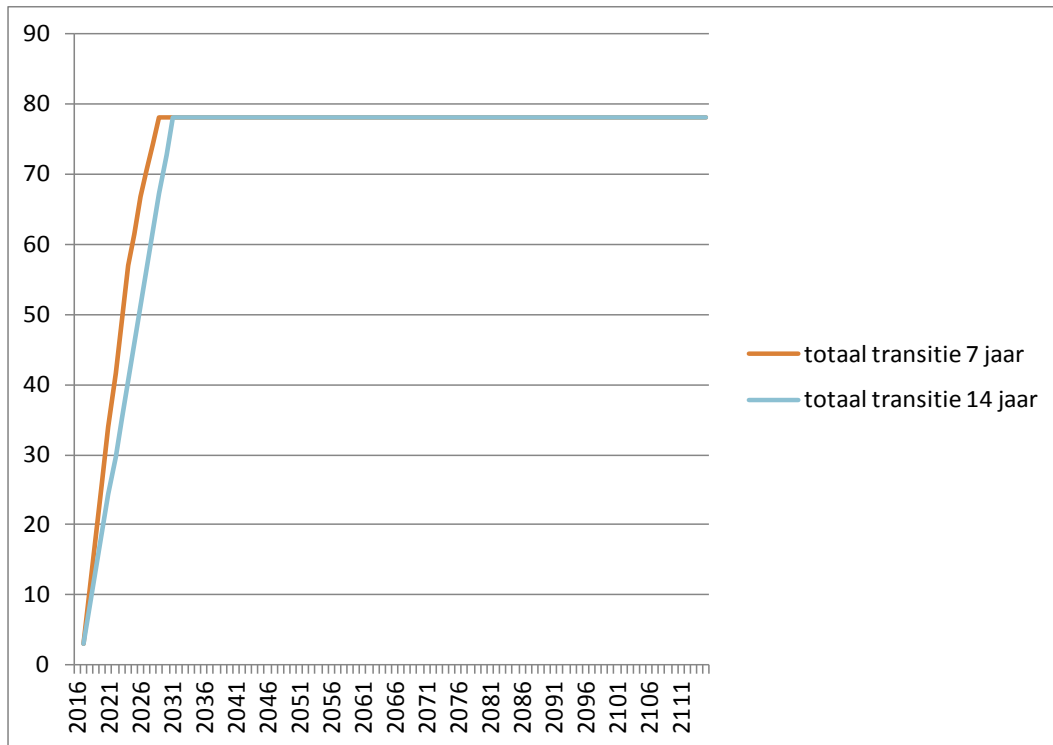
De combinatie “Eiser is niet Nederlands” / “Gedaagde is niet Nederlands” in Tabel 5.1 levert geen (directe) baten van een lokale divisie op. De andere aandelen geven rechtszaken weer waarbij baten zullen optreden: er zijn Nederlandse bedrijven bij betrokken en deze profiteren van behandeling in de lokale divisie ten opzichte van de situatie waarbij behandeling noodzakelijkerwijs elders plaatsvindt⁴¹.

Vermenigvuldiging van de aandelen in Tabel 5.1 met de varianten voor aantallen octrooirechtszaken behandeld in een Nederlandse lokale divisie (zie Bijlage C) levert de volgende aantallen rechtszaken op waarbij baten optreden voor Nederlandse bedrijven. Figuur 5.2 betreft de basisvariant van het aantal octrooirechtszaken, Figuur 5.3 de lage en Figuur 5.4 de hoge variant.

⁴⁰ In Bijlage C is verondersteld dat 5,5 procent van de rechtszaken die worden behandeld door het eengemaakt octrooigerecht in Nederland plaatsvindt, gebaseerd op cijfers uit het verleden. In theorie zouden rechtszaken die in het verleden niet in Nederland plaatsvonden, terwijl dat wel had gekund, in het nieuwe systeem wél in Nederland plaatsvinden. We abstraheren van deze mogelijkheid, al was het maar omdat niet duidelijk is waarom zo'n verandering zou plaatshebben, dat wil zeggen waarom een eisende partij in het huidige systeem niet, maar in het nieuwe systeem wél voor behandeling in Nederland zou kiezen.

⁴¹ Bij de combinaties “Eiser is niet Nederlands” / “Gedaagde is Nederlands” en “Eiser is Nederlands” / “Gedaagde is niet Nederlands” is geen onderscheid gemaakt naar het land van inbreuk. Stel *de eiser is Nederlands* en de gedaagde niet Nederlands. Als de rechtszaak met lokale divisie in Nederland plaatsvindt, is Nederland het land van inbreuk, of heeft de gedaagde Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging, ook al betreft het kennelijk geen Nederlands bedrijf. Als Nederland niet een land van inbreuk is, of de gedaagde heeft niet Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging, kan de rechtszaak ook niet in Nederland plaatsvinden. Een vraag is of de eerder gehanteerde 5,5 procent van Europese octrooirechtszaken die in Nederland plaatsvindt, ook rechtszaken bevat die in het verleden in Nederland plaatsvonden, terwijl Nederland niet een land van inbreuk was en de gedaagde Nederland niet als verblijfplaats of hoofdvestiging had (met een Nederlands bedrijf als eiser en een niet-Nederlands bedrijf als gedaagde). We veronderstellen dat dit niet zo is. Met andere woorden: de 25 procent bij deze combinatie betreft rechtszaken die met lokale divisie in Nederland, maar zonder lokale divisie elders worden afgewikkeld, waardoor baten van een lokale divisie ontstaan. Stel *de eiser is niet Nederlands* en de gedaagde Nederlands. De gedaagde heeft dan Nederland als verblijfplaats of hoofdvestiging. Als de rechtszaak met lokale divisie in Nederland plaatsvindt, heeft de eiser ofwel geen keuze (Nederland is het enige land van inbreuk), ofwel gekozen voor behandeling in Nederland (als Nederland niet het enige land van inbreuk is). Een vraag is wederom of de eerder gehanteerde 5,5 procent van Europese octrooirechtszaken die in Nederland plaatsvindt, ook rechtszaken bevat die in het verleden in Nederland plaatsvonden, terwijl Nederland niet het enige land van inbreuk was of een van de landen van inbreuk, waarbij de eiser koos voor behandeling in Nederland. We veronderstellen ook hierover dat dit niet zo is. Met andere woorden: de 30 procent bij deze combinatie betreft rechtszaken die met lokale divisie in Nederland, maar zonder lokale divisie elders worden afgewikkeld, waardoor baten van een lokale divisie ontstaan.

Figuur 5.2 Aantal rechtszaken waarbij baten optreden voor Nederlandse bedrijven, basisvariant

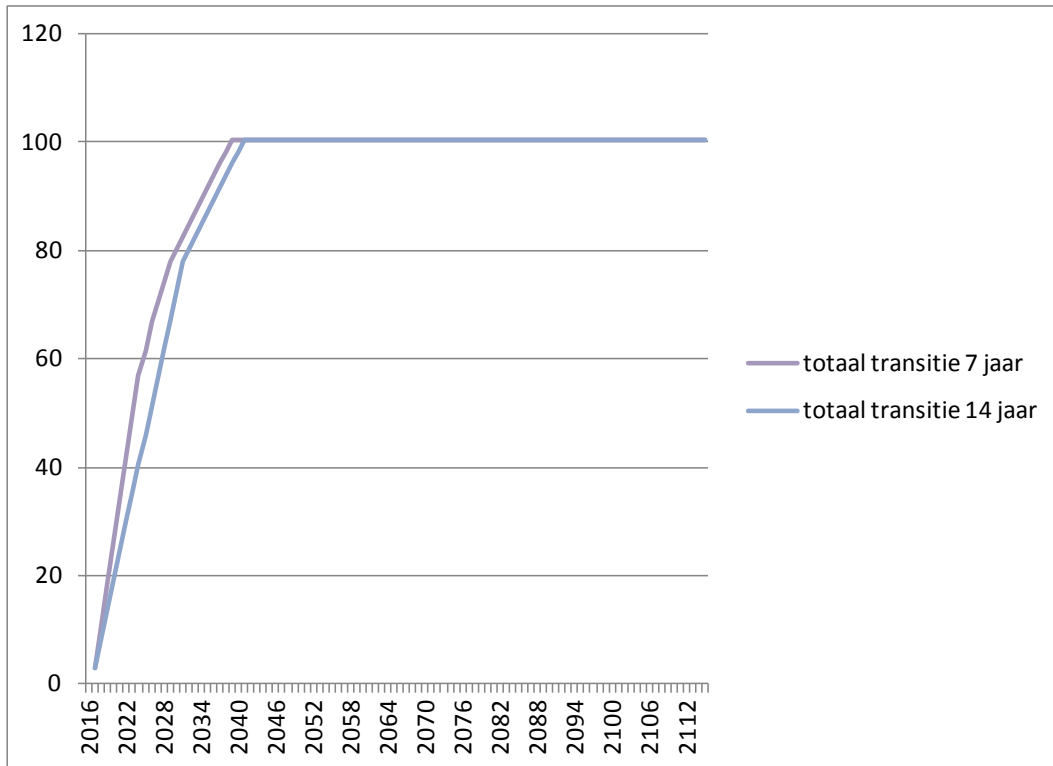
NLs = Nederlands; tr7 = transitieperiode van 7 jaar; tr14 = transitieperiode van 14 jaar
Bron: zie hoofdtekst.

Figuur 5.3 Aantal rechtszaken waarbij baten optreden voor Nederlandse bedrijven, variant laag

NLs = Nederlands; tr7 = transitieperiode van 7 jaar; tr14 = transitieperiode van 14 jaar
Bron: zie hoofdtekst.

Figuur 5.4 Aantal rechtszaken waarbij baten optreden voor Nederlandse bedrijven, variant hoog

NLs = Nederlands; tr7 = transitieperiode van 7 jaar; tr14 = transitieperiode van 14 jaar
Bron: zie hoofdstekst.

5.2 Schatting van de kosten van huisvesting en facilitaire diensten

De schatting van de kosten van huisvesting en facilitaire diensten is gemaakt door EZ. Zie Tabel 5.2⁴².

Tabel 5.2 Kosten van huisvesting en facilitaire diensten

Kostencategorie	Bedrag jaarlijks	Bedrag eenmalig		Bedrag terugkerend (om de tien jaar)
		Laag	Hoog	
Huisvesting (huur exclusief onderhoud, inclusief parkeerplaatsen)	€ 338.100			
Aanpassingen huisvesting		€ 1.331.250	€ 1.718.750	
Onderhoud huisvesting	€ 40.250			
Inventaris				€ 100.000
Projectvoering		€ 50.000	€ 50.000	
ICT	€ 24.500	€ 100.000	€ 100.000	
AV- en VC-middelen zittingszaal en twee vergaderzalen	€ 17.500	€ 53.000	€ 53.000	
Tolkencabines en -apparatuur		€ 24.200	€ 24.200	€ 8.712
Facilitaire ondersteuning (incl. schoonmaak, portiers en beveiliging)	€ 219.765			
Totaal	€ 640.115	€ 1.558.450	€ 1.945.950	€ 108.712

Bron: aangeleverd door EZ.

Het prijspeil van de kosten in Tabel 5.2 is 2014. De navolgende analyses werken met reële prijzen, dat wil zeggen dat het absolute prijspeil op dat van 2014 blijft.⁴³

De bovenstaande kostenschatting betreft niet een specifieke locatie, maar is gebaseerd op het programma van eisen en kostenkengetallen met betrekking tot het Rijkshuisvestingsstelsel. De gehanteerde veronderstellingen zijn als volgt (bron: EZ):

- Er wordt kantoorhuisvesting gezocht in Den Haag uit de bestaande huurpanden van het Rijkshuisvestingsstelsel⁴⁴.
- Er is uitgegaan van een normaal niveau van beveiliging.
- De zittingszaal voor 60 personen met theateropstelling en cabines voor tolken leidt tot verbouwingkosten.
- Er is een ruimtebehoefte van 755 m² fno (functioneel nuttig oppervlak). Voor de omzetting naar bruto vloeroppervlak (bvo) is een de factor 1,5 gehanteerd, vanwege de inpassing in een bestaand pand. Het aantal gevraagde m² bvo komt hiermee afgerond op 1.150.

⁴² De verbouwingkosten (aanpassing huisvesting) zijn inclusief BTW. De overige kosten zijn betalingen aan rijksdiensten, welke inclusief BTW zijn voor zover het betalingen aan private partijen betreft.

⁴³ Alleen verwachte relatieve prijsveranderingen hebben dan invloed op de kostenniveaus, wat plaatsvindt als een van de kostencategorieën uit Tabel 5.5 een van de algemene inflatie afwijkende prijsontwikkeling zou kennen. We abstraheren van deze mogelijkheid.

⁴⁴ Als het specifieke pand bekend zou zijn, zou het huurbedrag kunnen afwijken (m²-prijs).

- Voor de zittingszaal wordt een kostenkengetal voor de verbouwing gehanteerd van € 2.000 per m² bvo. Deze zittingszaal (met podium, tolkencabines en publieke tribune) kent een bvo van 375m² (250*1,5). Kosten zijn zodoende: € 750.000.
- Voor de overige ruimtes wordt een bandbreedte gehanteerd voor de verbouwingkosten van € 750 à € 1250 per m² bvo. De overige ruimten kennen een bvo van 775 m² (1150-375). Kosten zijn zodoende: € 581.250 à € 968.750.
- Totale geschatte verbouwingkosten derhalve € 1,33 à 1,72 miljoen. Dit is inclusief BTW en advieskosten.
- Onderhoudskosten huisvesting: 35 euro per m².
- AV- en VC-middelen: 3 pc's in vergaderzalen à € 2.500 per pc per jaar; 1 VC-unit (€ 50.000 aanschaf, € 10.000 onderhoud); 1 beamer € 3.000.
- Tolkencabines en –apparatuur: 2 tweepersoons tolkencabines à € 10.000 excl. BTW⁴⁵; luistersets, microfoons et cetera € 7.200 excl. BTW (veronderstelling: vervanging om de tien jaar).

Als er andere huisvestingskeuzes met andere kosten worden gemaakt dan hierboven vermeld, of als kosten anders uitpakken, zal ook de verhouding tussen baten en kosten wijzigen.

De kosten uit Tabel 5.2 kunnen worden gesommeerd over meerdere jaren, waarbij bedragen die in de toekomst (na 2015) vallen worden verdisconteerd met de standaard discontovoet van 5,5 procent (Minister van Financiën, 2011). Deze discontovoet van 5,5 procent wordt toegepast op alle kosten en baten die in de toekomst vallen om de contante waarde anno 2014 te berekenen. Dit levert de zogenaamde “contante waarde” over meerdere jaren op. Zie Tabel 5.3.

Tabel 5.3 Contante waardes van kosten van huisvesting en facilitaire diensten over verschillende periodes

	lagere kosten verbouwing	hogere kosten verbouwing
Contante waarde totale kosten t/m transitie 7 jaar	€ 5.945.029	€ 6.332.529
Contante waarde totale kosten t/m transitie 14 jaar	€ 8.509.398	€ 8.896.898
Contante waarde totale kosten t/m 30 jaar	€ 11.583.012	€ 11.970.512
Contante waarde totale kosten t/m 100 jaar	€ 14.039.945	€ 14.427.445

Bron: berekend uit de bedragen in Tabel 5.2.

De reden dat een langere periode niet één op één leidt tot hogere kosten heeft te maken met eenmalige investeringskosten in 2015 en met het feit dat het verdisconteren van toekomstige bedragen betekent dat bedragen verder in de toekomst een steeds kleiner gewicht krijgen. In 2016 is de discontofactor bijvoorbeeld ongeveer 0,95, in 2017 0,90, in 2022 0,69, in 2030 0,45 en vanaf 2096 afgerond 0,01.

Voor de analyses in dit hoofdstuk is verondersteld dat alle kosten onafhankelijk zijn van het aantal rechtszaken. In het navolgende worden de baten vergeleken met de kosten zoals vermeld in Tabel 5.3, over de periode van 100 jaar.

⁴⁵ Verondersteld is dat het onderhoud hiervan in de eerder genoemde onderhoudskosten van 35 euro per m² zit.

5.3 Inzet van facilitaire diensten: arbeidsmarktbaten

De inzet van (door Nederland gefinancierde) facilitaire dienstverleners (onderhoud, schoonmaak, portiers en beveiliging) in een lokale divisie is onafhankelijk van de gehanteerde scenario's. Deze inzet is af te leiden uit de kostenschatting in paragraaf 5.2 en betreft jaarlijks ongeveer zeven personen⁴⁶.

Zoals in hoofdstuk 4 gesteld hangen arbeidsmarktbaten af van de mate waarin werkloosheid wordt tegengegaan door de inzet van facilitaire diensten. Onder lager opgeleiden is het gemiddelde werkloosheidspercentage (als aandeel van de beroepsbevolking) over 2000-2013 ongeveer acht procent (CBS Statline, 2014a). Deze periode omvat zowel crisisjaren als pre-crisisjaren. Voor beroepsgroepen als receptionisten en conciërges typeert het UWV de arbeidsmarkt in het eerste kwartaal van 2014 als “zeer ruim” (UWV, 2014). Hierbij zou wel een ‘crisiseffect’ een rol kunnen spelen.

De maatschappelijke baat van ‘werk’ versus ‘werkloosheid’ bestaat voornamelijk uit de vooruitgang in inkomen voor het individu dat vanuit werkloosheid een baan krijgt. Het salaris dat een individu minimaal wil krijgen om een baan te accepteren wordt ook wel het “reserveringsloon” genoemd. Dit wordt onder meer beïnvloed door het inkomen dat een individu heeft indien werkloos (zoals een werkloosheidsuitkering). Het salaris met een baan minus het reserveringsloon is de vooruitgang voor het individu. Dat een werkloze minder ook een werkloosheidsuitkering minder betekent, heeft invloed op de Rijksbegroting, maar niet op de maatschappelijke welvaart van Nederland als geheel. De uitkering is namelijk een overdracht in plaats van een maatschappelijke kostenpost⁴⁷.

Hoeveel van de zeven facilitaire dienstverleners zou zonder lokale divisie werkloos zijn geweest? We zouden kunnen uitgaan van het eerder genoemde werkloosheidspercentage onder laag opgeleiden van acht procent. Maar bij het bestaan van werkloosheid ligt het voor de hand dat juist werklozen op nieuwe banen afkomen⁴⁸. We veronderstellen daarom dat drie van de zeven facilitaire dienstverleners anders werkloos zou zijn geweest. De maatschappelijke baat hiervan is drie maal het verschil tussen een (bruto) uitkering (bij werkloosheid) en wat er (bruto) verdiend wordt bij een baan in de lokale divisie (zie verderop). Dit verschil stellen we op € 18.700 per jaar, zodat de baat € 56.100 per jaar is⁴⁹. Opgeteld en verdisconteerd over de periode van 100 jaar is dit ongeveer € 1 miljoen, zo'n zeven procent van de kosten. Zie Tabel 5.4.

⁴⁶ Namelijk het bedrag voor facilitaire ondersteuning (€ 219.765) gedeeld door het gemiddelde (persoonlijk primair) inkomen in 2012 voor mensen met een lage opleiding met inkomen (€ 31.700; CBS Statline 2014b).

⁴⁷ Lagere uitkeringen betekenen wel dat minder belasting hoeft te worden geheven, wat met een welvaartseffect gepaard gaat indien hierdoor versturende werking van belastingheffing wordt verminderd.

⁴⁸ Ook kan het zijn dat een nieuwe baan wordt vervuld door iemand die al een baan had en dat deze ‘oude’ baan vervolgens wordt vervuld door iemand die wel werkloos was.

⁴⁹ De € 18.700 is afgeleid als het verschil in 2012 tussen het bruto inkomen van mensen met een lage opleiding met versus zonder werk. Dit verschil is benaderd door uit te gaan van het gemiddeld persoonlijk primair inkomen plus gemiddeld persoonlijk overdachtsinkomen, dat in 2012 voor werkzame mensen met een lage opleiding lag op € 32.700 en voor werkloze mensen met een lage opleiding op € 14.000 (CBS Statline, 2014b).

Tabel 5.4 Saldo van arbeidsmarktbatens door inzet van facilitaire diensten minus kosten van huisvesting en facilitaire diensten

Lagere kosten verbouwing	Arbeidsmarktbatens facilitair	Kosten	Saldo kosten min batens
Contante waarde t/m 100 jaar	€ 1.014.911	€ 14.039.945	- € 13.025.034
Hogere kosten verbouwing	Arbeidsmarktbatens facilitair	Kosten	Saldo kosten min batens
Contante waarde t/m 100 jaar	€ 1.014.911	€ 14.427.445	- € 13.412.534

Bron: zie hoofdstekst.

5.4 Batens in scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”

De vraag die voorligt is of het aannemelijk is dat de optredende batens in dit scenario de kosten overtreffen. Als dit in het onderhavige scenario het geval, zal dit zeker gelden voor de andere twee scenario's. Subparagraaf 5.4.1 licht de in dit scenario optredende batens toe. Subparagraaf 5.4.2 analyseert per type baat of het aannemelijk is dat deze zo'n omvang heeft dat het saldo van batens minus kosten positief uitvalt. Paragraaf 5.4.3 presenteert een sommatie over alle batens, gebaseerd op veronderstellingen over de mogelijke omvang van deze batens. Paragraaf 5.4.4 sluit af met een gevoeligheidsanalyse.

5.4.1 Batens in dit scenario

In het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” treden de minste batens op van de drie scenario's. Kenmerken zijn immers een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie van de divisies, zonder verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk, waarbij overal Engels wordt gehanteerd en waarbij advocaten en octrooigemachtigden in Europa overal relatief gemakkelijk hun beroep kunnen uitoefenen. In dit scenario geeft een eigen lokale divisie geen batens in termen van een hogere kwaliteit, efficiëntie en procedures ten opzichte van andere divisies. De wél optredende batens zijn:

- Een lokale divisie betekent *meer octrooirechtszaken* in Nederland, daardoor *meer ervaring* van rechters, advocaten en octrooigemachtigden en mogelijk een *hogere kwaliteit en efficiëntie* (inclusief doorlooptijd) en een *grotere beschikbaarheid* van diensten bij de octrooirechtszaken in Nederland. Deze batens zijn begrensd doordat het ook zonder lokale divisie mogelijk is ingezet te worden en ervaring op te doen elders in Europa.
- Hierop aansluitend betekent meer octrooirechtszaken in Nederland *meer werkgelegenheid* voor met name advocaten, octrooigemachtigden, griffiers en juridische medewerkers. Dit levert arbeidsmarktbatens op indien werkloosheid vermindert of aanpassingskosten op de arbeidsmarkt worden vermeden.
- Hier eveneens op aansluitend betekent meer octrooirechtszaken in Nederland *meer bestedingen* in Nederland.
- Een lokale divisie is toegankelijker in termen van *cultuur* en het kunnen hanteren van *Nederlands*.
- Een lokale divisie zorgt voor minder *reis- en verblijfkosten*. Dit betreft zowel directe kosten voor bedrijven als de inhuur van advocaten en octrooigemachtigden, die ook reis- en verblijfkosten maken.

- Een lokale divisie betekent inzet van facilitaire diensten, wat arbeidsmarktbatens betekent als dit *werkloosheid* vermindert. Zie paragraaf 5.3.

We veronderstellen in dit scenario dat er geen effecten optreden via het vestigingsklimaat (zie paragraaf 4.3). Dat wil zeggen dat de afwezigheid van een lokale divisie geen reden voor bedrijven is om uit Nederland te vertrekken en dat de aanwezigheid van een lokale divisie geen reden is voor buitenlandse bedrijven om zich in Nederland te vestigen. We veronderstellen eveneens dat er geen effecten optreden op het tempo van innovaties en de verspreiding van kennis.

5.4.2 Analyse per type baat

We beginnen met reeds berekende arbeidsmarktbatens en de batens die het makkelijkst te kwantificeren zijn: de besparingen op reis- en verblijfkosten. Vervolgens analyseren we per type baat of het aannemelijk is dat deze zo'n omvang heeft dat het saldo van batens minus kosten positief uitvalt.

Inzet van facilitaire diensten: arbeidsmarktbatens

Paragraaf 5.3 schatte deze arbeidsmarktbatens in, die onafhankelijk zijn van de scenario's en van de varianten met betrekking tot het aantal octrooirechtszaken. Zie Tabel 5.4.

Reis- en verblijfkosten

Besparingen op reis- en verblijfkosten treden op voor de octrooirechtszaken zoals weergegeven in Figuur 5.2, Figuur 5.3 en Figuur 5.4: rechtszaken waarbij Nederlandse bedrijven betrokken zijn en die met lokale divisie in Nederland worden gevoerd, maar zonder lokale divisie elders.

Voor de rechtszaken waarbij *de eisende partij Nederlands* is, kan deze partij – als Nederland geen lokale divisie heeft – kiezen voor behandeling in een lokale of regionale divisie van een land van inbreuk, een lokale of regionale divisie in een land dat verblijfplaats of hoofdvestiging van de gedaagde is of – in bepaalde gevallen – de centrale divisie. Dat laatste kan als er een land van inbreuk is zonder lokale of regionale divisie (bijvoorbeeld Nederland), of als de gedaagde partij verblijfplaats of hoofdvestiging heeft in een land zonder lokale of regionale divisie (wat zo is als de gedaagde partij Nederlands is). De eisende partij kiest dan voor dat land zonder lokale of regionale divisie, waardoor de zaak naar de centrale divisie gaat. Een andere mogelijkheid is dat de partijen overeenkomen om de zaak bij de centrale divisie te behandelen.

Voor de rechtszaken waarbij *de eisende partij niet Nederlands* is (en de gedaagde partij Nederlands), kan deze partij – als Nederland geen lokale divisie heeft – kiezen voor behandeling in een lokale of regionale divisie van een land van inbreuk of de centrale divisie. Dat laatste kan omdat Nederland een land is dat verblijfplaats of hoofdvestiging van de gedaagde is, terwijl Nederland geen divisie heeft.

Om een indruk te kunnen geven van bespaarde reis- en verblijfkosten vergelijken we behandeling in een lokale divisie in Nederland met behandeling in de centrale divisie in Frankrijk. In sommige gevallen zullen reis- en verblijfkosten in de praktijk hoger liggen, namelijk als behandeling in een land plaatsvindt dat met meer reis- en verblijfkosten gepaard gaat; in andere gevallen zullen reis-

en verblijfkosten juist lager liggen. We hanteren de volgende veronderstellingen en kostenkengetallen:

- Per rechtszaak gaan vier personen drie keer naar de betreffende divisie (van het bedrijf, advocaat, octrooigemachtigde).
- Financiële kosten zijn de meerkosten ten opzichte van afwikkeling in Den Haag: reiskosten per trein en overnachtingskosten. Hiervoor hanteren we € 250 (trein) plus € 150 (één overnachting) per persoon, in totaal: vier maal drie maal € 400 is € 4.800.
- Tijd is geld. We hanteren de tijdwaardering zoals vermeld in Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid (2013) van € 19,75 per uur⁵⁰. Per persoon per keer gaan we uit van negen uren meer aan reizen en verblijven ten opzichte van afwikkeling in Den Haag; in totaal: vier maal drie maal € 19,75 maal negen uren is € 2.133.

Per rechtszaak zijn de besparingen dan € 4.800 plus € 2.133: **€ 6.933**. Vermenigvuldiging met het aantal rechtszaken en verdiscontering en optelling over de jaren (periode van 100 jaar) geeft de besparingen van Tabel 5.5. Hierin zijn tevens de eerder berekende arbeidsmarktbatens en de kosten voor huisvesting et cetera van een lokale divisie opgenomen.

Tabel 5.5 Besparingen op reizen en verblijven van een lokale divisie, contante waardes

Contante waarde over 100 jaar	Arbeidsmarktbatens facilitair	Reis- en verblijfsbatens	Kosten huisvesting etc. laag	Kosten huisvesting etc. hoog	Baten minus kosten (lage kosten)	Baten minus kosten (hoge kosten)
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN						
transitie 7 jaar	€ 1.014.911	€ 7.421.380	€ 14.039.945	€ 14.427.445	- € 5.603.654	- € 5.991.154
transitie 14 jaar	€ 1.014.911	€ 6.804.926	€ 14.039.945	€ 14.427.445	- € 6.220.108	- € 6.607.608
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN						
transitie 7 jaar	€ 1.014.911	€ 6.311.064	€ 14.039.945	€ 14.427.445	- € 6.713.969	- € 7.101.469
transitie 14 jaar	€ 1.014.911	€ 5.808.797	€ 14.039.945	€ 14.427.445	- € 7.216.237	- € 7.603.737
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN						
transitie 7 jaar	€ 1.014.911	€ 8.531.696	€ 14.039.945	€ 14.427.445	- € 4.493.338	- € 4.880.838
transitie 14 jaar	€ 1.014.911	€ 7.801.055	€ 14.039.945	€ 14.427.445	- € 5.223.979	- € 5.611.479

Bron: zie tekst boven tabel.

De baten variëren over een periode van 100 jaar van bijna € 6 miljoen tot ongeveer € 8,5 miljoen. Dat is niet genoeg om de kosten goed te maken: die zijn over deze periode rond de € 14 miljoen. De nog in te schatten baten dienen over de hele periode in contante waarde bijna € 5 à bijna 8 miljoen op te leveren voor een positief saldo. In het vervolg analyseren we per type baat of het aannemelijk is dat deze zo'n omvang heeft. We sluiten af met een sommatie over alle baten, noodzakelijkerwijs gebaseerd op veronderstellingen.

⁵⁰ Value of time trein, zakelijk reismotief (Tabel 3.2, blz. 16).

Lokale divisie: cultuur en taal

Een lokale divisie is toegankelijker in termen van cultuur en het kunnen hanteren van Nederlands als taal. Dit voordeel geldt voor hetzelfde aantal rechtszaken als hierboven bij de besparing op de reis- en verblijfkosten. Hoe groot zou het in geld uitgedrukte voordeel hiervan moeten zijn om tot een positief saldo te komen? Gebaseerd op de saldi in Tabel 5.5 zou dit ongeveer € 5.000 per rechtszaak moeten zijn in de hoge variant, ongeveer € 9.000 in de lage en ongeveer € 6.750 in de basisvariant.⁵¹

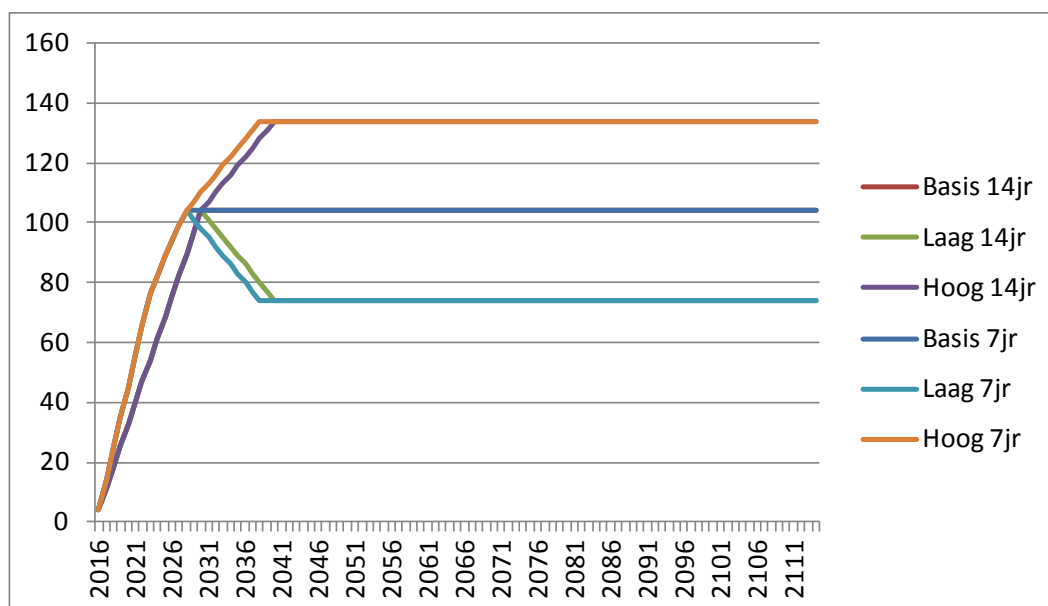
Om te beoordelen of dit hoog of laag is, kijken we naar de gemiddelde kosten van een octrooirechtszaak, die door Harhoff (2009) (geciteerd in Graham en van Zeebroeck, 2014) in Nederland worden geschat op € 60.000 à € 200.000. Dit zijn de kosten per betrokken partij, inclusief kosten van de inhuur van advocaten en de aan de rechtbank te betalen leges (griffierechten), maar zonder kosten die de bedrijven zelf moeten maken zoals de kosten om documenten te overleggen en de kosten van personeel dat zich met een octrooirechtszaak bezig houdt. De kosten zijn daarmee een onderschatting van de kosten die bedrijven in totaal moeten maken. Uitgedrukt in deze schatting van kosten van een octrooirechtszaak zouden de baten 2,5 à 15 procent moeten zijn (€ 5.000 / € 200.000 resp. € 9.000 / € 60.000). Hoewel 2,5 procent niet onaannemelijk hoeft te zijn, lijken hogere percentages niet per definitie aannemelijk. Er kan niet worden beweerd dat het meenemen van deze baten op zich zal zorgen voor een positief saldo, terwijl het wel een bijdrage hieraan kan leveren.

Lokale divisie: meer zaken, meer werkgelegenheid

Subparagraaf 5.1.2 gaf scenario's voor het aantal octrooirechtszaken in Nederland met en zonder lokale divisie. Een vergelijking van die twee situaties levert het aantal octrooirechtszaken op dat zonder lokale divisie niet meer in Nederland zal worden gehouden (en met lokale divisie wel). Zie Figuur 5.5.

⁵¹ Dat wil zeggen, per rechtszaak over de gehele periode, inclusief transitiefase. In werkelijkheid zullen baten in de transitiefase hoger liggen en baten na de transitiefase lager, onder de veronderstelling dat de situatie van een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie pas wordt bereikt na de transitiefase.

Figuur 5.5 Verschil in aantal in Nederland gevoerde octrooirechtszaken (lokale divisie versus geen lokale divisie)

Bron: eerdere berekeningen.

In de basisvariant groeit het verschil naar ruim 100 zaken per jaar, in de hoge variant naar ruim 130 en in de lage naar ruim 70. Een vraag is bij hoeveel van deze zaken alsnog Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden zullen worden ingezet. Zoals gesteld zal het namelijk zonder lokale divisie mogelijk zijn dat advocaten en octrooigemachtigden ingezet worden elders in Europa. We veronderstellen als denkexercitie dat de helft van de advocaten en octrooigemachtigden werk en ervaring behoudt door inzet elders in Europa. Zonder lokale divisie worden Nederlandse advocaten en octrooigemachtigden dan bij bijna 40 à bijna 70 zaken per jaar minder ingezet. Zoals hoofdstuk 4 toelichtte, zal dit niet zo zeer langdurige werkloosheidsproblemen opleveren, maar wel kan er sprake zijn van aanpassingskosten op de arbeidsmarkt en (tijdelijk) productiviteitsverlies.

Een vraag is hoe groot vermeden aanpassingskosten en productiviteitsverlies zouden moeten zijn om te zorgen voor een positief saldo van baten minus kosten. Hiervoor zou het nodig zijn om te weten hoeveel advocaten, octrooigemachtigden en dergelijke werkzaam zijn specifiek in de octrooirechtspraak. Hier kennen wij geen schattingen van, waardoor er geen uitspraak kan worden over de aannemelijkheid dat vermeden aanpassingskosten en productiviteitsverlies voor een batig saldo kunnen zorgen.

Lokale divisie: meer zaken, meer bestedingen

Met lokale divisie worden er meer octrooirechtszaken in Nederland gehouden dan zonder, wat met bestedingseffecten gepaard kan gaan. De toegevoegde waarde of winstmarge op deze bestedingen telt mee als welvaartseffect. Alle rechtszaken die zonder lokale divisie niet meer in Nederland plaatsvinden tellen mee: de betrokken buitenlandse partijen doen geen bestedingen meer in Nederland, de betrokken Nederlandse partijen doen bestedingen nu in het buitenland.

De benodigde baat is ongeveer € 3.750 per rechtszaak in de hoge variant, ongeveer € 6.800 in de lage en ongeveer € 5.000 in de basisvariant. Aangenomen dat de toegevoegde waarde van een

besteding ongeveer de helft is, dienen de uitgaven per rechtszaak (aan horeca en dergelijke) ongeveer € 7.500 in de hoge variant, ongeveer € 13.600 in de lage en ongeveer € 10.000 in de basisvariant te zijn. Aangezien er (minimaal) twee partijen per rechtszaak zijn, is dit per partij per rechtszaak ongeveer € 3.750 in het hoge scenario, € 6.800 in het lage en € 5.000 in het basisscenario.

Eerder – bij de inschatting van reis- en verblijfsbaten – is aangenomen dat per rechtszaak (per partij) vier personen zijn betrokken (van het bedrijf, advocaat, octrooigemachtigde) en dat deze drie keer naar een divisie gaan. Dat zou inhouden dat de bestedingen per persoon per ‘bezoek’ € 313 in de hoge variant (€ 3.750 / 4 maal 3), € 567 in de lage (€ 6.800 / 4 maal 3) en € 417 (€ 5.000 / 4 maal 3) in de basisvariant zouden moeten zijn. Voor bestedingen van Nederlandse partijen lijkt dit aan de te hoge kant, omdat deze binnen Nederland waarschijnlijk geen gebruik zullen maken van overnachtingen in hotels. Voor bestedingen van buitenlandse partijen in Nederland lijken de bedragen al aannemelijker, hoewel waarschijnlijk nog steeds aan de hoge kant.

Lokale divisie: meer zaken, hogere kwaliteit en efficiëntie

Als er meer octrooirechtszaken in Nederland worden gehouden (met een lokale divisie ten opzichte van de situatie zonder), zullen rechters, advocaten en octrooigemachtigden meer ervaring opdoen, waardoor mogelijk een hogere kwaliteit en efficiëntie (inclusief doorlooptijd) van hun diensten resulteert. Ook neemt de beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland toe. Zoals eerder gesteld zijn deze baten wel begrensd, doordat het ook zonder lokale divisie mogelijk is ingezet te worden en ervaring op te doen elders in Europa.

Voor bedrijven die in Nederland zonder lokale divisie na de transitieperiode octrooirechtszaken voeren, geldt dat dit alleen rechtszaken betreffende nationale octrooien kunnen zijn. Bijlage C illustreert dat het om minder dan tien rechtszaken per jaar gaat. Aangenomen dat een verslechterde kwaliteit (van de rechtspraak en van de beschikbare diensten van advocaten octrooigemachtigden) pas na de transitiefase optreedt, zou de in geld uitgedrukte ‘waarde’ hiervan per rechtszaak minstens € 67.500 moeten bedragen om tot een positief saldo te komen (variant hoog, transitieperiode van 7 jaar). Vergeleken met de eerder geciteerde gemiddelde kosten van een octrooirechtszaak in Nederland van € 60.000 à € 200.000 zou dit overeenkomen met minstens 34 procent à ruim 113 procent hogere proceskosten. In de basisvariant zou de waarde per rechtszaak minstens € 95.000 moeten bedragen om tot een positief saldo te komen: 47,5 procent à bijna 160 procent hogere proceskosten. Al met al lijken dit geen aannemelijke verhogingen, zeker niet in dit scenario.

Nederlandse bedrijven die zonder lokale divisie voor rechtszaken naar het buitenland moeten, kunnen ook consequenties ondervinden van bijvoorbeeld een lagere beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland. Dit geldt voor hetzelfde aantal rechtszaken als eerder toegepast bij onder andere de besparing op reis- en verblijfkosten. Het in geld uitgedrukte voordeel van een hogere beschikbaarheid om te komen tot een positief saldo zou – net als bij de baten van cultuur en taal - € 5.000 per rechtszaak moeten zijn in de hoge variant, ongeveer € 9.000 in de lage en ongeveer € 6.750 in de basisvariant⁵². Dit kan ter interpretatie wederom worden gerelateerd aan de gemiddelde kosten van een octrooirechtszaak, namelijk 2,5 à 15 procent daarvan (€ 5.000 / € 200.000 resp. € 9.000 / € 60.000). De 2,5 procent lijkt niet onaannemelijk. Het is niet bij voorbaat duidelijk of dat ook geldt voor een percentage in de orde van grootte van 15 procent.

⁵² Het ligt voor de hand dat deze baten in de transitiefase hoger liggen dan na de transitiefase, omdat in dit scenario na de transitiefase een situatie van hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie wordt bereikt.

5.4.3 De baten tezamen: conclusie

Uit de analyses in dit scenario (“hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”) volgt dat de onderscheiden batencategorieën geen van alle alléén voldoende van omvang zullen zijn om de kosten van een lokale divisie goed te maken. De relevante vraag is echter of het aannemelijk is dat deze baten *tezamen* de kosten goedmaken. Om hier achter te komen vullen we Tabel 5.5 aan met *op veronderstellingen gebaseerde* schattingen van de baten samenhangend met cultuur en taal, bestedingen en kwaliteit en efficiëntie. Deze schattingen hebben geen ‘harde’ empirische basis en zijn in die zin niet ‘bewezen’. Bij de keuze van de veronderstellingen is wel getracht realistisch te zijn in de omvang van baten, aan te sluiten bij het onderhavige scenario en liever aan de lage dan aan de hoge kant te zitten. We hanteren concreet de volgende veronderstellingen:

- Een lokale divisie levert voor Nederlandse bedrijven meer toegankelijkheid in termen van cultuur en het kunnen hanteren van Nederlands als taal. De baten daarvan per rechtszaak zijn te benaderen door 1 procent te nemen van de kosten van octrooirechtszaken, die we op € 130.000 zetten ($[(€ 60.000 + € 200.000) / 2]$). *De baten per rechtszaak zijn dan € 1.300.*
- Een lokale divisie gaat gepaard met bestedingen en daarmee welvaartswinst in de vorm van toegevoegde waarde. Per rechtszaak die door een lokale divisie in Nederland wordt gevoerd zijn per partij vier personen betrokken die elk drie keer naar een divisie gaan. Deze besteden per persoon per keer € 100. Dit levert een welvaartswinst van € 50 per persoon per keer, wat per rechtszaak neerkomt op baten van 2 (partijen) maal 4 (personen) maal 3 (bezoeken) maal € 50 is *€ 1.200 per rechtszaak.*
- Voor nationale octrooirechtszaken na de transitiefase wordt aangenomen dat een verslechterde kwaliteit (van de rechtspraak en van de beschikbare diensten van advocaten en octrooigemachtigden) 5 procent van de kosten van octrooirechtszaken bedraagt, die we net als hierboven op € 130.000 zetten. *De baten per rechtszaak zijn dan € 6.500.*
- Nederlandse bedrijven die zonder lokale divisie voor rechtszaken naar het buitenland moeten, ondervinden consequenties van een lagere beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland. In geld uitgedrukt bedraagt dit 1 procent van de kosten van octrooirechtszaken, die we net als hierboven op € 130.000 zetten. *De baten per rechtszaak zijn dan € 1.300.*

Zie Tabel 5.6 voor de totale baten en Tabel 5.7 voor het saldo van baten minus kosten dat resulteert onder deze aannames (over een periode van 100 jaar). Te zien is dat alleen in geval van een hoog aantal octrooirechtszaken en een transitiefase van 7 jaar een positief saldo van baten minus kosten resulteert. Deze analyses ondersteunen in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” in het algemeen derhalve niet dat de baten van een lokale divisie de kosten daarvan zullen overtreffen. Hierbij zijn vermeden aanpassingskosten op de arbeidsmarkt en productiviteitsverlies niet kwantitatief meegenomen.

Tabel 5.6 Totale baten en opsplitsing daarvan in het scenario Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie, op basis van veronderstellingen

	Reis- en verblijfbaten	Arbeids- marktbatens facilitair	Baten cultuur en taal	Bestedings- baten	Kwaliteit nationale octrooi- rechtspraak	Beschik- baarheids- baten diensten	Baten totaal
<i>Contante waarde over 100 jaar, in mln. euro</i>							
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN							
transitie 7 jaar	7,4	1,0	1,4	1,7	0,4	1,4	13,3
transitie 14 jaar	6,8	1,0	1,3	1,6	0,3	1,3	12,2
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN							
transitie 7 jaar	6,3	1,0	1,2	1,5	0,3	1,2	11,5
transitie 14 jaar	5,8	1,0	1,1	1,3	0,2	1,1	10,6
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN							
transitie 7 jaar	8,5	1,0	1,6	2,0	0,5	1,6	15,2
transitie 14 jaar	7,8	1,0	1,5	1,8	0,3	1,5	13,9

Bron: zie hoofdtekst, op basis van veronderstellingen.

Tabel 5.7 Saldo van baten minus kosten in het scenario Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie, op basis van veronderstellingen

	Baten totaal	Kosten laag	Kosten hoog	Saldo baten min kosten bij lage kosten	Saldo baten min kosten bij hoge kosten
<i>Contante waarde over 100 jaar, in mln. euro</i>					
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	13,3	14,0	14,4	-0,7	-1,1
transitie 14 jaar	12,2	14,0	14,4	-1,8	-2,2
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	11,5	14,0	14,4	-2,6	-2,9
transitie 14 jaar	10,6	14,0	14,4	-3,5	-3,9
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	15,2	14,0	14,4	1,1	0,8
transitie 14 jaar	13,9	14,0	14,4	-0,1	-0,5

Bron: Tabel 5.6,

5.4.4 Gevoeligheidsanalyses

De gevoeligheidsanalyses zijn bedoeld om te onderzoeken hoe 'robuust' de voorgaande uitkomsten zijn met betrekking tot gehanteerde grootheden en veronderstellingen. We gaan in op twee

onderwerpen: het oprichten van meer of juist minder divisies in andere landen en de omvang van de kosten.

Divisiebeslissingen in andere landen

Stel dat in de praktijk in andere landen meer of juist minder divisies worden opgericht. Verandert dat de conclusies? De invloed hiervan kan lopen via de reis- en verblijfsbaten en de toegankelijkheidsbaten. Minder divisies elders zou enerzijds kunnen betekenen dat de reis-, verblijf- en toegankelijkheidskosten voor Nederlandse bedrijven toenemen als Nederland geen lokale divisie heeft. Anderzijds kunnen rechtszaken dan ook vaker bij de centrale divisie worden behandeld. Het netto effect hiervan is ongewis.

Omvang van de kosten

Bij welke omvang van de kosten draait de conclusie om dat in dit scenario in het algemeen de baten van een lokale divisie de kosten daarvan niet zullen overtreffen? Uit rekenexercities blijkt dat als alle kosten 27,5 procent lager zouden liggen dan verondersteld, in alle varianten van dit scenario de baten de kosten overstijgen.

5.5 Baten in scenario “grote verschillen”

De vraag die wederom voorligt is of het aannemelijk is dat de optredende baten in dit scenario de kosten overtreffen. Als het in dit scenario niet aannemelijk is dat de baten de kosten overstijgen, is dat ook niet het geval in de andere scenario's, die immers lagere baten kennen. Subparagraaf 5.5.1 licht de in dit scenario optredende baten toe. Subparagraaf 5.5.2 analyseert per type baat of het aannemelijk is dat deze zo'n omvang heeft dat het saldo van baten minus kosten positief uitvalt. Paragraaf 5.5.3 presenteert een sommatie over alle baten, gebaseerd op veronderstellingen over de mogelijke omvang van deze baten. Paragraaf 5.5.4 sluit af met een gevoeligheidsanalyse.

5.5.1 Optredende baten in dit scenario

In het scenario “grote verschillen” treden de meeste baten op van de drie scenario's. Verschillen in kwaliteit en efficiëntie tussen divisies blijven bestaan, evenals verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk.⁵³ Deze verschillen zijn groter dan in het scenario “beperkte verschillen”. Engels wordt niet in alle divisies gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het niet makkelijk om overal het beroep uit te oefenen. De optredende baten zijn:

- Een lokale divisie kent ten opzichte van sommige andere divisies een hogere *kwaliteit en efficiëntie* (inclusief doorlooptijd).
- Een lokale divisie betekent *meer octrooirechtszaken* in Nederland, daardoor *meer ervaring* van rechters, advocaten en octrooigemachtigden en mogelijk een *hogere kwaliteit en efficiëntie* (inclusief doorlooptijd) en een *grotere beschikbaarheid* van diensten bij de octrooirechtszaken in Nederland.
- Hierop aansluitend betekent meer octrooirechtszaken in Nederland *meer werkgelegenheid* voor met name advocaten, octrooigemachtigden, griffiers en juridische medewerkers. Dit levert arbeidsmarktbatens op indien werkloosheid vermindert of aanpassingskosten op de arbeidsmarkt worden vermeden.

⁵³ Dit scenario is daarom van de drie scenario's het meest vergelijkbaar met de huidige situatie.

- Hier eveneens op aansluitend betekent meer octrooirechtszaken in Nederland meer *bestedingen* in Nederland.
- Een lokale divisie is *toegankelijker* in termen van procedures, cultuur en het kunnen hanteren van Nederlands en Engels.
- Een lokale divisie zorgt voor minder *reis- en verblijfskosten*. Dit betreft zowel directe kosten voor bedrijven als de inhuur van advocaten en octrooigemachtigden, die ook reis- en verblijfskosten maken.
- Een lokale divisie betekent inzet van facilitaire diensten, wat arbeidsmarktbatens betekent als dit *werkloosheid* vermindert (zie paragraaf 5.2).

We veronderstellen in dit scenario dat er mogelijk effecten optreden via het vestigingsklimaat (zie paragraaf 4.3). Dat wil zeggen dat de afwezigheid van een lokale divisie een reden voor een bedrijf kan zijn om uit Nederland te vertrekken en dat de aanwezigheid van een lokale divisie een reden kan zijn voor buitenlandse bedrijven om zich in Nederland te vestigen. We veronderstellen eveneens dat er mogelijk effecten optreden op het tempo van innovaties en de verspreiding van kennis, omdat bij grote verschillen in kwaliteit van divisies een eigen lokale divisie onzekerheid kan wegnemen. Beide effecten worden evenwel niet gekwantificeerd, maar kwalitatief geduid.

5.5.2 Analyse per type baat

De vraag die voorligt is of het aannemelijk is dat de ‘resterende’ optredende batens in dit scenario de negatieve saldi van Tabel 5.5 overtreffen (arbeidsmarktbatens plus reis- en verblijfsbatens⁵⁴ minus kosten). We analyseren per type baat of het aannemelijk is dat deze zo’n omvang heeft dat het saldo van batens minus kosten positief uitvalt.

Lokale divisie: meer zaken, meer werkgelegenheid

Werkgelegenheidsbatens door verschillen in aantallen octrooirechtszaken in Nederland met en zonder lokale divisie zijn hetzelfde als in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”. Zoals in de voorgaande paragraaf gesteld is het de vraag hoe groot vermeden aanpassingskosten en productiviteitsverlies zouden moeten zijn om te zorgen voor een positief saldo van batens minus kosten. Hiervoor zou het nodig zijn om te weten hoeveel advocaten, octrooigemachtigden en dergelijke werkzaam zijn specifiek in de octrooirechtspraak. Wegens gebrek aan schattingen hiervan kan geen uitspraak worden gedaan over de aannemelijkheid dat vermeden aanpassingskosten en productiviteitsverlies voor een batig saldo kunnen zorgen.

Lokale divisie: meer zaken, meer bestedingen

Bestedingsbatens door verschillen in aantallen octrooirechtszaken in Nederland met en zonder lokale divisie zijn eveneens hetzelfde als in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”. De benodigde baat is daarom net als in de voorgaande paragraaf ongeveer € 3.750 per rechtszaak in de hoge variant, ongeveer € 6.800 in de lage en ongeveer € 5.000 in de basisvariant. Aangenomen dat de toegevoegde waarde van een besteding ongeveer de helft is, dienen de uitgaven per rechtszaak (aan horeca en dergelijke) ongeveer € 7.500 in de hoge variant, ongeveer € 13.600 in de lage en ongeveer € 10.000 in de basisvariant te zijn. Aangezien er (minimaal) twee partijen per rechtszaak zijn, is dit per partij per rechtszaak ongeveer € 3.750 in de hoge variant, € 6.800 in de

⁵⁴ De reis- en verblijfsbatens hangen niet van het scenario af, maar wel van de varianten met betrekking tot het aantal octrooirechtszaken.

lage en € 5.000 in de basisvariant. Eerder – bij de inschatting van reis- en verblijfsbaten in de voorgaande paragraaf – is aangenomen dat per rechtszaak (per partij) vier personen zijn betrokken (van het bedrijf, advocaat, octrooigemachtigde) en dat deze drie keer naar een divisie gaan. Dat zou inhouden dat de bestedingen per persoon per ‘bezoek’ € 313 in de hoge variant (€ 3.750 / 4 maal 3), € 567 in de lage (€ 6.750 / 4 maal 3) en € 417 (€ 5.000 / 4 maal 3) in de basisvariant zouden moeten zijn. We herhalen de inschatting van de voorgaande paragraaf dat voor bestedingen van Nederlandse partijen dit aan de te hoge kant lijkt, omdat deze binnen Nederland waarschijnlijk geen gebruik zullen maken van overnachtingen in hotels. Voor bestedingen van buitenlandse partijen in Nederland lijken de bedragen al aannemelijker, hoewel waarschijnlijk nog steeds aan de hoge kant.

Lokale divisie: meer zaken, hogere kwaliteit en efficiëntie

Als er meer octrooirechtszaken in Nederland worden gehouden (met een lokale divisie ten opzichte van de situatie zonder), zullen rechters, advocaten en octrooigemachtigden meer ervaring opdoen, waardoor mogelijk een hogere kwaliteit en efficiëntie (inclusief doorlooptijd) van hun diensten resulteert. Ook neemt de beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland toe.

De kwantitatieve analyse van de baten hiervan loopt langs dezelfde lijnen als in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”. Voor bedrijven die in Nederland zonder lokale divisie na de transitieperiode octrooirechtszaken voeren, geldt dat dit alleen rechtszaken betreffende nationale octrooien kunnen zijn. De in geld uitgedrukte ‘waarde’ van een verslechterde kwaliteit (van de rechtspraak en van de beschikbare diensten van advocaten en octrooigemachtigden) zou per rechtszaak minstens € 67.500 moeten bedragen om tot een positief saldo te komen (variant hoog, transitieperiode van 7 jaar; zie voorgaande paragraaf). Vergeleken met de eerder geciteerde gemiddelde kosten van een octrooirechtszaak in Nederland van € 60.000 à € 200.000 zou dit overeenkomen met minstens 34 procent à ruim 113 procent hogere proceskosten. In de basisvariant zou de waarde per rechtszaak minstens € 95.000 moeten bedragen om tot een positief saldo te komen: 47,5 procent à bijna 160 procent hogere proceskosten.

Ten opzichte van het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” zullen de hier beschreven baten hoger uitvallen. In het onderhavige scenario is het immers minder goed mogelijk om zonder lokale divisie ingezet te worden en ervaring op te doen elders in Europa. Desalniettemin lijken ook in dit scenario de vereiste bedragen niet direct aannemelijke verhogingen.

Nederlandse bedrijven die zonder lokale divisie voor rechtszaken naar het buitenland moeten, kunnen ook consequenties ondervinden van bijvoorbeeld een lagere beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland. Dit geldt voor hetzelfde aantal rechtszaken als eerder toegepast bij onder andere de besparing op reis- en verblijfkosten. Het in geld uitgedrukte voordeel van een hogere beschikbaarheid om te komen tot een positief saldo zou € 5.000 per rechtszaak moeten zijn in de hoge variant, ongeveer € 9.000 in de lage en ongeveer € 6.750 in de basisvariant. Dit kan ter interpretatie wederom worden gerelateerd aan de gemiddelde kosten van een octrooirechtszaak, namelijk 2,5 à 15 procent daarvan (€ 5.000 / € 200.000 resp. € 9.000 / € 60.000). De 2,5 procent lijkt niet onaannemelijk. Ook in dit scenario – waarin het minder goed mogelijk is om zonder lokale divisie ingezet te worden en ervaring op te doen elders in Europa –

is het niet bij voorbaat duidelijk of dat ook geldt voor een percentage in de orde van grootte van 15 procent.

Lokale divisie: kwaliteit, efficiëntie, procedures, cultuur en taal

Baten van het kunnen hanteren van Nederlands en van toegankelijkheid in termen van ‘cultuur’ traden ook al op in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”. Baten van een hogere kwaliteit en efficiëntie (inclusief doorlooptijd) en van eenvormige procedures traden in dat scenario evenwel niet op, omdat in dat scenario divisies eenzelfde (hoge) kwaliteit en dergelijke kennen. Ook baten van het kunnen hanteren van Engels traden in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” niet op, omdat overal op dezelfde wijze Engels kon worden gehanteerd.

Het voordeel van een hogere kwaliteit, een hogere efficiëntie, eenvormige procedures en toegankelijkheid in de vorm van cultuur en taal geldt voor hetzelfde aantal rechtszaken als bij de besparing op de reis- en verblijfkosten. Om tot een positief saldo te komen zou het in geld uitgedrukte voordeel hiervan ongeveer € 5.000 per rechtszaak moeten zijn in de hoge variant, ongeveer € 9.000 in de lage en ongeveer € 6.750 in de basisvariant: 2,5 à 15 procent van de kosten van een octrooirechtszaak⁵⁵. Voor de combinatie van de baten van hogere kwaliteit, hogere efficiëntie, eenvormige procedures en toegankelijkheid in de vorm van cultuur en taal lijkt 2,5 procent aannemelijk. Vijftien procent lijkt niet onaannemelijk, maar het is wel de vraag of deze baten ‘in isolatie’ zorgen voor een positief saldo.

Hoewel 2,5 procent niet onaannemelijk hoeft te zijn, lijken hogere percentages niet per definitie aannemelijk. Er kan niet worden beweerd dat het meenemen van deze baten op zich zal zorgen voor een positief saldo, terwijl het wel een bijdrage hieraan kan leveren.

5.5.3 De baten tezamen en conclusie

Uit de analyses in dit scenario (“grote verschillen”) volgt dat de meeste batencategorieën op zichzelf niet voldoende van omvang zullen zijn om de kosten van een lokale divisie goed te maken. Een uitzondering wordt misschien gevormd door de gecombineerde baten van hogere kwaliteit, hogere efficiëntie, eenvormige procedures en toegankelijkheid in de vorm van cultuur en taal. De relevante vraag is of het aannemelijk is dat de baten tezamen de kosten goedmaken. Om hier achter te komen vullen we Tabel 5.5 aan met *op veronderstellingen gebaseerde* schattingen van de baten. Deze schattingen hebben geen ‘harde’ empirische basis en zijn in die zin niet ‘bewezen’. Bij de keuze van de veronderstellingen is wel getracht realistisch te zijn in de omvang van baten, aan te sluiten bij het onderhavige scenario en liever aan de lage dan aan de hoge kant te zitten. We hanteren concreet de volgende veronderstellingen:

- Een lokale divisie levert voor Nederlandse bedrijven meer toegankelijkheid in termen van procedures, cultuur en het kunnen hanteren van Nederlands en Engels als talen. De baten daarvan per rechtszaak zijn te benaderen door 2,5 procent te nemen van de kosten van octrooirechtszaken, die we op € 130.000 zetten ($[(€ 60.000 + € 200.000) / 2]$). *De baten per rechtszaak zijn dan € 3.250.*

⁵⁵ De gemiddelde kosten van een octrooirechtszaak in Nederland worden door Graham en van Zeebroeck (2014) geschat op € 60.000 à € 200.000. Uitgedrukt in kosten van een octrooirechtszaak zouden de baten dan 2,5 à 15 procent moeten zijn (€ 5.000 / € 200.000 resp. € 9.000 / € 60.000).

- Een lokale divisie gaat gepaard met bestedingen en daarmee welvaartswinst in de vorm van toegevoegde waarde. Per rechtszaak die door een lokale divisie in Nederland wordt gevoerd zijn per partij vier personen betrokken die elk drie keer naar een divisie gaan. Deze besteden per persoon per keer € 100. Dit levert een welvaartswinst van € 50 per persoon per keer, wat per rechtszaak neerkomt op baten van 2 (partijen) maal 4 (personen) maal 3 (bezoeken) maal € 50 is € 1.200 per rechtszaak.
- Voor nationale octrooirechtszaken na de transitiefase wordt aangenomen dat een verslechterde kwaliteit (van de rechtspraak en van de beschikbare diensten van advocaten en octrooigemachtigden) 7,5 procent van de kosten van octrooirechtszaken bedraagt, die we net als hierboven op € 130.000 zetten. *De baten per rechtszaak zijn dan € 9.750.*
- Nederlandse bedrijven die zonder lokale divisie voor rechtszaken naar het buitenland moeten, ondervinden consequenties van een lagere beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland. In geld uitgedrukt bedraagt dit 2,5 procent van de kosten van octrooirechtszaken, die we net als hierboven op € 130.000 zetten. *De baten per rechtszaak zijn dan € 3.250.*
- Een lokale divisie levert voor Nederlandse bedrijven meer kwaliteit en efficiëntie. De baten daarvan per rechtszaak zijn te benaderen door 5 procent te nemen van de kosten van octrooirechtszaken. *De baten per rechtszaak zijn dan € 6.500.*

Zie Tabel 5.8 voor de totale baten en de opsplitsing daarvan en Tabel 5.9 voor het saldo van baten minus kosten onder bovenstaande aannames, over een periode van 100 jaar. Te zien is dat in alle varianten een positief saldo van maatschappelijke baten minus kosten resulteert. De analyses ondersteunen in het scenario “grote verschillen” derhalve dat de baten van een lokale divisie de kosten daarvan zullen overtreffen. Hierbij zijn baten van vermeden arbeidsmarktaanpassingen en productiviteitsverlies en mogelijke effecten via het vestigingsklimaat en het tempo van innovaties en de verspreiding van kennis niet gekwantificeerd.

Tabel 5.8 Totale baten en opsplitsing daarvan in het scenario Grote verschillen, op basis van veronderstellingen

	Reis- en verblijf- baten	Arbeids- markt- baten facilitair	Baten cultuur en taal	Bestedings- baten	Kwaliteit nationale octrooi- rechtspraak	Beschik- baarheids- baten diensten	Baten kwaliteit, efficiëntie	Baten totaal
<i>Contante waarde over 100 jaar, in mln. euro</i>								
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN								
transitie 7 jaar	7,4	1,0	3,5	1,7	0,6	3,5	7,0	24,7
transitie 14 jaar	6,8	1,0	3,2	1,6	0,4	3,2	6,4	22,6
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN								
transitie 7 jaar	6,3	1,0	3,0	1,5	0,5	3,0	5,9	21,1
transitie 14 jaar	5,8	1,0	2,7	1,3	0,3	2,7	5,4	19,4
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN								
transitie 7 jaar	8,5	1,0	4,0	2,0	0,7	4,0	8,0	28,2
transitie 14 jaar	7,8	1,0	3,7	1,8	0,5	3,7	7,3	25,8

Bron: zie hoofdttekst, op basis van veronderstellingen.

Tabel 5.9 Saldo van baten minus kosten in het scenario Grote verschillen, op basis van veronderstellingen

	Baten totaal	Kosten laag	Kosten hoog	Saldo baten min kosten bij lage kosten	Saldo baten min kosten bij hoge kosten
Contante waarde over 100 jaar, in mln. euro					
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	24,7	14,0	14,4	10,6	10,2
transitie 14 jaar	22,6	14,0	14,4	8,5	8,2
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	21,1	14,0	14,4	7,1	6,7
transitie 14 jaar	19,4	14,0	14,4	5,4	5,0
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	28,2	14,0	14,4	14,2	13,8
transitie 14 jaar	25,8	14,0	14,4	11,7	11,3

Bron: Tabel 5.8,

5.5.4 Gevoeligheidsanalyses

De gevoeligheidsanalyses zijn bedoeld om te onderzoeken hoe ‘robuust’ de voorgaande uitkomsten zijn met betrekking tot gehanteerde grootheden en veronderstellingen. We gaan in op twee onderwerpen: het oprichten van meer of juist minder divisies in andere landen en de omvang van de kosten.

Divisiebeslissingen in andere landen

Stel dat in de praktijk in andere landen meer of juist minder divisies worden opgericht. Verandert dat de conclusies? De invloed hiervan kan lopen via de reis- en verblijfsbaten en de toegankelijkheidsbaten. Net als in de voorgaande paragraaf zouden minder divisies elders enerzijds kunnen betekenen dat de reis-, verblijf- en toegankelijkheidskosten voor Nederlandse bedrijven toenemen als Nederland geen lokale divisie heeft. Anderzijds kunnen rechtszaken dan ook vaker bij de centrale divisie worden behandeld. Het netto effect hiervan is net als eerder ongewis.

Omvang van de kosten

Bij welke omvang van de kosten verandert de conclusie dat in dit scenario de baten van een lokale divisie de kosten daarvan overtreffen? Uit rekenexercities blijkt dat als alle kosten een derde hoger zouden liggen dan verondersteld, in tenminste één variant in dit scenario de baten niet meer hoger liggen dan kosten.

5.6 Baten in scenario “beperkte verschillen”

De vraag die voorligt is of het aannemelijk is dat de optredende baten in dit scenario de kosten overtreffen. Subparagraaf 5.6.1 licht de in dit scenario optredende baten toe. Paragraaf 5.6.2

presenteert een sommatie over alle optredende baten, gebaseerd op veronderstellingen over de mogelijke omvang van deze baten. Paragraaf 5.6.3 sluit af met een gevoeligheidsanalyse.

5.6.1 Optredende baten

In het scenario “beperkte verschillen” treden er meer baten op dan in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie”. In tegenstelling tot dat laatstgenoemde scenario zullen er namelijk verschillen in kwaliteit en efficiëntie tussen divisies blijven bestaan, evenals verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt in veel divisies gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het makkelijker dan nu, maar niet overal even gemakkelijk, om het beroep uit te oefenen. In dit scenario geeft een eigen lokale divisie baten in termen van een hogere kwaliteit, efficiëntie en procedures ten opzichte van andere divisies.

Tegelijkertijd treden er in dit scenario minder baten op dan in het scenario “grote verschillen”. De verschillen in kwaliteit, efficiëntie, procedures, taalregimes en vertolkpraktijk zijn namelijk minder groot en het is makkelijker voor advocaten en octrooigemachtigden dan in het scenario “grote verschillen” om het beroep elders in Europa uit te oefenen.

De baten in dit scenario zullen derhalve tussen die van “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” en “grote verschillen” in zitten. In het eerstgenoemde scenario overtroffen de baten alleen de kosten in de situatie van een hoog aantal octrooirechtszaken en een transitiefase van 7 jaar, terwijl in het laatstgenoemde scenario in alle varianten de baten groter waren dan de kosten. De kernvraag is nu of in het onderhavige scenario de baten de kosten van een lokale divisie kunnen overtreffen. De in dit scenario optredende baten zijn:

- Een lokale divisie kent ten opzichte van sommige andere divisies een (iets) hogere *kwaliteit en efficiëntie* (inclusief doorlooptijd).
- Een lokale divisie betekent *meer octrooirechtszaken* in Nederland, daardoor *meer ervaring* van rechters, advocaten en octrooigemachtigden en mogelijk een *hogere kwaliteit en efficiëntie* (inclusief doorlooptijd) en een *grotere beschikbaarheid* van diensten bij de octrooirechtszaken in Nederland. Deze baten zijn begrensd doordat het ook zonder lokale divisie makkelijker wordt ingezet te worden en ervaring op te doen elders in Europa.
- Hierop aansluitend betekent meer octrooirechtszaken in Nederland *meer werkgelegenheid* voor met name advocaten, octrooigemachtigden, griffiers en juridische medewerkers. Dit levert arbeidsmarktbatens op indien werkloosheid vermindert of aanpassingskosten op de arbeidsmarkt worden vermeden.
- Hier eveneens op aansluitend betekent meer octrooirechtszaken in Nederland *meer bestedingen* in Nederland.
- Een lokale divisie is (iets) *toegankelijker* in termen van procedures, cultuur en het kunnen hanteren van Nederlands en Engels.
- Een lokale divisie zorgt voor minder *reis- en verblijfkosten*. Dit betreft zowel directe kosten voor bedrijven als de inhuur van advocaten en octrooigemachtigden, die ook reis- en verblijfkosten maken.
- Een lokale divisie betekent inzet van facilitaire diensten, wat arbeidsmarktbatens betekent als dit *werkloosheid* vermindert (zie paragraaf 5.2).

We veronderstellen in dit scenario dat er geen effecten optreden via het vestigingsklimaat. Dat wil zeggen dat de afwezigheid van een lokale divisie geen reden voor bedrijven is om uit Nederland te vertrekken en dat de aanwezigheid van een lokale divisie geen reden is voor buitenlandse bedrijven om zich in Nederland te vestigen. We veronderstellen eveneens dat er geen effecten optreden op het tempo van innovaties en de verspreiding van kennis.

De verschillen met het voorgaande scenario – “grote verschillen” – zitten in kleinere kwaliteits- en efficiëntieverschillen, kleinere effecten van meer rechtszaken via ervaring, kleinere verschillen in toegankelijkheid en het niet optreden van mogelijke effecten via innovaties. De hoofdconclusie per type baat van de voorgaande paragraaf kan derhalve worden herhaald: de batencategorieën zijn op zichzelf niet voldoende van omvang om de kosten van een lokale divisie goed te maken. We gaan daarom meteen naar een analyse van de vraag of het aannemelijk is dat de baten *tezamen* de kosten goedmaken.

5.6.2 De baten tezamen en conclusie

Tabel 5.5 wordt weer aangevuld met *op veronderstellingen gebaseerde* schattingen van de baten. Deze schattingen hebben geen ‘harde’ empirische basis en zijn in die zin niet ‘bewezen’. Bij de keuze van de veronderstellingen is wel getracht realistisch te zijn in de omvang van baten, aan te sluiten bij het onderhavige scenario en liever aan de lage dan aan de hoge kant te zitten. We hanteren concreet de volgende veronderstellingen:

- Een lokale divisie levert voor Nederlandse bedrijven meer toegankelijkheid in termen van procedures, cultuur en het kunnen hanteren van Nederlands en Engels als talen. De baten daarvan per rechtszaak⁵⁶ zijn te benaderen door 1,5 procent te nemen van de kosten van octrooirechtszaken, die we op € 130.000 zetten ($[(€ 60.000 + € 200.000) / 2]$). *De baten per rechtszaak zijn dan € 1.950.*
- Een lokale divisie gaat gepaard met bestedingen en daarmee welvaartswinst in de vorm van toegevoegde waarde. Per rechtszaak die door een lokale divisie in Nederland wordt gevoerd zijn per partij vier personen betrokken die elk drie keer naar een divisie gaan. Deze besteden per persoon per keer € 100. Dit levert een welvaartswinst van € 50 per persoon per keer, wat per rechtszaak neerkomt op baten van 2 (partijen) maal 4 (personen) maal 3 (bezoeken) maal € 50 is *€ 1.200 per rechtszaak.*
- Voor nationale octrooirechtszaken na de transitiefase wordt aangenomen dat een verslechterde kwaliteit (van de rechtspraak en van de beschikbare diensten van advocaten en octrooigemachtigden) 6,25 procent van de kosten van octrooirechtszaken bedraagt, die we net als hierboven op € 130.000 zetten. *De baten per rechtszaak zijn dan € 8.125.*
- Nederlandse bedrijven die zonder lokale divisie voor rechtszaken naar het buitenland moeten, ondervinden consequenties van een lagere beschikbaarheid van diensten van advocaten en octrooigemachtigden in Nederland. In geld uitgedrukt bedraagt dit 1,75

⁵⁶ Deze baten zullen in de transitiefase lager liggen dan daarna, omdat na de transitiefase een situatie van “bepaalde verschillen” wordt bereikt, wat een vermindering van verschillen ten opzichte van de huidige situatie inhoudt.

procent van de kosten van octrooirechtszaken, die we net als hierboven op € 130.000 zetten.⁵⁷ *De baten per rechtszaak zijn dan € 2.275.*

- Een lokale divisie levert voor Nederlandse bedrijven meer kwaliteit en efficiëntie. De baten daarvan per rechtszaak zijn te benaderen door 2 procent te nemen van de kosten van octrooirechtszaken.⁵⁸ *De baten per rechtszaak zijn dan € 2.600.*

Zie Tabel 5.10 voor de totale baten en de opsplitsing daarvan en Tabel 5.11 voor het saldo van baten minus kosten onder bovenstaande aannames, over een periode van 100 jaar. In de meeste varianten resulteert een positief saldo van baten minus kosten. Alleen in de situatie met lage aantallen octrooirechtszaken, een transitieperiode van 14 jaren én hogere verbouwingkosten resulteert een negatief saldo (van minus € 0,3 miljoen). Voor de meeste varianten is het volgens deze analyses aannemelijk dat de baten van een lokale divisie de kosten daarvan zullen overtreffen. Hierbij zijn baten van vermeden arbeidsmarktaanpassingen en productiviteitsverlies niet gekwantificeerd.

Tabel 5.10 Totale baten en opsplitsing daarvan in het scenario Beperkte verschillen, op basis van veronderstellingen

	Reis- en verblijf- baten	Arbeids- markt- baten facilair	Baten cultuur en taal	Bestedings- baten	Kwaliteit nationale octrooi- rechtspraak	Beschik- baarheids- baten diensten	Baten kwaliteit, efficiëntie	Baten totaal
Contante waarde over 100 jaar, in mln. euro								
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN								
transitie 7 jaar	7,4	1,0	3,5	1,7	0,6	3,5	7,0	24,7
transitie 14 jaar	6,8	1,0	3,2	1,6	0,4	3,2	6,4	22,6
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN								
transitie 7 jaar	6,3	1,0	3,0	1,5	0,5	3,0	5,9	21,1
transitie 14 jaar	5,8	1,0	2,7	1,3	0,3	2,7	5,4	19,4
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN								
transitie 7 jaar	8,5	1,0	4,0	2,0	0,7	4,0	8,0	28,2
transitie 14 jaar	7,8	1,0	3,7	1,8	0,5	3,7	7,3	25,8

Bron: zie hoofdstuk, op basis van veronderstellingen.

⁵⁷ Deze baten zullen in de transitiefase lager liggen dan daarna, omdat na de transitiefase een situatie van “beperkte verschillen” wordt bereikt, wat een vermindering van verschillen ten opzichte van de huidige situatie inhoudt.

⁵⁸ Deze baten zullen in de transitiefase lager liggen dan daarna, omdat na de transitiefase een situatie van “beperkte verschillen” wordt bereikt, wat een vermindering van verschillen ten opzichte van de huidige situatie inhoudt.

Tabel 5.11 Saldo van baten minus kosten in het scenario Beperkte verschillen, op basis van veronderstellingen

	Baten totaal	Kosten laag	Kosten hoog	Saldo baten min kosten bij lage kosten	Saldo baten min kosten bij hoge kosten
Contante waarde over 100 jaar, in mln. euro					
BASISVARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	18,0	14,0	14,4	3,9	3,5
transitie 14 jaar	16,4	14,0	14,4	2,4	2,0
LAGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	15,4	14,0	14,4	1,4	1,0
transitie 14 jaar	14,2	14,0	14,4	0,1	-0,3
HOGE VARIANT AANTAL OCTROOIRECHTSZAKEN					
transitie 7 jaar	20,5	14,0	14,4	6,5	6,1
transitie 14 jaar	18,7	14,0	14,4	4,7	4,3

Bron: Tabel 5.10.

5.6.3 Gevoeligheidsanalyses

De gevoeligheidsanalyses zijn bedoeld om te onderzoeken hoe ‘robuust’ de voorgaande uitkomsten zijn met betrekking tot gehanteerde grootheden en veronderstellingen. We gaan wederom in op twee onderwerpen: het oprichten van meer of juist minder divisies in andere landen en de omvang van de kosten.

Divisiebeslissingen in andere landen

De analyse is langs dezelfde lijnen als in de eerste twee scenario's. De invloed kan lopen via de reis- en verblijfsbaten en de toegankelijkheids- en kwaliteits- en efficiëntiebaten. Minder divisies elders zou enerzijds kunnen betekenen dat de reis-, verblijf- en toegankelijkheidskosten voor Nederlandse bedrijven toenemen en kwaliteit en efficiëntie lager komen te liggen als Nederland geen lokale divisie heeft. Anderzijds kunnen rechtszaken dan ook vaker bij de centrale divisie worden behandeld. Het netto effect hiervan is niet bekend.

Omvang van de kosten

Hoeveel *lager* zouden de kosten moeten zijn om ook in de situatie met lage aantallen octrooirechtszaken, een transitieperiode van 14 jaren én hogere verbouwingkosten een positief (in plaats van negatief) saldo te krijgen? Uit rekenexercities blijkt dit al het geval te zijn als alle kosten slechts twee procent zouden liggen dan verondersteld. Uiteraard zouden *hogere* kosten tot meer situaties leiden waarin de kosten de baten overtreffen in plaats van andersom.

5.7 Conclusies

Samenvatting van de resultaten

De voorgaande paragrafen analyseerden de vraag of het aannemelijk is dat het oprichten van een lokale divisie baten oplevert die groter zijn dan de kosten van het oprichten daarvan. Hiervoor is gebruik gemaakt van drie scenario's met betrekking tot de werking van het octrooigerecht:

1. "Hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie." Dit houdt in dat er een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie van alle divisies is. Er zijn geen verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt overal gehanteerd. Advocaten en octrooigemachtigden kunnen in Europa overal hun beroep uitoefenen.
2. "Grote verschillen." Er blijven verschillen bestaan in de kwaliteit en efficiëntie van de divisies, evenals verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt niet overal gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het niet makkelijk om overal het beroep uit te oefenen.
3. "Beperkte verschillen." Enige verschillen in kwaliteit en efficiëntie tussen de divisies blijven bestaan, evenals enige verschillen in procedures, taalregimes en vertolkpraktijk. Engels wordt vrijwel overal gehanteerd. Voor advocaten en octrooigemachtigden is het makkelijker dan nu, maar niet overal even gemakkelijk, om het beroep uit te oefenen.

Per scenario zijn bovendien drie varianten gehanteerd voor de ontwikkeling van het aantal octrooirechtszaken in de toekomst: basis, hoog en laag. Vervolgens zijn de facilitaire arbeidsmarktbatens ingeschat, evenals de reis- en verblijfsbatens. Voor de andere batens was een 'puntschatting' onmogelijk, zodat *per baat* is geanalyseerd in hoeverre het aannemelijk is dat deze in isolatie kan zorgen voor een positief saldo van batens minus kosten. In het scenario "hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie" blijkt dat de onderscheiden batencategorieën geen van alle alléén voldoende van omvang zijn om de kosten van het oprichten van een lokale divisie goed te maken. In het scenario "grote verschillen" zijn de meeste batencategorieën op zichzelf niet voldoende van omvang om de kosten van een lokale divisie goed te maken. Een uitzondering in dat scenario wordt misschien gevormd door de gecombineerde batens van hogere kwaliteit, hogere efficiëntie, eenvormige procedures en toegankelijkheid in de vorm van cultuur en taal. In het scenario "beperkte verschillen" zijn de batencategorieën op zichzelf niet voldoende van omvang om de kosten van een lokale divisie goed te maken.

Uiteraard is de relevante vraag niet of één categorie batens voldoende is om de kosten goed te maken; het gaat erom of het aannemelijk is dat de batens tezamen de kosten overstijgen. Dit blijkt te variëren tussen de drie hoofdscenario's:

- In het scenario "hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie" resulteert alleen in de variant met een hoog aantal octrooirechtszaken en een transitiefase van 7 jaar een positief saldo van batens minus kosten;
- In het scenario "grote verschillen" resulteert in alle varianten een positief saldo van batens minus kosten;
- In het scenario "beperkte verschillen" resulteert in de meeste gevallen een positief saldo van batens minus kosten; alleen in de situatie met lage aantallen octrooirechtszaken, een transitieperiode van 14 jaren én hogere verbouwingskosten resulteert een negatief saldo.

Er kan derhalve worden geconcludeerd dat:

- de analyses in het scenario “hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie” in het algemeen niet ondersteunen dat het aannemelijk is dat de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen;
- de analyses in het scenario “grote verschillen” ondersteunen dat het aannemelijk is dat de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen;
- de analyses in het scenario “beperkte verschillen” in het algemeen ondersteunen dat het aannemelijk is dat de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen.

Verdeling van kosten en baten

Wie betaalt er voor en wie profiteert er van de oprichting van een lokale divisie? De kosten worden gemaakt door de overheid, wat indirect betekent dat ‘de belastingbetaler’ de kosten draagt. Een groot deel van de baten komt bij het (innoverende) bedrijfsleven terecht via een hogere kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid van de octrooirechtspraak, lagere kosten en een grotere beschikbaarheid van diensten bij octrooirechtszaken. Een deel van deze baten zal weer worden doorgegeven aan consumenten. Een kleiner deel van de baten vindt plaats via creatie of behoud van werkgelegenheid of het vermijden van aanpassingskosten op de arbeidsmarkt en via toename van de bestedingen in Nederland.

6 Interpretatie

Of de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten ervan overtreffen, is afhankelijk van het gehanteerde toekomstscenario. Als er verschillen tussen de divisies in de verschillende landen van het eengemaakt octrooigerecht blijven bestaan, lijken de baten in de meeste onderscheiden situaties groter te zijn dan de kosten. Als het eengemaakt octrooigerecht evenwel zodanig gaat functioneren dat iedere divisie een hoge kwaliteit en hoge efficiëntie kent, inclusief eenvormige procedures en het overal kunnen hanteren van Engels, lijken de baten in de meeste situaties juist kleiner te zijn dan de kosten.

De analyses in hoofdstuk 5 lieten zien dat het *scenario-afhankelijk* is of de baten van een lokale divisie de kosten van het oprichten daarvan zullen overtreffen (in vergelijking met de situatie zonder lokale divisie). Als er beperkte of zelfs grotere verschillen tussen divisies van het eengemaakt octrooigerecht blijven bestaan, zijn in de meeste onderscheiden situaties de ingeschatte baten groter dan de gehanteerde kosten. De uitzondering is de situatie waarbij er beperkte verschillen blijven bestaan én er relatief lage aantallen octrooirechtszaken plaatsvinden én de transitieperiode 14 jaren duurt in plaats van 7 én er relatief hoge verbouwingkosten worden gehanteerd. Als het eengemaakt octrooigerecht zodanig gaat functioneren dat overal een hoge kwaliteit en efficiëntie ontstaat (inclusief eenvormige procedures en het overal kunnen spreken van Engels) zijn in de meeste onderscheiden situaties de ingeschatte baten juist kleiner dan de gehanteerde kosten. De uitzondering hierop is de situatie met een hoog aantal octrooirechtszaken en een transitiefase van 7 jaar.

Wat betekent dit voor de beslissing om al dan niet een lokale divisie op te richten? Stel, er wordt *wel* een divisie opgericht. Als (na de transitieperiode) het eengemaakt octrooigerecht zodanig functioneert dat overal sprake is van een hoge kwaliteit en efficiëntie (zoals hierboven omschreven), zal volgens de analyses in dit rapport in de meeste gevallen de lokale divisie te weinig voordelen brengen (door meer octrooirechtszaken in Nederland, een toegankelijker lokale divisie in termen van cultuur, het kunnen hanteren van Nederlands, reis- en verblijfsbaten en inzet van facilitaire diensten) om de kosten van het oprichten goed te maken. Als er verschillen blijven bestaan tussen de divisies in termen van kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid, dan biedt zo'n lokale divisie volgens de analyses in dit rapport in de meeste gevallen juist voldoende voordelen (nu ook in termen van kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid).

Stel, er wordt *geen* divisie opgericht. Als (na de transitieperiode) het eengemaakt octrooigerecht zodanig functioneert dat overal sprake is van een hoge kwaliteit en efficiëntie, is het volgens de analyses in dit rapport in de meeste gevallen een juiste beslissing geweest om geen divisie op te richten. Als er verschillen blijven bestaan tussen de divisies in termen van kwaliteit, efficiëntie en toegankelijkheid, dan had volgens de analyses in dit rapport een lokale divisie in de meeste gevallen juist meer voordelen dan kosten opgeleverd.

Het oprichten van een lokale divisie heeft daarom als risico dat deze feitelijk overbodig blijkt, namelijk bij een hoge en overeenkomende kwaliteit en efficiëntie bij divisies, met overeenkomende procedures en vergelijkbare kosten. Het nalaten van het oprichten van een lokale divisie

daarentegen als risico dat deze beter wél had kunnen worden opgericht, namelijk als er verschillen tussen divisies blijven bestaan.

Literatuur

Allen & Overy (2014). FAQ: Which judges will hear the cases? Will they be nationals of the country where the local division is hosted? Will they be technically qualified? <http://tinyurl.com/l62xeql>

CBS Statline (2014a). Beroepsbevolking; geslacht en leeftijd. 's-Gravenhage: Sdu.

CBS Statline (2014b) Binding arbeidsmarkt; gemiddeld inkomen. 's-Gravenhage: Sdu.

Cremers, M. Ernicke, M., Gaessler, F., Harhoff, D., Helmers, C., McDonagh, L., Schliessler, P., & Zeebroeck, van N. (2013). Patent litigation in Europe. ZEW discussion paper No. 13-072.

DG Internal Market and Services (2011). Preliminary Findings of DG Internal Market and Services. Study on the Caseload and financing of the Unified Patent Court. 7 november 2011.

Elhorst, J., Heyma, A., Koopmans, C. & Oosterhaven, J. (2004). Indirecte effecten infrastructuurprojecten: aanvulling op de Leidraad OEI. SEO-rapport, 761a. Amsterdam: SEO.

Europe Economics (2014). Economic Analysis of the Unitary Patent and Unified Patent Court. April 2014, Londen.

Graham, S.J.H. & Zeebroeck, van N. (2014). Comparing Patent Litigation Across Europe: A First Look. *Stanford Technology Law Review*, vol. 17, pp. 655-708.

Harhoff, D. (2009). Economic Cost-Benefit Analysis of a Unified and Integrated European Patent Litigation System. 26 februari 2009.

IAM Magazine (2013). Forum shopping in Europe's brave new patent world - bad news for defendants (probably) <http://tinyurl.com/qv8vgil>

Minister van Financiën (2011). Reële risicovrije discontovoet en risico-opslag in maatschappelijke kostenbatenanalyses, brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, 24 augustus 2011, IRF/2011/605 U

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Ministerie van Financiën, Centraal Planbureau, RebelGroup (2004). Risicowaardering: Aanvulling op de Leidraad OEI.

Romijn G., & Renes G. (2013). Algemene leidraad voor maatschappelijke kosten-batenanalyse. CPB/PBL, Den Haag.

UPC (2013) FAQ: Will the UPC lead to forum shopping between the various local and regional divisions? <http://tinyurl.com/msphee2>

UWV (2014) Spanningsindicator ROA beroepsgroepen. <http://tinyurl.com/nsnvnwq>

Bijlage A Geïnterviewde partijen

Interviewpartner	Bedrijf	Functie
Richard Ebbink	Brinkhof	Advocaat
Robbert-Jan de Lang	EP&C	Octrooigemachtigde
Marianne Rots	Unilever	Vice president of patents
Leo Steenbeek	Philips	Principal IP Counsel
Gerard Kool	Senz	CFO/eigenaar
Peter Blok	Rechtbank Den Haag	Rechter

Bijlage B Locatiekenmerken

Op het moment van schrijven is Den Haag de stad waar een lokale divisie wordt overwogen⁵⁹. Specifieke locatiekenmerken zijn van belang als ze de kosten van huisvesting beïnvloeden. Zie hiervoor hoofdstuk 5. Een vraag is daarnaast of locatiekenmerken ook invloed kunnen hebben op (de omvang van) *baten*. Reis- en verblijfkosten zullen niet substantieel variëren tussen Haagse locaties. Wat andere kenmerken betreft – zoals parkeerplaatsen – kan worden opgemerkt dat het voor bedrijven niet veel zal uitmaken of zulke faciliteiten in de buurt van de lokale divisie worden aangeboden of op de locatie zelf.

Locatiekenmerken kunnen baten beïnvloeden als ze van invloed zijn op de keuze van bedrijven tussen divisies van het eengemaakt octrooigerecht. Dit zou kennis vereisen van de invloed van specifieke locatiekenmerken (zoals aanbod of nabijheid van faciliteiten als werk- en overlegruimtes) op de keuze van bedrijven. Ook zouden de kenmerken van de Nederlandse locatie en van die van lokale en regionale divisies in andere landen en de centrale divisie bekend moeten zijn. De specifieke kenmerken voor de Nederlandse lokale divisie zijn op het moment van schrijven niet bekend, laat staan die van alle andere relevante lokale en regionale divisies. In de analyses van dit rapport is de invloed van precieze locatie- en huisvestingskenmerken op de keuze tussen divisies door bedrijven daarom niet nader onderzocht. Onze verwachting is dat eventuele verschillen in deze kenmerken in de regel niet bepalend zullen zijn in de keuze tussen divisies. Zo wijzen de gehouden interviews (zie Bijlage A) op het belang van andere factoren, zoals het belang van een bedrijf in een bepaald land, kosten, kwaliteit en toegankelijkheid.

Ook als er geen invloed op de divisiekeuze van bedrijven van uitgaat, kunnen specifieke huisvestingskeuzes effecten hebben op de kosten voor bedrijven en de verdeling van baten. Het aanbod en de nabijheid van faciliteiten als werk- en overlegruimtes, de beschikbaarheid van hotels en parkeerruimte en de bereikbaarheid beïnvloeden immers reiskosten, verblijfkosten en de kosten van huur van overlegruimtes en dergelijke. Op de verdeling van baten kunnen specifieke locatie- en huisvestingskeuzes in theorie invloed hebben. Een kantine in het pand van een lokale divisie kan bijvoorbeeld winst of huuropbrengst opleveren. Zonder zo'n kantine zouden deze baten ook wel bestaan, maar dan slaan ze neer bij private partijen zoals nabije horeca.

De huidige analyse richt zich in de eerste plaats op de effecten van een lokale divisie versus geen lokale divisie. Daarom, en gezien bovenstaande overwegingen, is in dit rapport geabstraheerd van mogelijke consequenties van specifieke locatie- en huisvestingskenmerken voor de hoogte van kosten voor bedrijven en voor de verdeling van baten.

⁵⁹ Mogelijke invullingen zijn huur van (een deel van) een privaat pand, huur van (een deel van) een rijksgebouw en huur van een deel van het Paleis van Justitie.

Bijlage C Varianten voor het aantal octrooirechtszaken

Geschiktheid van de scenario's in DG Internal Market and Services (2011)

Voor het toekomstige aantal octrooirechtszaken in Nederland nemen we als startpunt de twee scenario's die in DG Internal Market and Services (2011) zijn opgesteld. Deze zijn gebaseerd op verschillende aannames, waarvan de twee belangrijkste zijn:

- De aanname dat er 70.000 Europese octrooien per jaar worden verleend, waarvan 98 procent met eenheidswerking (blz. 11-12).
- De aanname dat 0,24 procent van deze octrooien tot een rechtszaak leidt (blz. 17-18).

Vervolgens zijn in DG Internal Market and Services (2011) twee toekomstscenario's opgesteld: "high uptake" en "low uptake" (blz. 25-26; blz. 31). Het verschil betreft grotendeels tijdelijke effecten⁶⁰ vanwege keuzemogelijkheden bij de 'traditionele' Europese octrooien tijdens de transitieperiode: veel of weinig gebruik van de 'opt out'-mogelijkheid en een snelle of langzame overgang van de keuze voor het eengemaakt octrooigerecht in plaats van nationale rechtbanken. De toekomstscenario's lopen van 2015 tot en met 2025 en betreffen het totale aantal octrooirechtszaken dat door het eengemaakt octrooigerecht wordt afgewikkeld (d.i. geïnitieerd).

DG Internal Market and Services (2011, blz. 41) schat het aandeel van in Nederland afgewikkelde octrooirechtszaken in recente jaren op 5,5 procent van het totaal in Europa. Als dit aandeel wordt geprojecteerd op de twee toekomstscenario's, ontstaat het beeld in Tabel C.1. Dit betreft de situatie dat Nederland een lokale divisie opricht (omdat deze zaken anders niet in Nederland zouden kunnen plaatsvinden).

Tabel C.1 Rechtszaken behandeld door het eengemaakt octrooigerecht in Nederland, zoals afgeleid uit twee scenario's van DG IMS (2011)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
UPC-scenario 'high uptake'	123	260	454	696	1.055	1.468	1.557	1.642	1.723	1.802	1.908	1.968	2.028	2.088
Waarvan in Nederland (5,5%)	7	14	25	38	58	81	86	90	95	99	105	108	112	115
UPC scenario 'low uptake'	7	15	24	49	96	602	752	899	1.042	1.183	1.324	1.455	1.560	1.695
Waarvan in Nederland (5,5%)	0	1	1	3	5	33	41	49	57	65	73	80	86	93

Bron: afgeleid uit DG Internal Market and Services (2011).

Het aantal in Nederland afgewikkelde octrooirechtszaken zoals afgeleid in Tabel C.1 groeit naar 115 in 2028 (high uptake) of naar 93 in 2028 (low uptake). Deze aantallen liggen dichtbij recente aantallen octrooirechtszaken in Nederland van rond de 104-114 zaken per jaar (zie hoofdstuk 5).

⁶⁰ Een ander deel wordt veroorzaakt door wel versus nauwelijks intrekingsprocedures bij het eengemaakt octrooigerecht (in plaats van of bovenop oppositieprocedures bij het EPO).

Tabel C.1 betreft evenwel het aantal rechtszaken dat behandeld wordt door het eengemaakt octrooigerecht, dus geen:

- rechtszaken met betrekking tot nationale octrooien;
- rechtszaken met betrekking tot traditionele Europese octrooien tijdens de transitieperiode, waarbij is gekozen voor behandeling door een nationale rechtbank.

De sprong in het aantal rechtszaken in Tabel C.1 in 2020 hangt samen met een veronderstelde start van het eengemaakt octrooigerecht in 2015 en een veronderstelde transitieperiode van vijf jaar. De huidige analyse gaat uit van een start in 2016 en een transitieperiode van zeven of veertien jaar (zie hoofdstuk 4). Dit maakt de scenario's in Tabel C.1 al minder goed bruikbaar. Maar er speelt meer. Deze scenario's gaan uit van een gelijkblijvend aantal nieuwe Europese octrooien per jaar en een gelijkblijvend percentage hiervan dat tot een rechtszaak leidt (zie hierboven). Dat geeft ons inziens te weinig variatie om het doel van de analyses in dit rapport te dienen: het inzichtelijk maken van de gevolgen van verschillende aantallen octrooirechtszaken voor de verhouding tussen baten en kosten van een lokale divisie.

Drie varianten voor het aantal octrooirechtszaken met lokale divisie

Er zijn vele factoren die van invloed kunnen zijn op het aantal octrooirechtszaken in de toekomst. Zo wordt dit aantal beïnvloed door het toekomstige aantal octrooien, dat op zijn beurt weer wordt beïnvloed door (samenhangende) factoren als de mate van economische groei en de ontwikkeling van het aandeel innovatieve activiteiten in de economie. Ook de invoering van het nieuwe type octrooi met eenheidswerking kan het aantal octrooirechtszaken beïnvloeden. Omdat de precieze uitwerking van al deze factoren ongewis is, maar het aantal toekomstige octrooirechtszaken wel relevant is voor de berekeningen, stellen we drie varianten op voor het aantal octrooirechtszaken dat in Nederland wordt behandeld in een lokale divisie. We betitelen deze als een **basisvariant**, een (relatief) **lage variant** en een (relatief) **hoge variant**. De basisvariant sluit aan bij het recente aantal octrooirechtszaken in Nederland, de andere twee varianten wijken hier naar boven (hoog) en naar beneden (laag) van af. De lage variant zou bijvoorbeeld kunnen optreden als het nieuwe type octrooi gaat zorgen voor een daling in het aantal octrooirechtszaken, terwijl andere factoren die van invloed kunnen zijn niet veranderen. Zo zijn er bij alle drie de varianten verschillende samenstellingen van omstandigheden denkbaar (zoals de invloed van het nieuwe type octrooi of van het aandeel innovatieve activiteiten in de economie) die consistent zijn met de betreffende orde van grootte in de omvang van het aantal octrooirechtszaken (zoals nu of lager of hoger). Het doel van deze varianten is om rekening te houden met de invloed van verschillen in de omvang van het aantal octrooirechtszaken.

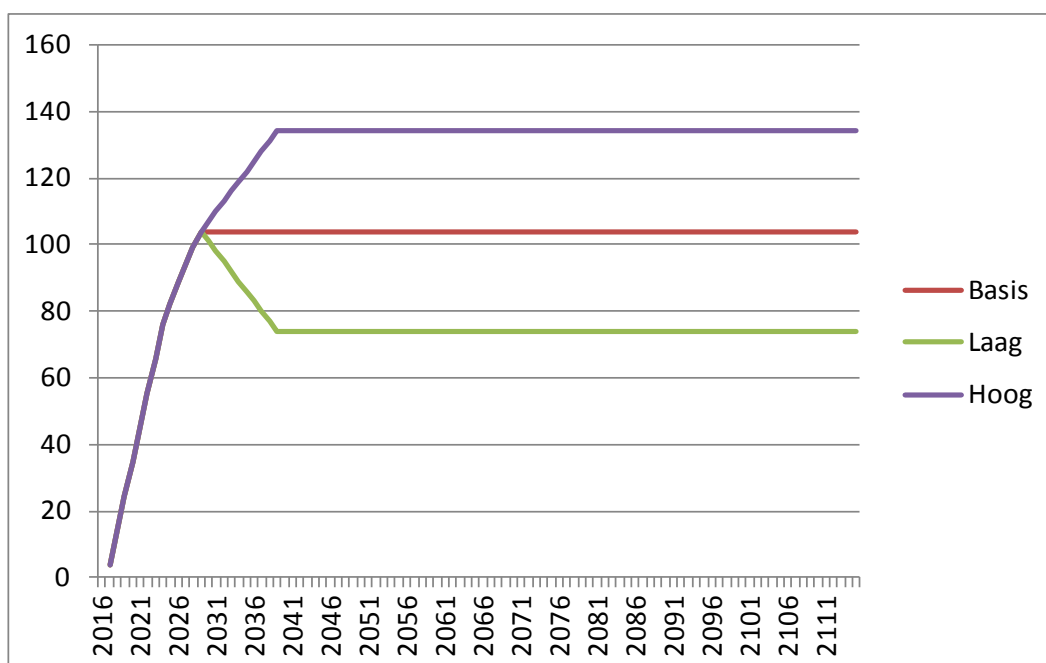
De drie varianten zijn als volgt opgesteld:

- de varianten sluiten na de transitieperiode eerst aan bij Tabel C.1. Concreet is het aantal in Nederland door het eengemaakt octrooigerecht afgewikkelde octrooirechtszaken bij een transitieperiode van *zeven jaar* vanaf 2023 tot en met 2028 gelijk aan het gemiddelde van de twee scenario's in Tabel C.1 Dit houdt in een ontwikkeling van 76 zaken in 2023 tot 104 zaken in 2028. Bij een transitieperiode van *veertien jaar* is het aantal octrooirechtszaken in 2030 104 (het gemiddelde in 2028 van de twee scenario's in Tabel C.1).
- de *basisvariant* veronderstelt vanaf 2028 (transitieperiode van zeven jaar) of 2030 (transitieperiode van veertien jaar) een gelijkblijvend aantal van 104.

- de 'lage' variant veronderstelt bij een transitieperiode van zeven jaar na 2028 een (lineaire) daling van 104 naar 74 zaken in 2038. Vanaf 2038 blijft het aantal zaken 74. Bij een transitieperiode van veertien jaar daalt het aantal zaken eveneens lineair van 104 naar 74, nu tussen 2030 en 2040.
- de 'hoge' variant veronderstelt bij een transitieperiode van zeven jaar na 2028 een (lineaire) stijging van 104 naar 134 zaken in 2038. Vanaf 2038 blijft het aantal zaken 134. Bij een transitieperiode van veertien jaar stijgt het aantal zaken eveneens lineair van 104 naar 138, nu tussen 2030 en 2040.
- alle varianten gaan uit van vier rechtszaken in 2016, het eerste jaar van het eengemaakt octrooigerecht: het gemiddelde van 0 en 7 in 2015 uit Tabel C.1.
- de ontwikkelingen tussen het startjaar 2016 en 2023 (transitieperiode 7 jaar) of 2030 (transitieperiode 14 jaar) verlopen lineair.

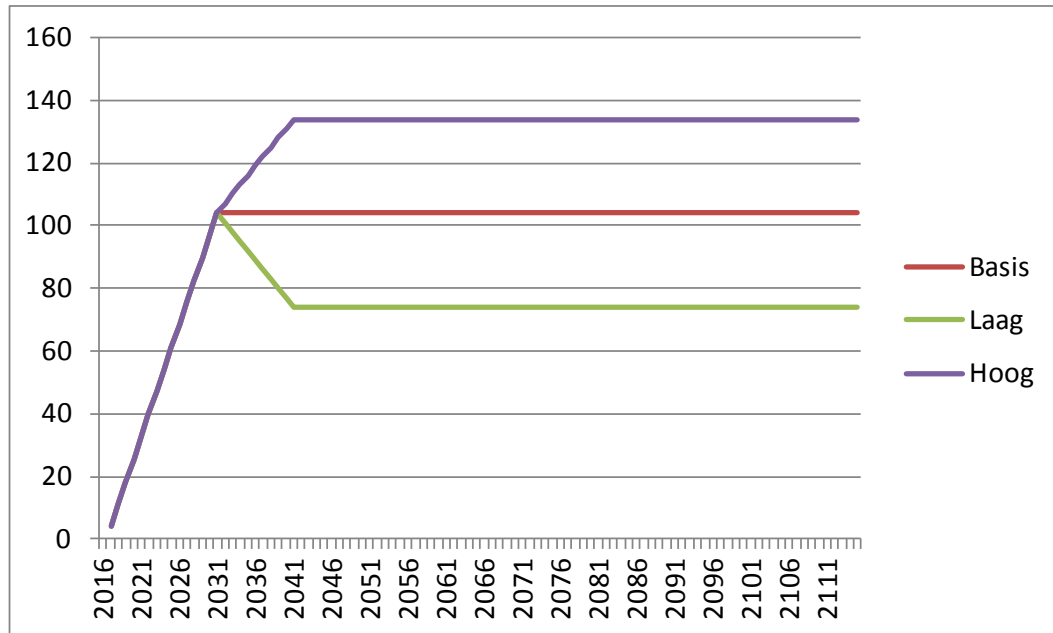
De resulterende varianten voor een transitieperiode van 7 jaar zijn weergegeven in Figuur C.1, die voor een transitieperiode van 14 jaar in Figuur C.2. Figuur C.1 laat bijvoorbeeld zien dat in de basisvariant het aantal octrooirechtszaken stijgt naar 104 en op dat niveau blijft, terwijl in de hoge variant het aantal zaken doorstijgt naar 134. In de lage variant daalt het aantal juist naar 74. Waarschijnlijk is het niet realistisch dat in de lage variant het aantal zaken eerst stijgt naar 104, om meteen daarna weer te dalen richting 74. Een geleidelijker aanpassingsproces zou betekenen dat het aantal van 74 pas later wordt bereikt. Desalniettemin oefent de lage variant ook in de huidige constructie de functie uit van het duidelijk maken wat een relatief laag aantal octrooirechtszaken betekent voor de berekeningen van de baten.

Figuur C.1 Aantal rechtszaken in Nederland behandeld door een lokale divisie, varianten voor een transitieperiode van zeven jaren

Bron: zie hoofdstekst.

Figuur C.2 Aantal rechtszaken in Nederland behandeld door een lokale divisie, varianten voor een transitieperiode van veertien jaren

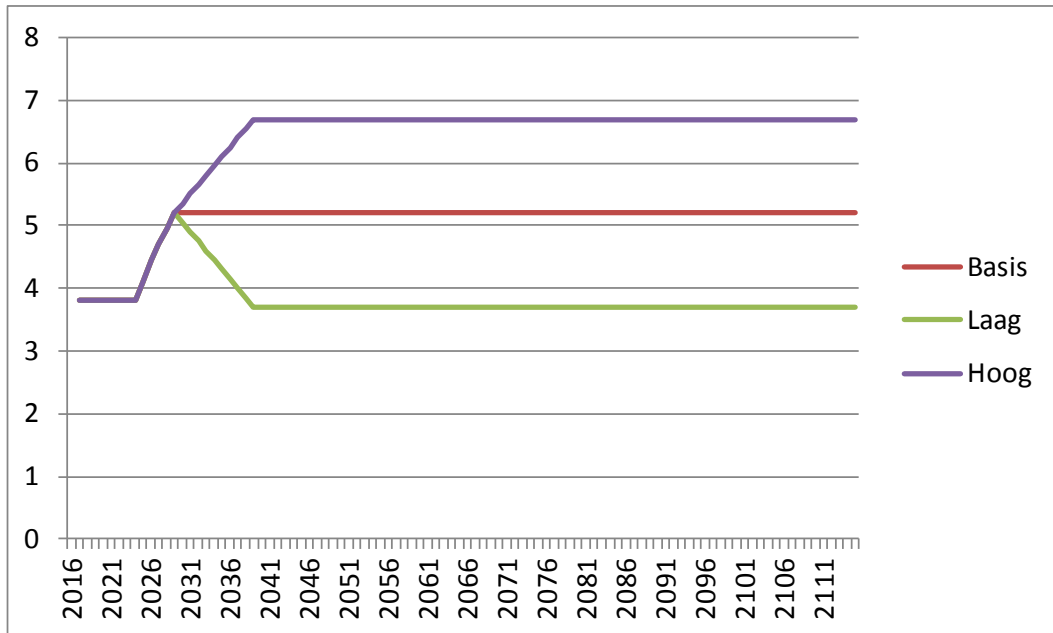
Bron: zie hoofdtekst.

Naast zaken behandeld in een **lokale divisie**, zullen tevens zaken worden afgewikkeld door de **nationale octrooirechtbank**: alle rechtszaken betreffende nationale octrooien en – in de transitieperiode – zaken betreffende Europees octrooien zonder eenheidswerking voor zover er wordt gekozen om deze door de nationale octrooirechtbank te laten behandelen. Wat deze laatste zaken betreft maken we de vereenvoudigende veronderstellingen dat:

- dit aantal voor de transitieperiode van 7 jaar is af te leiden als het aantal rechtszaken afgewikkeld door de lokale divisie in het jaar na de transitieperiode (2023, 76 zaken) minus de door de lokale divisie afgewikkelde rechtszaken in het betreffende jaar tijdens de transitieperiode (zoals hierboven vastgesteld);
- dit aantal voor de transitieperiode van 14 jaar in 2016 hetzelfde is als in de transitieperiode van 7 jaar (72) en daarna lineair daalt naar nul (in 2030).

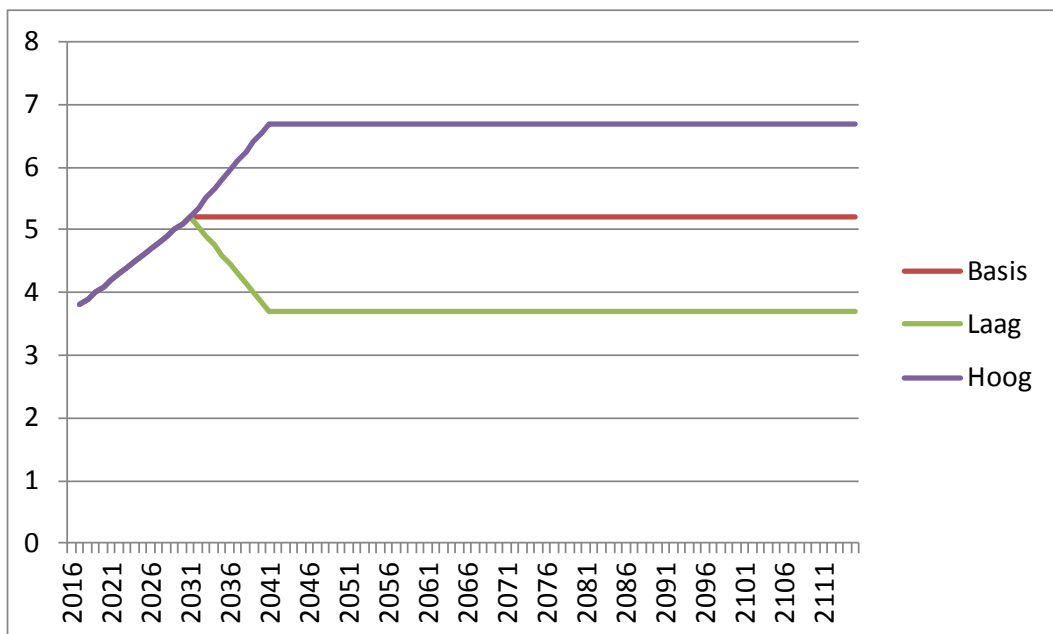
Ook voor de rechtszaken betreffende nationale octrooien maken we een vereenvoudigende veronderstelling: dit aantal is in elk jaar vijf procent (zie eerder) van het aantal rechtszaken betreffende Europese octrooien. Figuur C.3 geeft het aantal door de Nederlandse nationale rechtbank behandelde rechtszaken aangaande nationale octrooien voor een transitieperiode van 7 jaren, Figuur C.4 voor een transitieperiode van 14 jaren.

Figuur C.3 Aantal rechtszaken in Nederland aangaande nationale octrooien (behandeld door de nationale rechtbank), varianten voor een transitieperiode van zeven jaren

Bron: zie hoofdtekst.

Figuur C.4 Aantal rechtszaken in Nederland aangaande nationale octrooien (behandeld door de nationale rechtbank), varianten voor een transitieperiode van veertien jaren

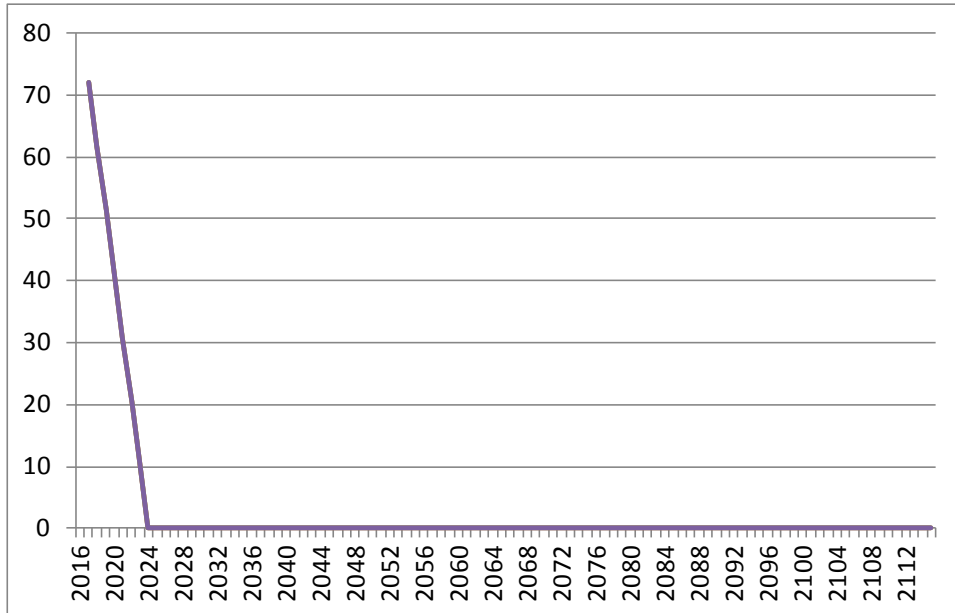
Bron: zie hoofdtekst.

Drie varianten voor het aantal octrooirechtszaken zonder lokale divisie

Zonder lokale divisie is het aantal octrooirechtszaken in Nederland beperkt tot nationale octrooien plus tijdens de transitieperiode Europese octrooien zonder eenheidswerking voor zover er wordt gekozen om deze door de nationale octrooirechtbank te laten behandelen. Voor het aantal

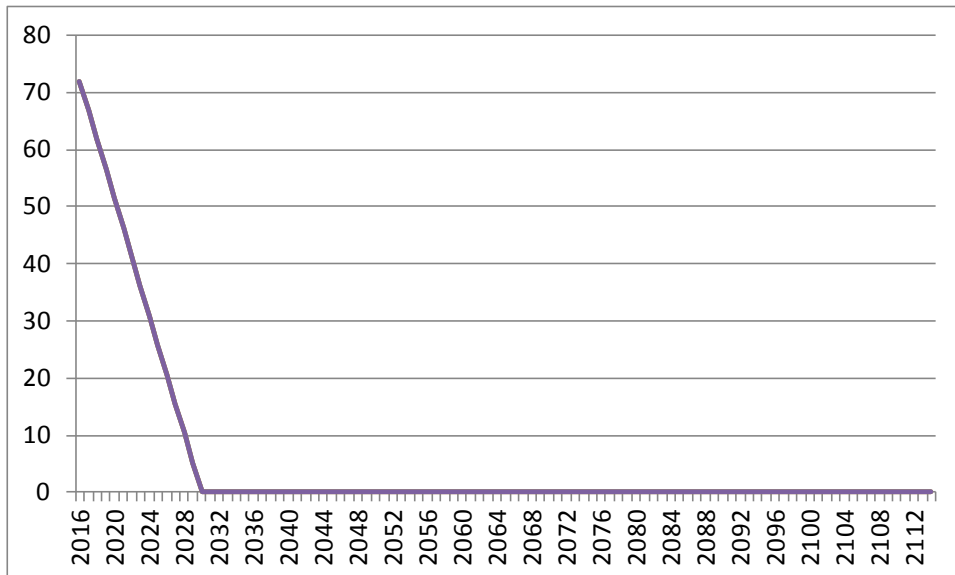
betreffende *nationale octrooien* veronderstellen we een gelijk aantal als in de situatie met lokale divisie (zie eerder). Ook voor het aantal aangaande *Europese octrooien zonder eenheidswerking tijdens de transitieperiode zoals behandeld door de nationale octrooirechtbank* veronderstellen we een gelijk aantal als in de situatie met lokale divisie. Zie ter illustratie Figuur C.5 en Figuur C.6.

Figuur C.5 Aantal octrooirechtszaken aangaande Europese octrooien zonder eenheidswerking in Nederland, behandeld door de nationale octrooirechtbank, transitieperiode van 7 jaar

Bron: zie hoofdtekst.

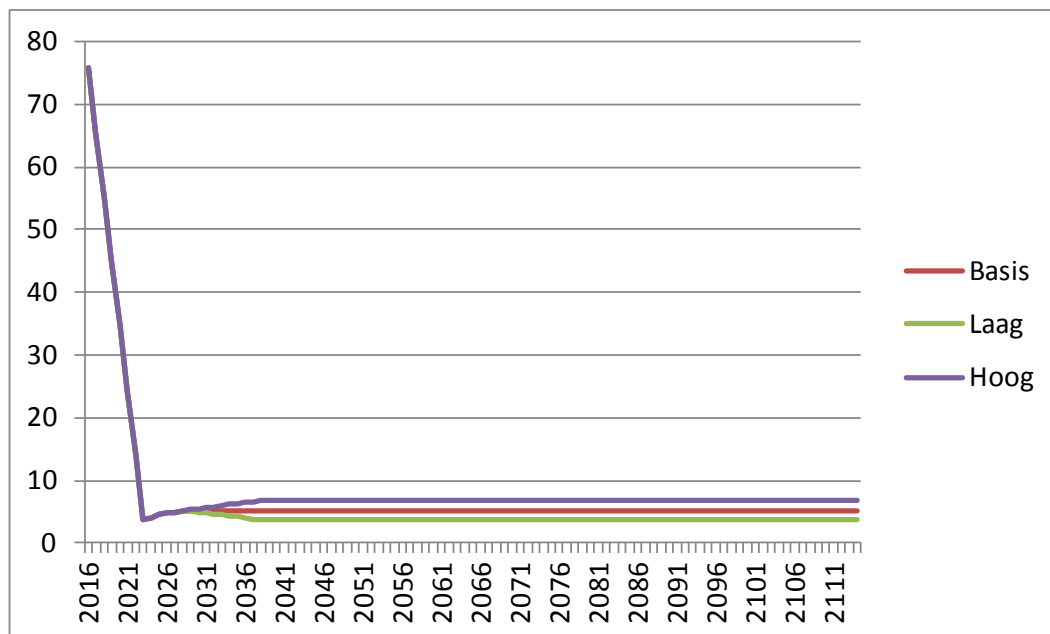
Figuur C.6 Aantal octrooirechtszaken aangaande Europese octrooien zonder eenheidswerking in Nederland, behandeld door de nationale octrooirechtbank, transitieperiode van 14 jaar

Bron: zie hoofdtekst.

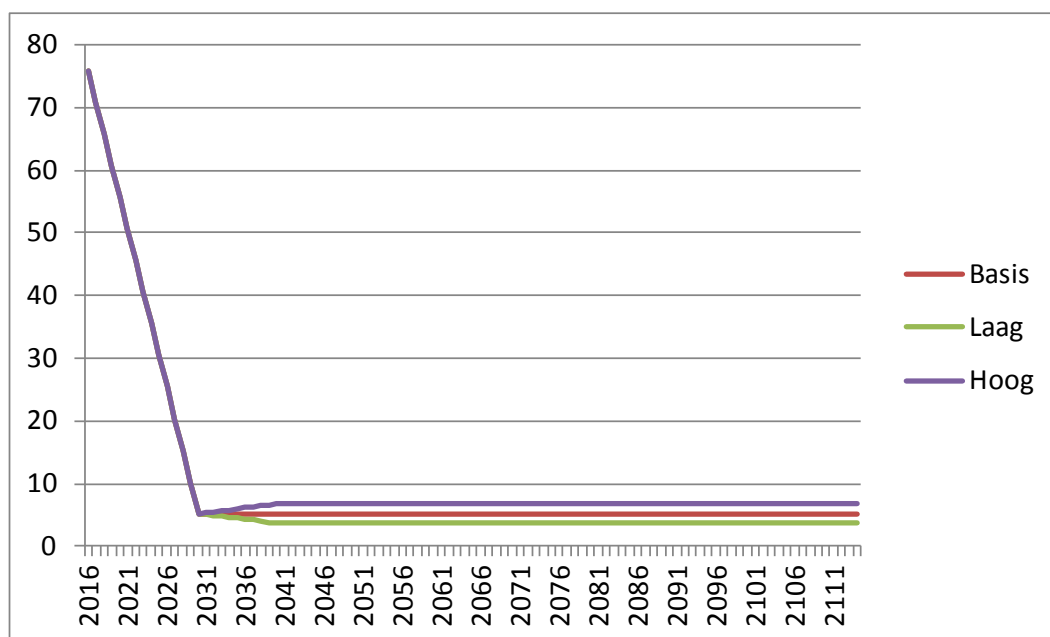
Het totale aantal octrooirechtszaken in Nederland zonder lokale divisie staat weergegeven in Figuur C.7 en Figuur C.8.

Figuur C.7 Totaal aantal octrooirechtszaken in Nederland zonder lokale divisie, transitieperiode van 7 jaar

Bron: voorgaande figuren.

Figuur C.8 Totaal aantal octrooirechtszaken in Nederland zonder lokale divisie, transitieperiode van 7 jaar

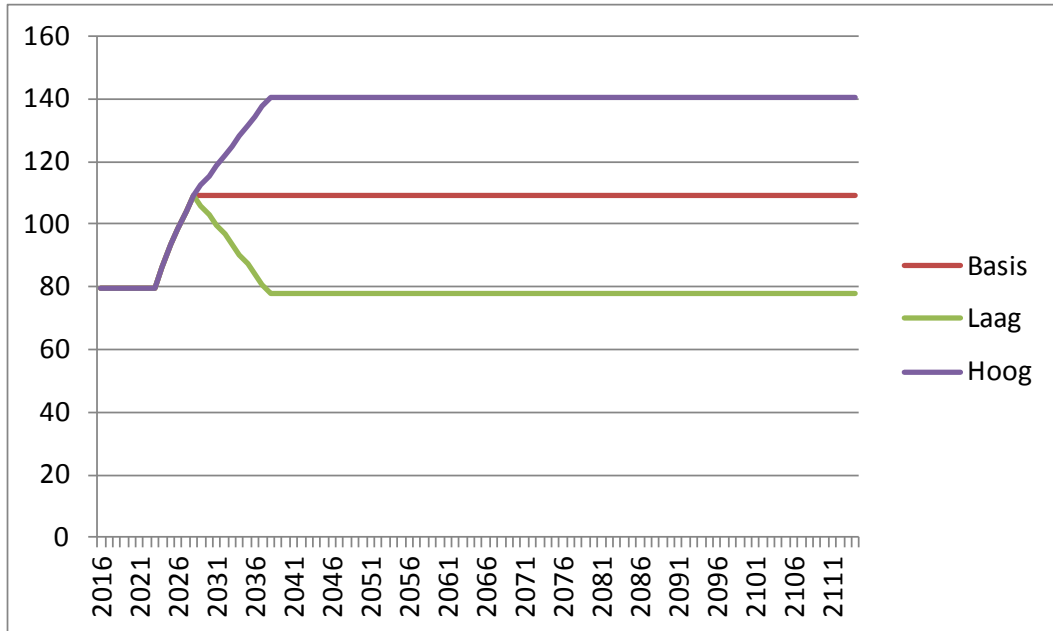
Bron: voorgaande figuren.

Overgang van het huidige naar het nieuwe systeem

Zoals gesteld ligt het aantal octrooirechtszaken in Nederland in recente jaren iets boven de 100. Als Nederland een lokale divisie opricht, zullen deze aantallen in de basisvariant weer worden

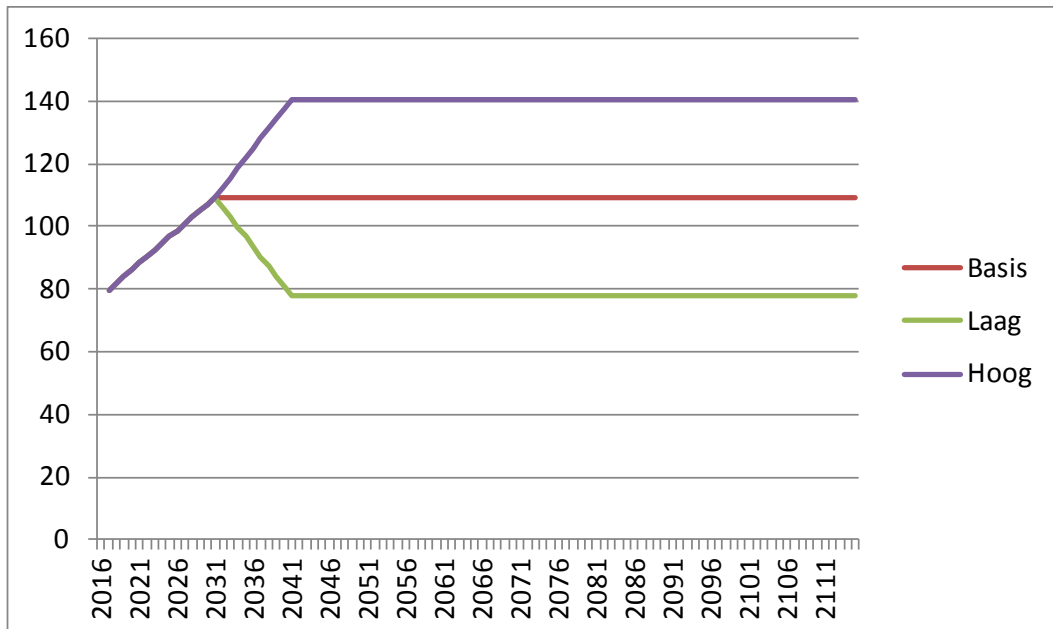
gehaald. Zie Figuur C.9 en Figuur C.10. Dat in de eerste jaren een lager aantal resulteert, komt door de constructie van de varianten en is niet een reflectie van een te verwachten (tijdelijke) daling. In de lage en hoge variant vinden na verloop van tijd afwijkende aantallen plaats.

Figuur C.9 Totaal aantal octrooirechtszaken in Nederland met lokale divisie, transitieperiode 7 jaar, drie varianten

Bron: eerdere analyses.

Figuur C.10 Totaal aantal octrooirechtszaken in Nederland met lokale divisie, transitieperiode 14 jaar, drie varianten

Bron: eerdere analyses.

Als Nederland géén lokale divisie opricht, zullen de huidige aantallen in het begin nog wel worden gehaald, omdat het tijd kost (uiterlijk de transitieperiode) voordat alle rechtszaken aangaande Europese octrooien zonder eenheidswerking door het eengemaakt octrooigerecht worden afgehandeld. Daarna zal het aantal octrooirechtszaken in Nederland minimaal zijn, want beperkt tot nationale octrooien. Zie Figuur C.7 en Figuur C.8.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl